

SIGMUND FREUD

DORA

-BİR HİSTERİ VAKASININ
ANALİZİNDEN PARÇALAR-

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN: ŞEYDA ÖZTÜRK

Genel Yayın: 5498

, Hümeranizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyuluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

SIGMUND FREUD

DORA

(BİR HİSTERİ VAKASININ ANALİZİNDEN PARÇALAR)

ÖZGÜN ADI

BRUCHSTÜCK EINER HYSTERIE-ANALYSE

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN

ŞEYDA ÖZTÜRK

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2018

Sertifika No: 40077

EDİTÖR

DEVRİM ÇETİNKASAP

GÖRSEL YÖNETMEN

BİROL BAYRAM

DÜZELTİ

MUSTAFA AYDIN

DİZİN

İBRAHİM ŞAHİN ATEŞ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM, MART 2022, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-019-0 (CİLTLİ)

ISBN 978-625-429-018-3 (KARTON KAPAKLI)

BASKI

UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.

KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER

GÜNGÖREN İSTANBUL

Tel. (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03

Sertifika No: 45162

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.

Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL

Tel. (0212) 252 39 91

Faks (0212) 252 39 95

www.iskulttur.com.tr

SIGMUND FREUD

DORA (BİR HİSTERİ VAKASININ ANALİZİNDEN PARÇALAR)

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN:
ŞEYDA ÖZTÜRK

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Bruchstück Einer Hysterie-Analyse	vii
Kısaltma Listesi	ix
Editörün Notu	xi
Önsöz	xv
 I	
Hastalık Tablosu	1
 II	
Birinci Rüya	51
 III	
İkinci Rüya	83
 IV	
Sonsöz	101
 Dizin	113

Bruchstück Einer Hysterie-Analyse

İlk basım

1905 *Mschr. Psychiatr. Neurol.* 185 (4), s. 285-309 ve (5), s. 408-467.

Diğer Almanca Basımlar

1909 *Sammlung kleiner Schriften zur Neurosenlehre*, 2, s. 1-110. (2. basım, 1912; 3. basım, 1921.)

1924 *Gesammelte Schriften*, c. 7, s. 3-126.

1932 *Vier psychoanalytische Krankengeschichten*, s. 5-141.

1942 *Gesammelte Werke*, c. 5, s. 163-286.

1971 *Studienausgabe*, c. 6, s. 87-186.

İngilizce Çeviriler

1925 *Fragment of an Analysis of a Case of Hysteria*, çev. J. Riviere ve J. Strachey, *Collected Papers* içinde, c. 3. Hogarth Press, s. 13-146; yeniden basım 1953, *Standart Edition*, c. 7, s. 7-122.

2007 *Fragment of an Anaysis of a Case of Hysteria, Psychology of Love* içinde, çev. S. Whiteside, Penguin Classics.

Fransızca Çeviriler

1928 Fragment d'une analyse d'hystérie (Dora), çev. M. Bonaparte ve R. Loewenstein, *Rev. franç. Psychanal.*, 2 (1), s. 1-112

1935 Aynı çevirinin tekrar basımı, S. Freud, *Cinq psychanalyses*, Paris Denoël & Steele.

1954 Aynı çevirinin tekrar basımı, S. Freud, *Cinq psychanalyses* içinde, Paris Presses Universitaires de France, s. 1-91.

2006 *Dora. Fragment d'une analyse d'hystérie*, çev. F. Kahn ve F. Robert, önsöz: F. Robert, PUF; yeniden basım, *Cinq psychanalyse* içinde, 2008.

2010 *Dora. Fragment d'une analyse d'hystérie*, çev. C. Cohen Skalli, önsöz S. Smirou, Payot, coll. "Petit Bibliothèque Payot".

Kısaltma Listesi

Freud'un başvurulan toplu eserleri

- GS. = Freud, *Gesammelte Schriften* (12 cilt.), Leipzig, Viyana ve Zürih, Internationaler Psychoanalytischer Verlag, 1924-34.
- GW. = Freud, *Gesammelte Werke* (17 cilt.), S. Fischer Verlag, Frankfurt am Main, 1940-52.
- SE. veya
Standard Ed. = Freud, *The Standard Edition of the Complete Psychological Works* (24 cilt.), Londra: The Hogarth Press, 1953-74
- SA. = Freud, *Studienausgabe* (11 cilt), S. Fischer Verlag, Frankfurt am Main, 1969-75.
- OCF. P. = Freud, *Œuvres compl tes de Freud/ Psychanalyse* (21 cilt), Paris, Presses Universitaires de France, 1988.
- OC. = Freud, *Obras completas* (24 cilt.). Amorrortu editores Buenos Aires, 1978-1993.

Editörün Notu

Dilimize genellikle “ruh” diye çevrilen eski Yunanca ψυχή (*psykhê*) kavramı (Antik Yunan felsefesi metinlerinden Arapçaya yapılan tercümelerin etkisiyle “nefs” karşılığını tercih edenler de var) Batı dillerinde, psikoloji ve psikanalizin de aralarında yer aldığı *psik-* önekli pek çok sözcüğün kökeninde bulunur. Freud, çoğu Türkçe çevirilerde ikisi de “ruh” sözcüğüyle karşılanan *die Seele* ve *die Psyche* kavramlarını (özellikle de bunlardan türeyen *seelisch* ve *psychisch* sıfatlarını) yazılarında çok sık kullanır. Bu durum çeviri faaliyeti ve kuramı açısından bizi tartışılması veya açıklanması, hiç değilse dikkat çekilmesi gereken bir sorunla karşı karşıya bırakıyor.

Freud’un 1890 yılına tarihlendirilen, kimi uzmanların ise 1895 yılında yazıldığını ileri sürdüğü *Psychische Behandlung* (*Seelenbehandlung*) başlıklı metnine bu iki kavramı yan yana kullanarak başlar. Giriş paragrafını şu şekilde çevirmek mümkün:¹

“(Psyche) Grekçe bir kelime ve bu kelimenin Almanca çevirisi *ruh*’tur (*Seele*). Buna göre, psişik² tedavi de (*psychisc-*

1 İlgili Almanca kavramlar parantez içinde verildi.

2 “Psişik” sıfatı Fransızca üzerinden Türkçeye geçmiş ve bugün Türk Dil Kurumu’nun sözlüğünde yer alan bir sıfat. Oysa bu sıfatın isim hali “psişe” (Fr.*psyché*) için benzer bir yaygınlıktan söz etmek güç, belki de bu sebeple bazı çevirilerde “psike” karşılığının kullanıldığına, hatta Yunanca orijinalinin telaffuzdan mülhem “psühe”, “psüke” veya “psükhe” biçiminde yazılışlara da rastlayabiliyoruz.

he Behandlung) ruhsal tedavi (*Seelenbehandlung*) demektir. Ancak psişik tedaviyle kast edilenin, ruhsal yaşamın (*Seelenleben*) patolojik görünümünün tedavisi olduğu sanılabilir. Ama bu ifadenin [psişik tedavinin] anlamı bu değil. Psişik tedavi daha ziyade, ruhtan (*Seele*) yola çıkarak tedavi, ruhsal (*seelisch*) veya bedensel (*körperlich*) rahatsızlıkların öncelikle ve doğrudan insanın ruhuna etki eden araçlarla tedavisi anlamına gelir.”

İronik bir şekilde *Psyche* ve *Seele* kavramları arasında ayırım yapmadan çevrilmesi mümkün olmayan bu paragrafta Freud aslında bu iki kavramın birbirinin yerine kullanılabileceğini ifade eder.³

Benzer bir durum, yine eski Yunancadan Batı dillerine geçen σῶμα (*soma*) kökenli somatik sıfatı için de geçerli. Psişik-ruhsal ikilisine paralel şekilde Freud Almanca bedensel (*körperlich*) sıfatının yanı sıra *somatisch* sıfatını da kullanır. Ancak bu konuda Türkçede belirgin bir sorunla karşılaşmıyoruz çünkü bugün “psikosomatik rahatsızlıklar” veya “somatik belirtiler”den yaygın biçimde bahsediliyor. Yunanca *soma* değilse bile ondan türeyen *somatik* sıfatı yine Fransızca telaffuzuyla dilimize yerleşmiş durumda. Maalesef *psişik* sıfat için aynı yaygınlık söz konusu değil. Sorunu daha da çetrefil kılan bir diğer nokta ise psikolojinin ve psikanalizin asli mevzuu ve çalışma alanı olan bir kavram söz konusu olduğundan *psychisch* sıfatının Freud’un eserindeki yaygın kullanımı: Eserinin tamamında yapılacak

3 Peki öyleyse iki kavrama ne gerek vardı, sorusu akıllara gelebilir. Ancak tarihsel ve dilbilimsel detaylı bir araştırmayla ı ışık tutulabilecek bu soruya burada cevap vermeye kalkışmadan, 19. yüzyıl sonlarında bir bilim dalı olarak rüştünü ispatlamaya çalışan psikolojinin konusunu ya da inceleme nesnesini dini ve geleneksel çağrışımlarla yüklü “ruh” kavramından ayrıştırma çabasının dile yansınasından dem vurulabilir belki. Yeni bir bilim olma iddiası, pek çok benzer durumda olduğu gibi Hristiyanlıkla damgalı olmayan Grek kökenlerle bağlantı kurmak anlamına geliyordu. Nitekim bugün de Almancada *Die Seele* sözcüğü maneviyatla ilgili yananamlar barındırırken *Die Psyche* için aynısı söylenemez.

bir sözcük taraması bu sıfatın *seelisch* sıfatından iki kat sık kullanıldığını gösteriyor.⁴

Bu çeviri sorununun halli konusunda fikir edinmek amacıyla Freud'un eserlerinin Almancadan başka dillere yapılan çevirilere yöneldiğimizde, elbette karşımıza ilk olarak İngilizce *Standart Edition* çıkıyor. Büyük bölümünü James Strachey'nin tek başına kotardığı ve dünya çapında, Almanca orijinal eserden çok daha sık okunup atıfta bulunulduğunu rahatlıkla iddia edebileceğimiz bu toplu basımda *Seele* ve *seelisch*'in genellikle *mind* (zihin) ve *mental* (zihinsel) sözcükleriyle karşılandığını görmekteyiz (*Die Psyche ve psychisch* için kullanılan karşılıklar ise *Psyche* ve *psychical*).⁵ Konuyla ilgili tartışmayı etraflıca aktarmadan, Strachey'nin *Seele*'yi İngilizce *mind* sözcüğüyle karşılamasının eleştirilere konu olduğunu belirtmekle yetinelim.⁶ Freud'un bütün eserlerinin Presses Universitaires de France (PUF) tarafından yayımlanan çevirilerinde ise *Seele*'nin Fransızca *âme* (ruh) sözcüğüyle, *seelich* sıfatının ise okuyucuya yadırgatıcı gelmek pahasına gündelik Fransızcada hemen hiç kullanılmayan *animique* sözcüğüyle karşılandığını görmek mümkün.

Gerek ruhsal ve psişik gerekse bunların bütünleyicisi diyebileceğimiz bedensel ve somatik kavram çiftinin tümüyle eşanlamlı olup olmadıkları sorusunun veya kaynak dilde eşanlamlı olarak kullanılabilen farklı iki terminolojik sözcüğün hedef dilde tek bir sözcükle karşılanmasıyla ilgili çeviri kuramını ilgilendiren meselenin tartışılması bu notun kapsamını aşacaktır. Biz burada sadece konuya dikkat çekmek ve

4 *Psychisch* 2200'e yakın yerde geçerken, *seelisch* 1000'e yakın yerde geçiyor. Bu sıfatlarla kurulan tamlamaları taramanın dışarıda bıraktık.

5 Payel Yayınlarınca girilen ilk ve tek Türkçe toplu basım Standart Edition metninden yapıldığı için aynı çeviri tercihlerine bağlı kalmış.

6 Bu eleştirinin savunucularından biri *mind* sözcüğü için Almancada *Geist* ve *Intellekt* gibi daha uygun karşılıklar bulunduğunu ileri süren Bruno Battelheim'dir. Battelheim'in bu eleştirisindeki haklılık payını tartışan bir yazı için Darius Gray Ornston'ın *Translating Freud* içinde yer alan makalesine bakılabilir (Yale University Press, 1992, s. 63-67).

yayınevimizden çıkan çevirilerde “psişik” sıfatına yer vermekle birlikte bu konuda Almanca metne birebir sadakat göstermediğimiz hususunda okuyucuyu uyarmak istedik: Türkçede yerleşmiş kullanımları dikkate alarak bahsi geçen iki kavramı da *genellikle* “ruh” ve “ruhsal” sözcükleriyle karşıladık, ancak Freud’un somatik süreçlerin ruhsallıkla ilişkisine değindiği belli olan yer ve bağlamlarda *psychisch* sıfatını psişik sözcüğüyle karşılamayı tercih ettik.⁷ *Seele* ve *seelisch* için ise her yerde ruh ve ruhsal karşılıklarını kullandık. Çevirileri İngilizce ve Fransızcada da tartışmalı olan söz konusu kavramlarla ilgili özel bir araştırma yapmak isteyen kişilerin bu sebeple, orijinal metne müracaat etmesi gerekecektir.

7 Almanca ve İngilizceden yapılan psikanaliz çevirilerinde *Die Psyche* veya *psyche* isimleri Türkçede genellikle “ruhsallık” diye karşılanıyor, biz de yayımladığımız çevirilerde teamüle uyarak genellikle aynı karşılığı tercih edeceğiz. Aksi bir kullanımda dipnotlarla açıklamada bulunacağız.

Önsöz

Histerik semptomların oluşumu ve histerideki psişik süreçler hakkında 1895 ve 1896 yıllarında ileri sürdüğüm iddialarımı, oldukça uzun bir aradan sonra, bir hastalık ve tedavi öyküsünün ayrıntılı bir dökümüyle doğrulamayı amaçladığımdan, hem bu girişimimi çeşitli açılardan gerekçelendirecek hem de yol açacağı beklentileri makul bir seviyeye çekecek bir önsöz yazmakla yükümlüyüm.

Gayet şaşırtıcı ve pek de makbul olmayan araştırma bulgularını meslektaşlarımdan sınamasından geçiremeden yayımlamak zorunda kalmış olmam kesinlikle çok nahoştı. Bugün, bu sonuçları elde ettiğim malzemenin bir kısmını kamunun erişimine açmaya başlamanın da bir o kadar nahoş olacağına şüphe yok. Kınanmaktan kurtulamayacağım açık. Eskiden hastalarım hakkında hiçbir şey anlatmamakla kınanırdım, şimdi de hastam hakkında anlatılmaması gereken şeyleri anlatmakla kınanacağım. Kınama bahanelerini bu şekilde değiştirecek olanların aynı insanlar olmasını umuyor ve bu eleştirilenleri kınamalarından mahrum bırakma gibi bir çabadan peşinen feragat ediyorum.

Bu anlayışsız ve kötü niyetli kişiler beni artık hiç tasalandırmasa da, hastalık öykülerini yayımlamak benim için hâlâ güç bir görev olmayı sürdürüyor. Bu güçlükler kısmen

teknik yapıdan, kısmen de bizzat durumun mahiyetinden kaynaklanıyor. Histeri hastalıklarının nedeninin hastanın psikoseksüel yaşamının mahrem ayrıntılarında bulunabileceği ve histeri semptomlarının hastanın bastırılmış en gizli isteklerinin dışavurumu olduğu doğruysa, bir histeri vaka-sının izahı da, bu mahrem ayrıntıları ortaya sermekten ve bu sırları açık etmekten kaçınamaz. İtiraflarının bilimsel amaçlarla kullanılma ihtimali olduğu akıllarına gelseydi hastalarımın asla konuşmayacağına da, onlardan bunları yayımlamak için izin istemenin gayet beyhude bir girişim olacağına da şüphe yok. Hassas ve çekingen olan hastalar bu durumda, bana hekimin hasta bilgilerini gizli tutma yükümlülüğü olduğunu hatırlatır ve maalesef bu konuda bilgi sunarak bilime katkıda bulunma vazifesini yerine getiremeyeceklerini söylerlerdi. Ancak ben, hekimin sadece tek tek hastaları karşısında değil, bilim karşısında da birtakım vazifeler üstlendiği görüşündeyim. Bilime karşı vazifeli olmak, esasen, benzer bir hastalıktan şimdi mustarip olan ya da gelecekte olacak çok sayıda başka hastaya karşı vazifeli olmak demektir. Söz konusu tek hastanın doğrudan kişisel bir zarara uğraması önlenebildiği sürece, histerinin sebepleri ve yapısı hakkında bildiğimize inandığımız şeylerin kamuyla paylaşılması bir vazife, bunun ihmali ise onur kırıcı bir korkaklıktır. Hastamın bu şekilde zarar görmesinin önüne geçmek için gerekli her şeyi yaptığımı inanıyorum. Başından geçen olaylar Viyana'da değil, uzaktaki bir küçük şehirde gerçekleşen, dolayısıyla Viyana'daki kişisel ilişkileri neredeyse hiç bilinmeyecek bir kişiyi seçtim; tedavinin gizliliğini en başından itibaren itinayla korudum, öyle ki genç kızın benim hastam olduğunu sadece çok güvendiğim bir meslektaşım bilebilir; tedavinin sonlanmasından sonra, burada anlatılan olayların ve ruhsal süreçlerin artık hasta için özel bir önem arz etmediğini varsaymama yol açan bir değişiklikten haberdar olana kadar, yani dört yıl boyunca

bu yayını yapmaktan geri durdum. Meslekten olmayan bir okura herhangi bir ipucu verebilecek hiçbir adı, tabii ki kullanmadım; yayının katı bilimsellik gözetten bir meslek dergisinde yapılması da bu yetkin olmayan okurlara karşı bir koruma sağlamaktadır. Hastanın, tesadüf eseri bu hastalık öyküsüyle karşılaşması durumunda sıkıntı ve utanç hissetmesini elbette engelleyemem. Ancak bu öyküden, halihazırda bilmediği bir şey öğrenmeyecektir ve buradaki hastanın kendisi olduğunu başka herhangi birinin kestirip kestiremeyeceğini merak edebilir.

Biliyorum ki –en azından bu kentte– böyle bir hastalık öyküsünü –gayet mide bulandırıcı bir biçimde– nevrozun psikopatolojisine bir katkı olarak değil, eğlendirici bir “anahtarlı roman” olarak okumak isteyecek çok sayıda hekim var. Bu tür okurlar, gelecekte aktaracağım bütün hastalık öykülerini onların keskin algılarına karşı korumak için, elimdeki malzemeyi kullanma imkânını olağanüstü ölçüde daraltmak pahasına benzer gizlilik tedbirlerine başvuracağımdan şüphe etmesinler.

Hasta mahremiyetini koruma yükümlülüğünün getirdiği sınırlamalardan ve koşulların elverişsizliğinden güçlüklerle çekip çıkarabildiğim bu hastalık öyküsünde, cinsel ilişkiler tam bir açıksözlülükle tartışılıyor, cinsel organlar ve cinsel yaşamın işlevleri gerçek adlarıyla anılıyor ve iffetli okur bu sunuma bakarak, genç bir kadınla bu konular hakkında konuşurken böyle bir dil kullanmaktan hiç çekinmediğim kanaatine varabilir. Şimdi bu kınamaya karşı kendimi savunmam mı gerekiyor? Kendim için sadece jinekologların sahip olduğu hakları –daha doğrusu, çok daha mütevazı olan bazı hakları– talep ediyorum ve bu tür konuşmaların cinsel arzuyu tahrik veya tatmin etmenin iyi bir yolu olduğunu öne sürecek herhangi birinin bu sözlerinin, o kişinin sapkın ve tuhaf cinsel arzularına işaret edeceğini ilan ediyorum. Ayrıca, bu konudaki görüşümü birkaç ödünç sözle ifade etmek

isterim.

“Bilimsel bir çalışmada böylesi itirazlara ve iddialara yer vermek zorunda kalmak yürekler acısı bir durum ama kimse bunun için beni kınamasın; artık hiçbir ciddi kitabın sağ kalma güvencesine sahip olmamasına yol açan zamane ruhudur esas kınanması gereken.”⁸

Şimdi de, bu hastalık öyküsünde, raporlamanın teknik güçlüklerinin nasıl üstesinden geldiğimi aktaracağım. Günde altı veya sekiz psikoterapötik tedavi yürüten ve seans sırasında, hem hastada güvensizliğe yol açacağı hem de sunulan malzemeyi kavramasını engelleyeceği için not almaması gereken hekimin karşı karşıya kaldığı azımsanmayacak güçlüklerdir bunlar. Uzun süren bir tedavi öyküsünü daha sonra aktarmak amacıyla nasıl kaydedebileceğim benim için hâlâ çözülmemiş bir sorundur. Burada sunulan vakada iki husus yardımına koştı: Birincisi, tedavinin üç aydan uzun sürmemiş olması, ikincisi, açıklamalarımın, tam metni seansan hemen sonra kayıt altına alınan ve ardından gelen yorumlardan ve hatırlamalardan örülü kumaş için sağlam bir kasnak teşkil eden iki –biri kürün ortasında diğeri de sonunda anlatılan– rüyaya odaklanmış olmasıydı. Hastalık öyküsünü kürün sonlanmasından sonra, anılarım hâlâ taze ve yayımlama hevesiyle berraklaşmış haldeyken belleğime başvurarak yazdım. İşte bu nedenle bu tutanak –fonografik olarak– tamamen aslına sadık değilse de oldukça yüksek bir güvenilirlik düzeyi iddiasında bulunabilir. Bunun haricinde, örneğin bazı pasajlarda bağlam bütünlüğü sağlamak için sırasını değiştirdiğim açıklamalarım dışında, önemli olan hiçbir şey değiştirilmedi.

Okurun bu raporda bulacaklarını ve karşılaşacağı eksiklikleri vurgulamak istiyorum. Bu çalışmanın orijinal başlığı

8 Richard Schmidt, *Beiträge zur indischen Erotik*, 1902 (“Önsöz”de) [Hint Erotizmine Katkıları].

“Rüya ve Histeri” idi çünkü rüyaları yorumlamanın tedavi öyküsüne nasıl katıldığını, bu yorumlama yardımıyla bellek boşluklarının nasıl doldurulacağını, semptomların nasıl açıklanacağını göstermeye çok uygun olduğunu düşünüyordum. 1900 yılında rüyalar üzerine kaleme aldığım çok zahmetli ve derinlemesine incelememi,⁹ gayet geçerli nedenlerle, nevrozların psikolojisi üzerine yayımlanması planlanan çalışmamdan önce yayımladım, bu kitabın alımlanma şekli de, meslektaşlarımın bu tür çabalar karşısında sergilediği kıt anlayışın iyi bir göstergesidir. Keza bu kitap örneğinde, malzemenin okurdan esirgenmesinin iddialarım hakkında doğrulanabilecek bir kanaat oluşturmaya engel olduğu itirazının geçerli bir tarafı yoktu çünkü herkes kendi rüyalarını analitik bir incelemeye tabi tutabilir ve rüya yorumlama tekniği benim verdiğim yönerge ve örneklerle bakarak kolayca öğrenilebilir. O gün olduğu gibi bugün de, rüya problemlerine derinlemesine bakmanın histeride ve diğer psikonevrozlarda psişik süreçlerin anlaşılmasının zorunlu koşulu olduğunu ve bu ön hazırlık niteliğindeki çalışmadan feragat eden hiç kimsenin bu alanda birkaç adım bile olsa ilerleyemeyeceğini iddia etmek zorundayım. Bu hastalık öyküsü rüya yorumu bilgisini şart koştuğundan, bu şartı karşılamayan her okura tatmin edici olmaktan fazlasıyla uzak gelecektir. Bu okur, beklediği gibi aydınlanmak yerine hayretle aklının karıştığını görecektir ve elbette bu akıl karışıklığının nedenini adı hayalciye çıkmış yazara yansıtmaya meyledecektir. Gerçekte, bu akıl karışıklığına asıl yol açan şey nevrozun tezahür etme biçimleridir; ve mesleki alışkanlıklarımız dolayısıyla biz hekimler için üstü örtülü kalan bu akıl karıştırıcı unsurlar, ancak açıklama çabası sırasında tekrar meydana çıkar. Bunları tamamen bertaraf etmenin tek yolu nevrozu halihazırda aşına olduğumuz faktörlerden çıkarsamayı başarmaktır. Oysa, tam aksine,

9 *Die Traumdeutung. Wien, 1900* [Rüyaların Yorumu, GW, II-III; SE, 4-5, OCEP, IV.]

nevroz hakkındaki araştırmalarımızın bizi, ancak zamanla kesin bir bilginin nesnesi haline gelebilecek çok sayıda yeni varsayımda bulunmaya teşvik etmesi çok daha muhtemel. Yeni, daima akıl karışıklığına ve dirence yol açmıştır.

Rüyaların ve yorumlarının her psikanalizde burada sunulan örnekteki kadar önemli bir rol oynayacağına inanmak yanıltıcı olur.

Bu hastalık öyküsü, rüyaların değerlendirilmesi açısından ayrıcalıklı görünmekle birlikte, başka noktalarda benim dilediğimden daha zayıf kalmıştır. Ancak bu noksanlar da, bu bildirinin yayımlanmasını mümkün kılan koşullarla alakalıdır. Bir yıldan uzun süren bir tedavi öyküsünün malzemesiyle nasıl başa çıkacağı mı bilmediğimi zaten söylemiştim. Sadece üç ay süren bu tedavi öyküsünü ayrıntılarıyla görmek ve hatırlamak kolaydı; ancak elde edilen sonuçlar birçok bakımdan eksik kaldı. Tedavi belirlenen hedefe kadar ilerlemedi, aksine, belli bir noktaya erişilmişken hastanın işteğiyle yarıda kesildi. O dönemde vakayla ilgili bazı bilmeceler henüz ele alınmamış, bazıları ise sadece kısmen aydınlatılmıştı, analitik çalışma devam etseydi, her hususa azami ölçüde açıklık getirmemiz kuşkusuz mümkün olabilirdi. Dolayısıyla burada, sadece bir analizden parçalar sunabiliyorum.

Histeri zerine İncelemeler'de sunulan analiz tekniğine vâkıf bir okur, üç ay sresinde, en azından ele alınan semptomlarla ilgili nihai bir çözüme ulaşılmamış olmasını şaşkınlıkla karşılayabilir. Ancak, *İncelemeler* kitabından bu yana, psikanalitik tekniğin köklü bir değişimden geçtiğini söyleyerek bunun gayet anlaşılır bir durum olduğunu not edeyim. O zamanlar çalışma semptomlardan yola çıkıyordu ve bunları sırayla çözmeyi hedefliyordu. O zamandan bu yana bu teknikten vazgeçtim çünkü bu tekniğin nevrozun daha incelikli yapısına kesinlikle uygun düşmediğini gördüm. şimdi gündelik çalışmanın temasını hastanın belirlemesine izin veriyorum ve böylece, her defasında, bilindişinin yzeyeye çıkararak has-

tanın dikkatine sunduğu unsurlardan yola çıkıyorum. Fakat bu durumda da, semptom çözümünün ayrılmaz parçası olan unsurları parçalanmış, çeşitli bağlamlarla iç içe geçmiş ve aralarında uzun zaman dilimleri bulunan dönemlere dağılmış bir halde elde edebiliyorum. Bu görünürdeki dezavantaja rağmen, yeni teknik eskisinden çok daha üstündür ve olası tek teknik olduğu inkâr edilemez.

Elde ettiğim analitik bulguların tamamlanmamışlığı karşısında tek çarem, uzun bir kazı çalışmasından sonra şansı yaver giden ve eski çağların tahrif edilmiş olsa da paha biçilemez kalıntılarını gün yüzüne çıkaran araştırmacıları örnek almaktı. Tamamlanmamış unsurları, başka analizlerden bildiğim modellerin en iyilerini örnek alarak tamamladım, ama tıpkı titiz bir arkeolog gibi, her durumda, kendi inşa ettiğim yapının hangi noktalarda orijinalin yerine geçtiğini söylemekten hiç imtina etmedim.

Başka türden bir eksikliğe ise kendim kasten yol açtım. Hastanın çağrışım ve beyanlarından yola çıkarak icra edilmesi gereken yorumlama çalışmasının genel hatlarını değil, sadece sonuçlarını sundum. Yani analitik çalışma tekniği, rüyalar dışında sadece nadiren, bazı yerlerde açığa vuruldu. Bu hastalık öyküsünde, semptomların belirlenimini ve nevrotik hastalığın özgül yapılanmasını göstermeyi amaçladım; bir yandan da diğer ödevi yerine getirmeye çalışsaydım, içinden çıkılması zor bir karmaşa baş gösterecekti. Ağırıklı olarak ampirik yöntemle elde edilmiş teknik kuralları gerekçelendirmek için çok sayıda tedavi öyküsünden malzeme bir araya getirmek gerekecekti. Bununla beraber, bu vakada tekniğin geri planda tutulması nedeniyle öyle çok büyük bir kısaltmanın yapılmış olduğu da zannedilmesin. Teknik çalışmanın en zorlu parçası bu hasta örneğinde gündeme gelmedi çünkü hastalık öyküsünün son kısmında söz konusu olan “aktarım” faktörü bu kısa tedavi sırasında konuşulmadan kaldı.

Raporla ilgili üçüncü tür eksiklikten ne hekim ne de hasta sorumludur! Tek bir hastalık öyküsünün, tamamlanmış ve kesin olsa bile, histeri probleminin ortaya attığı soruların tamamını yanıtlamayacak olması anlaşılırdır. Hastalığın her türünü, nevrozun içyapısının bütün biçimlenişlerini, histeride psişik ve somatik unsurlar arasındaki olası her tür bağlantıyı tek bir öykü tanıtamaz. Haklı olarak, bu tek vakadan da verebileceğinden fazlasını talep etmemeli. Histeride psikoseksüel etiolojinin genel ve istisnasız geçerliliğine şimdiye kadar inanmak istememiş olanlar da, tek bir hastalık öyküsünü dikkate alarak bu konuda kesin bir kanıya varamayacak, aksine kendi çalışmaları üzerinden kendi kanısını oluşturma hakkını elde edene kadar bu konuda yargıya varmayı erteleyerek en doğrusunu yapacaktır.¹⁰

10 [1923'te eklenen not] Burada aktarılan tedavi 31 Aralık 1899'da yarıda kesildi, izleyen iki haftada yazıya döküldü, ama ilk olarak 1905'te yayımlandı. Aradan geçen yirmi yıldan uzun sürede devam eden çalışmaların böyle bir hastalık vakasının kavranışı ve izahında hiçbir değişikliğe yol açmanuş olması beklenemez, bununla birlikte bu hastalık öyküsünü düzeltmeler ve genişletmelerle "up to date" etmek, bugünkü bilgimize uygun bir hale getirmek de açıkça anlamsız olurdu. Dolayısıyla bu sunumun esasında hiçbir değişikliğe gitmedim ve metninde sadece, kitaplarımı İngilizceye olağanüstü bir başarıyla tercüme eden Bay ve Bayan James Strachey'nin dikkat çektiği muğlaklıkları ve hataları düzelttim. Uygun olduğunu düşündüğüm eleştirel dipnotları, bu hastalık öyküsünün dipnotlarına dâhil ettim, dolayısıyla okur, dipnotlarda aksi belirtilmediği sürece, metinde savunduğum fikirleri hâlâ savunduğum sonucuna varabilir. Bu önsözde ele aldığım hasta mahremiyetini koruma sorunu, bu ciltteki diğer hastalık öyküleri için geçerli değildir [1924'te yayımlanan *Gesammelte Schriften*'in 7. cildi kastediliyor] çünkü bunların üçü, tedavi edilen kişinin –küçük Hans vakasında babanın– açık onayıyla yayımlanmıştır, bir vakada ise (Schreber) analizin nesnesi bir kişi değil, o kişinin yazdığı bir kitaptır. Dora vakasında ise hastanın kimliği bu yıla kadar gizli tutulmuştur. Uzun zamandır kendisinden haber almadığım bu hanımın, başka nedenlerle hastalanınca başvurduğu hekime, genç kızken bana tedaviye geldiğini anlattığından kısa süre önce haberim oldu. Bu açıklama, meslektaşımın hastasının 1899 tarihli Dora vakasına konu olan kişi olduğunu anlamasına yol açtı. O üç aylık tedavinin o zamanki çatışmaların çözülmesinden daha fazlasına yaramamış, daha sonraki hastalanmalardan korunma sağlamamış olmasının suçunu analitik terapiye atmak akıl kârı değildir.

I

Hastalık Tablosu

1900 yılında yayımlanan *Rüyaların Yorumu*'nda, rüyaların genel olarak yorumlanabilir olduğunu, bir yorumlama çalışması tamamlandıktan sonra, hatasız bir şekilde biçimlendirilmiş ve ruhsal bütün içerisinde belirli bir konuma yerleştirilmeye müsait düşüncelerle ikame edilebileceğini gösterdim; ilerleyen sayfalarda da, görebildiğim kadarıyla rüya yorumlama sanatının uygulanabilir olduğu tek pratik kullanımın bir örneğini sunmak istiyorum. Kitabımda,¹ rüya problemleriyle nasıl karşılaştığıma değinmiştim. Bu problemler, özel bir psikoterapi yöntemiyle psikonevrozları sağaltmaya çabaladığım sırada karşıma çıkmıştı. Hastalarım ruhsal yaşamlarındaki başka olayların yanı sıra, hastalık semptomuyla patojen fikirler arasında uzanan uzun bağlantı hattının bir noktasına yerleştirilmeyi talep eder gibi görünen rüyalarını da anlatıyorlardı. O zamanlar, rüyaların dilinin, herhangi bir yardım gerektirmeden anlaşılabilir olan düşünce dilinin ifade tarzına nasıl tercüme edileceğini öğrenmiştim. Bu bilginin psikanalist için zaruri olduğunu söyleyebilirim çünkü rüya, içeriğinin yol açtığı direnç nedeniyle bilinç

¹ *Rüyaların Yorumu* (1900), s. 68 [GW, II, s.100 vd., SE, 4, s. 100 vd.].

düzeyine çıkması engellenen, bastırılan ve böylelikle patojen bir hal alan psişik malzemeyi, bilinç düzeyine çıkarmanın bir yolunu sunar. Kısa ifadesiyle, rüya *bastırmadan kaçınabilmek için sapılan dolambaçlı yollardan biri*, ruhsallığın dolaylı temsil biçimleri adı verilen şeyin ana araçlarından biridir. Histerik bir genç kızın tedavi öyküsünden parçalar içeren bu yazı rüya yorumunun analiz çalışmasına nasıl müdahil olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır. Bir yandan da histerideki psişik süreçler ve organik koşullar üzerine görüşlerimin bir bölümünü ilk kez, artık yanlış anlamaya mahal vermeyecek kadar kapsamlı biçimde kamuya açıklama vesilesi sunmaktadır. Histerinin hekim ve araştırmacıya yönelttiği büyük taleplerin peşinen küçümsenerek değil, şefkatli bir derinleşmeyle karşılanabileceği genel kabul gördüğünden, yazının kapsamlılığı nedeniyle özür dilememe gerek olmadığını umuyorum. Şüphe yok ki,

“Sanat ve bilim tek başına yeterli değil,
sabır da sergilenmek ister eserde!”²

Eksiksiz ve kapsamlı bir hastalık öyküsü sunarak başlamak, okuru başından itibaren gözlem yapan hekimin koşullarından tamamen farklı koşullara yerleştirmek anlamına gelecektir. Hastanın akrabalarının –bu vakada, on sekiz yaşındaki kızın babasının– aktardıkları, genel olarak hastalık seyrinin tanınması epey güç bir resmini sunar. Bu durumda tedaviyi, yaşam öyküsünün ve hastalık öyküsünün anlatılmasını talep ederek başlatırım ama duyduklarım yine de yönümü bulmak için yeterli değildir. Bu ilk anlatı, yatağının kimi yerleri kayalıklarla kapatılmış, kimi yerleri kum yığınlarıyla sığlaşmış, gemi yüzdürmeye elverişsiz bir nehre ben-

2 [“Nicht Kunst und Wissenschaft allein, Geduld will bei dem Werke sein!” Goethe, *Faust*, 1. Perde, 6. Sahne.]

zetilebilir. Bazı yazarların elinden çıkan pürüzsüz ve eksiksiz histeri hastalığı öyküleri beni hayrete düşürür. Gerçekte hastalar kendileri hakkında bu tür açıklamalar yapacak durumda değildir. Yaşamlarının şu ya da bu dönemi hakkında hekimi yeterli ve tutarlı bir şekilde bilgilendirebilirler ama bunun hemen ardından, verilen bilgilerin sığlaştığı, boşlukların ve bilmecelerin baş gösterdiği bir dönem gelir ve sonrasında karşımıza işe yarar açıklamalarla aydınlatılmayan, tamamen karanlık dönemler çıkmaya başlar. Açıkça görünür olanlar da dâhil olmak üzere bütün bağlantılar genelde tutarsızdır, çeşitli olayların birbirini izleme sırası belirsizdir; hasta olayı anlatırken bile bir beyanını, bir tarihi tekrar tekrar düzeltir ve uzun bir süre bocaladıktan sonra yine ilk ifadesine geri döner. Hastanın, yaşam öyküsünü hastalık öyküsüyle örtüşen bir düzende sunma konusundaki yetersizliği sadece nevrozlara özgü değildir,³ kuramsal düzeyde de çok anlamlı olan bu yetersizliğin nedenleri şunlardır: Birincisi, hasta gayet iyi bildiği ve anlatması gereken şeyin bir kısmını, henüz üstesinden gelinmemiş çekingenlik ve utanç (başka insanlar söz konusuysa ketumluk) nedeniyle bilinçli bir şekilde ve kasten açığa vurmaz; bu, bilinçli samimiyetsizlik kısmıdır. İkincisi, hastalık öyküsüne dair bilginin bir kısmı, hasta normalde bu bilgiye vâkıf olsa da, herhangi bir kasıt olmaksızın anlatıda yer almaz: Bu da bilinçsiz samimiyetsizlik kısmıdır. Üçüncüsü, sadece eski anılar değil, tamamen güncel anıların da içine

3 Vaktiyle bir meslektaşım, histerisinin (ağrılar ve denge bozukluğu) yıllardır başarılı bir şekilde tedavi edilemediğini bildirdiği kız kardeşini psikoterapi tedavisi için bana yönlendirmişti. Bu kısa bilgi, tanıyla gayet uyumlu görünüyordu; ilk görüşmelerden birinde hastadan kendi öyküsünü anlatmasını istedim. Bu öykü, ima ettiği tuhaf hadiselerle rağmen tamamen net ve düzenli bir şekilde sunulunca bunun asla bir histeri vakası olamayacağını düşündüm ve hemen ayrıntılı bir fizik muayene istedim. Muayene sonucunda orta seviyede ilerlemiş frengi tanısı koyuldu, daha sonra cıva iğneleriyle (Prof. Lang'ın uyguladığı Ol. cinereum) hastalıkta büyük ölçüde iyileşme kaydedildi. [Ol: Latince "gri yağ" anlamına gelen Oleum cinereum'un kısaltmasıdır.]

kariştiğı gerçek amneziler, bellek boşlukları ve bu boşlukları doldurmak amacıyla sonradan, ikincil biçimde oluşturulmuş bellek yanılgıları da hiç eksik olmaz.⁴ Olayların bellekte muhafaza edildiği durumlarda bile, tek bir bağlantının ortadan kaldırılmasıyla amnezilerin temel amacına ulaşması güvence altına alınır, olayların zaman sıralamasının değiştirilmesi ise bu bağlantıyı tamamen koparmanın en güvenilir yoludur. Olayların zaman sıralaması daima, bellek deposunun en kırılgan, bastırmaya en kolay maruz kalan unsurudur. Bazı anılar ise, tabir caizse, bastırmanın ilk aşamasında bulunur, genelde bu anılar kuşku yüklüdür. Belirli bir süre sonra bu kuşku yerini unutmaya veya yanlış hatırlamalara bırakır.⁵

Hastalık öyküsüyle ilişkili anıların bu hali, hastalık semptomlarının zorunlu ve *kuramsal bakımdan zaruri eşliksidir*. Hasta, hep bilse de açığa vurmadiğı ya da aklına gelmeyen şeyleri daha sonra tedavi sırasında bildirir. Bellek yanılgılarının tutarsız olduğu ortaya çıkar, bellekteki boşluklar doldurulur. Kendi içinde tutarlı, anlaşılır ve eksiksiz bir hastalık öyküsü ancak tedavinin sonuna doğru her yönüyle görülebilir hale gelir. Tedavinin pratik hedefi bütün olası semptomları ortadan kaldırıp bilinçli düşüncelerle ikame etmekse, bir diğer, kuramsal hedef de hastanın belleğindeki bütün hasarları iyileştirme devi olarak belirlenebilir. Bu iki hedef birbiriyle örtüşür; birine ulaşıldığında öbürü de elde edilmiş olur; ikisine de aynı yoldan varılır.

Psikanalizin malzemesini oluşturan şeylerin doğası ge-reği, hastalık yklerimizde somatik verilere ve hastalık semptomlarına yönelttiğimiz dikkati hastanın salt insani ve

4 Amneziler ve bellek yanılgıları karşılıklı olarak tamamlayıcı bir ilişki için-
dedir. Büyük bellek boşluklarının ortaya çıktığı yerlerde pek az bellek ya-
nılgısıyla karşılaşılır. Bunun tersine, bellek yanılgıları amnezinin varlığını
ilk bakışta tamamen gizleyebilir.

5 Deneyimle pekiştirilmiş bir kurala göre, kuşku yüklü bir anlatım söz konu-
su olduğunda, hastanın bu beyanı tamamen göz ardı edilmelidir. İki farklı
şekil arasında kararsız kalınan bir anlatıda ilk açığa vurulan versiyonu doğ-
ru saymalı, ikinci versiyonu ise bastırmanın bir ürünü olarak görmelidir.

toplumsal ilişkilerine de yöneltmemiz zorunludur. İleride de görüleceği üzere, sadece incelenmesi gereken kalıtımsal faktörler açısından değil, başka açılardan da ilgimiz öncelikle hastanın aile ilişkilerine yönelecektir.

On sekiz yaşındaki hastanın aile çevresi, kendisi dışında, ebeveyni ve bir buçuk yaş büyük ağabeyinden oluşuyordu. Ailedeki baskın kişi, hem zekâsı ve karakter özellikleri hem de hastanın çocukluk ve hastalık öyküsünün iskeletini oluşturan yaşam koşulları nedeniyle, babaydı. Ben kızı tedaviye aldığımda, kırklı yaşlarının ikinci yarısında, eşine az rastlanır kabiliyetleri ve meşgaleleri olan, maddi durumu çok iyi bir fabrikatördü. Kızı babasına derin bir sevecenlikle bağlıydı ve erken dönemde gelişen eleştirel yetisi nedeniyle adamın bazı davranış ve tuhafliklarından da bir o kadar rahatsızlık duyuyordu.

Kızın altıncı yaşından itibaren babanın çok sayıda ağır hastalık geçirmesi, babasına yönelik bu sevecenliği daha da artırmıştı. O dönemde, babanın tüberküloz hastalığı ailenin ülkenin güneyindeki küçük, iklimi ılıman bir kente taşınmasına vesile olmuştu; akciğer rahatsızlıkları orada hızla iyileşmiş ve benim B. adıyla anacağım bu yer, gerekli görülen özel bakım nedeniyle yaklaşık on yıl boyunca hem anne babanın hem de çocukların esas ikamet yeri olmuştu. Baba kendini iyi hissettiğinde, fabrikalarını ziyaret etmek için bir süreliğine evden ayrılıyordu; yazın en sıcak günlerinde dağlık bölgedeki kaplıcalara gidiliyordu.

Kız yaklaşık on yaşındayken babasına retina dekolmanı⁶ nedeniyle karanlık oda kürü verilmişti. Hastalık sonucunda görmeye kalıcı bir azalma başlamıştı. En ciddi hastalığa ise bundan yaklaşık iki sene sonra yakalanmıştı; bir konfüzyon nöbeti⁷ ardından felç belirtileri ve hafif ruhsal rahatsızlıklar

6 [Retina tabakasının yerinden ayrılması sonucu baş gösteren ve tedavi edilmediği takdirde kalıcı körlükle sonuçlanan bir hastalıktır.]

7 [Dikkat, bellek ve algılamının bozulduğu, zaman, kişi ve yer tayininde güçlük çekildiği bilinç bulanıklığı hali.]

baş göstermişti. Kızın öyküsündeki rolünü ileride ele alacağımız bir dostu, o zamanlar sadece biraz iyileşme göstermiş olan hastayı, benim görüşüme başvurması için doktoruyla birlikte Viyana'ya gelmeye teşvik etmişti. Hastanın frengi felci olduğu varsayımıyla hareket edip etmemekte bir süre kararsız kaldıktan sonra, yaygın vasküler bozukluk teşhisinde karar kıldım ve hastanın evlenmeden önce bir tür enfeksiyon geçirdiğini itiraf etmesi üzerine verdiğim yoğun antisifilitik kürü sonucunda bütün rahatsızlıklarında gerileme kaydedildi. Babanın bundan dört yıl sonra bariz bir nevrotik bozukluk yaşayan kızını bana getirmesini ve ondan iki yıl sonra da psikoterapi tedavisi için bana emanet etmesini bu başarılı müdahaleye borçlu olduğuma şüphe yok.

Aradan geçen zamanda babanın, kendisinden birkaç yaş büyük olan, karakteristik histerik semptomlar sergilemekle birlikte ağır bir psikonevrozun bütün belirtilerini gösteren ablasıyla Viyana'da görüşmüştüm. Bu hanım, yaşamı boyunca mutsuz bir evliliğin ağırlığı altında ezildikten sonra hızla ilerleyen ve nedeni tam manasıyla açıklığa kavuşturulamayan bir marasmus hastalığından⁸ hayatını kaybetti.

Kızın babasının ara sıra karşılaştığım ağabeylerinden biri, hastalık hastası bir bekârdı.

On sekiz yaşında hastam olan genç kız, kendini bildi bileli ailenin baba tarafına düşküncü ve hastalandıktan sonra, sözü geçen halasını kendine model almıştı. Hem becerileri ve erken yaşta sergilediği entelektüel olgunluk hem de hastalığa yatkınlığı nedeniyle baba tarafına çektiğinden ben de şüphe duymuyordum. Annesiyle tanışmamıştım. Babanın ve kızın anlattıklarından, az eğitilmiş, daha da önemlisi akılsız bir kadın olduğunu ve kocasının hastalığından ve devamında gelen yabancılaştıktan sonra bütün ilgisini ev idaresine yönelttiğini ve "ev kadını psikozu" adı verilebilecek şeyin

8 [Yetişkinlerde nadiren görülen ve vücudun protein ve diğer enerji kaynaklarını yeterince kullanamamasıyla gelişen kötü beslenmeye bağlı hastalık.]

bir örneğini sergilediğini tahmin edebiliyordum. Çocuklarının daha canlı ilgilerine hiç anlayış göstermeden bütün gün evin, mobilyaların ve araç gerecin temizlenip temiz tutulmasıyla ilgileniyor, bunların kullanılıp keyfinin sürülmesini neredeyse imkânsız hale getiriyordu. Normal ev kadınlarında sıklıkla izleri görülen bu durumu yıkanma ve temizlik obsesyonunun bir türü olarak sınıflandırmak kaçınılmazdır ama bu kadınlarda, ve hastanın annesinde de, hastalığa dair bir farkındalık, dolayısıyla “obsesyon nevrozunun” esas özelliklerinden biri eksiktir. Anneyle kızın arası uzun yıllardır çok soğuktu. Kız annesini hor görüyor, sert bir şekilde eleştiriyordu ve kendini onun etki alanından tamamen çekmişti.⁹

Bir buçuk yaş büyük olan erkek kardeşi, küçükken hırsla taklit etmeye çalıştığı rol modeli olmuştu. İki kardeşin arası son yıllarda açılmıştı. Genç adam elinden geldiğince aile içi çatışmalardan uzak durmaya çalışıyordu; taraf tutması

-
- 9 Histerinin tek etiyojisinin kalıtım olduğunu savunmamakla birlikte, yukarıdaki önermeye karşı çıktığım bazı eski yayınlarıma (*L'hérédité et l'étiologie des neuroses* [Kalıtım ve Nevrozların Etiyolojisi GW I, s.407; SE., 3 s. 143 vd; OCF.P., III] *Revue neurologique*, 1896) bakarak histeri etiyojisinde kalıtımın etkisini küçümsediğim ya da tümüyle göz ardı edilebilir bulduğum gibi bir sonuca varılmaması dilerim. Babası ve babasının erkek ve kız kardeşleriyle ilgili elde ettiğim bilgilere göre hastamız kalıtımsal hastalık riskine yeterince maruz kalmıştı; üstelik, anneninkine benzer hastalıkların da kalıtımsal yatkınlık olmadan mümkün olamayacağını düşünen biri bu vakada kalıtımsal özelliklerin birbiriyle uyuştuğunu söyleyecektir. Bense, kızın kalıtımsal, daha doğrusu, yapısal yatkınlığıyla ilgili başka bir faktörü daha önemli buluyordum. Babanın evlenmeden önce frengi geçirdiğine değinmiştim. Psikanalitik tedavi gören hastalarımın *dikkat çekici derecede büyük bir bölümünün* babası frengi veya felç geçirmişti. Terapötik yöntemin yeniliğinin bir sonucu olarak bana hep, yıllarca süren tedavisi sonuç vermemiş, *en ağır* vakalar gelmekteydi. Erb-Fournier kuramına göre babanın frengi veya felç hastalığı geçmişteki bir frengi enfeksiyonuna işaret eder ki pek çok vakada babanın bu özelliği gösterdiğini şahsen ben de doğrudan gözlemledim. Frengi Hastalarının Altsoyları üzerine yürütülen son tartışmada (XIII. Paris, Uluslararası Tıp Kongresi, 2–9 Ağustos 1900, [Ernst] Finger, [Veniamin] Tarnowsky, [Louis] Jullien vd. sunumu), bir nöropatolog olarak deneyimin beni kabule zorladığı şu olgudan, yani çocukların nöropatik yapısının etiyojisinde babanın frengisinin muhakkak dikkate alınması gerektiğinden hiç bahsedilmediğini gördüm.

gerektiğinde ise annesinin yanında duruyordu. Dolayısıyla, olağan cinsel çekim bir yanda babayla kızı, öte yanda anneye oğlunu birbirine yakınlaştırmıştı.

Bundan sonra Dora adıyla anacağım hastamız, henüz sekiz yaşındayken sinirsel semptomlar sergilemişti. Küçük bir dağ gezintisi sonrasında ilk kez ortaya çıkan ve bu sebeple aşırı yorgunluğa bağlanan, kalıcı ve kriz şeklinde şiddetlenen bir nefes darlığı geçirmişti. Rahatsızlığı, doktor gözetiminde istirahat ve iyi bir bakımla altı ay içinde yavaş yavaş hafiflemişti. Aile doktoru bu rahatsızlığı hiç tereddüt etmeden salt sinirsel bir rahatsızlık olarak teşhis etmiş ve nefes darlığının temelindeki organik nedenleri hesaba katmamış gibiydi ama belli ki bu teşhisinin aşırı yorgunluğun etiyojisiyle bağdaştığını düşünüyordu.¹⁰

Küçük kız olağan çocuk hastalıklarını kalıcı bir hasar almadan atlatmıştı. Bana (simgesel bir anlama bürünen sözleriyle!)¹¹ anlattığı üzere, önce ağabeyi hastalığı hafif bir şekilde atlatır, ardından kız daha ağır belirtilerle hasta olurdu. Yaklaşık on iki yaşında migren benzeri tek taraflı baş ağrıları ve sinirsel öksürük nöbetleri başlamıştı, başlangıçta hep bir arada baş gösteren bu iki semptom zamanla birbirinden ayrılarak farklı şekillerde gelişmişti. Migrenler giderek seyrekleşmiş ve on altı yaşında tamamen kaybolmuştu. Ancak, büyük olasılıkla sıradan akıntıyla [*Katarrh*]¹² baş göstermiş olan *tussis nervosa*¹³ nöbetleri bütün bu süre zarfında devam etmişti. Kız on sekiz yaşında bana tedaviye geldiğinde, yeniden karakteristik bir şekilde öksürmeye başlamıştı. Bu nöbetlerin sayısı tespit edilmemişti; genelde üç ila beş hafta arası sürüyorlardı, bir keresinde ise nöbet aylarca sür-

10 Bu ilk hastalığın olası nedeni için aşağıya bakınız. [s. 67-68.]

11 [bkz. s. 70, n. 1]

12 [Akıntı anlamına gelen bir tıbbi terim olan *Katarrh*, metinde daha sonra (bkz. s. 70) ortaya çıkacak bir nüans kazandığından burada parantez içinde anmayı tercih ettim.]

13 [İnatçı öksürük.]

müştü. Son yıllarda, bu nöbetlerin ilk yarısında baş gösteren tam ses kaybı en can sıkıcı semptom olmuştu. Bu nöbetlerin de yine asabiyetten kaynaklandığı tanısı uzun zamandır sabitti; hidroterapi ve lokal elektroşok da dâhil olmak üzere çeşitli mutata tedaviler başarısız kalmıştı. Bu şartlar altında olgun, özgür düşünceli bir genç kıza dönüşen çocuk, doktorların çabalarıyla dalga geçmeye alışmış ve en sonunda tıbbi yardımdan almaktan tamamen vazgeçmişti. Aile hekiminin şahsiyle bir derdi olmamasına rağmen, kendini bildi bileli hekimlere danışmaya karşıydı. Başka bir hekime danışma önerilerinin hepsine karşı çıkmıştı ve bana da, babası ağırlığını koyunca gelmek zorunda kalmıştı.

Onu ilk olarak on altıncı yaşının ilkbaharında, öksürük ve ses kısıklığı şikâyeti nedeniyle gördüğümde de ruhsal bir tedavi önermişim ama ne zamandır süren bu nöbet de diğerleri gibi kendiliğinden ortadan kalkınca önerim dikkate alınmamıştı. Bir sonraki yılın kışında, sevgili halasının ölümünden sonra Viyana'da amcası ve kızlarıyla birlikte kalırken, apandisit teşhisi konulan ateşli bir rahatsızlık geçirmişti.¹⁴ İzleyen sonbaharda aile, babanın sağlığı buna elverdiği için B. adlı kaplıcadan temelli ayrılmış, önce babanın fabrikasının bulunduğu kente, yaklaşık bir yıl sonra da Viyana'ya kalıcı olarak yerleşmişti.

Dora bu süre zarfında zeki ve hoş görünlü bir genç kıza dönüşmüştü ama ailesi onun için çok endişeleniyordu. Hastalığının ana belirtileri artık çökkün ruh hali ve karakter değişimi olmuştu. Ne kendisinden ne de ailesinden memnun olduğu aşikârdı, babasına soğuk davranıyor, kızını ev işlerine yardım etmeye yöneltmeye çalışan annesiyle ise artık hiç geçinemiyordu. İnsanlarla ilişkiden kaçınmaya bakıyordu; şikâyetçi olduğu yorgunluk ve dalgınlığın elverdiği ölçüde, kadınlara yönelik konferanslara katılıyor, daha ciddi çalışmalar yapıyordu. Bir gün ebeveyni, kızın masasının üzerinde

14 Bu konuda ikinci rüyanın analiziyle krş.

veya çekmecesinde bu yaşama artık daha fazla katlanamayacağı için onlara veda ettiği bir mektup bulunca dehşete düşmüşlerdi.¹⁵ Ferasetten yoksun olmayan baba, kızın cidden intiharı amaçlamadığını tahmin etmişti ama yine de bu olay onu çok sarsmıştı ve bir gün, babayla kız arasındaki hafif bir atışmadan sonra kız, daha sonra unutacağı ilk bilinç kaybı nöbetini¹⁶ yaşayınca, ayak diremesine rağmen bana tedaviye gelmesine karar verilmişti.

Buraya kadar ana hatlarını çizdiğim hastalık öyküsü, genel itibarıyla aktarılmaya değer görünmüyor. En alelade somatik ve psişik semptomların sergilendiği bir “*petite hysterie*”¹⁷: Nefes darlığı, inatçı öksürük, sesyitimi ve muhtemelen migren atakları, buna ek olarak çökkünlük, histerik geçimsizlik ve muhtemelen ciddi olmayan bir *taedium vitae*.¹⁸ Bundan çok daha ilgi çekici ve genelde büyük bir titizlikle aktarılmış histerik hastalık öykülerinin yayımlandığına şüphe yok zira izleyen sayfalarda ciltte hassasiyete bağlı yara ve lekeler, görüş alanında daralma vb. belirtiler konusunda bir şey bulunmamaktadır. Ancak bu noktada, histeriye özgü çok sayıda tuhaf ve hayret verici olgunun derlenmesinin, gizemini hâlâ koruyan bu hastalık hakkındaki bilgimize pek katkıda bulunmadığını da söyleme hakkı görüyorum kendimde. İhtiyacımız olan şey tam da en alelade vakaların ve bu vakalarda en sık görülen, en tipik

15 Yukarıda da belirttiğim üzere, bu kür ve dolayısıyla hastalık öyküsünü oluşturan olaylar arasındaki bağlantılara dair incelemelerim, eksik kalmıştır. Bu nedenle, bazı noktalara herhangi bir açıklama getiremiyorum veya ancak bazı anırtırma ve tahminlerden yararlanabiliyorum. Bu mektup bir seans sırasında gündeme geldiğinde, genç kız hayrete düşmüş gibi şunu sordu: “Mektubu nasıl buldular ki? Yazı masamda kilitli duruyordu.” Ama anne babasının bu veda mektubunun taslağını okuduklarını bildiğinden, mektubun onların eline geçmesini bizzat ayarladığı sonucuna varıyorum.

16 Bu nöbette kasılmalar ve deliryumun da gözlemlendiğini zannediyorum. Ancak analiz süreci bu vaka ele alınacak kadar ilerlemediğinden, bu olaya dair kesin bir anıya başvuramıyorum.

17 [Küçük histeri.]

18 [Hayattan hazzetmeme.]

semptomların aydınlatılmasıdır. Bu küçük histeri vakasının eksiksiz bir açıklamasını sunmaya elverişli koşullara sahip olmayı dilerdim elbette. Başka hastalarla deneyimlerime baktığımda, elimdeki analitik araçların bunu başarmak için yeterli olduğundan şüphe etmiyorum.

1896 yılında, Dr. J. Breuer'le birlikte yazdığım *Histeri Üzerine İncelemeler* kitabının yayımlanmasından kısa bir süre sonra, seçkin bir meslektaşına kitapta savunulan psikolojik histeri kuramı konusunda ne düşündüğünü sordum. Lafı hiç dolandırmadan, bu kuramın az sayıda vaka için geçerli olabilecek çıkarımları haksızca genelleştirdiğini düşündüğünü söyledi. O zamandan beri çok sayıda histeri vakasıyla karşılaştım, her vakayla birkaç gün, hafta veya yıl ilgilendim ve hiçbirinde, *İncelemeler* kitabında şart koşulan ruhsal koşulların eksik olduğunu görmedim. Bu koşullar, ruhsal travma, duygulanım çatışması, ve daha sonraki basımlarda eklediğim, bunların cinsel alan üzerindeki etkileridir. Kendini gizleme çabası sonucunda patojen bir hal almış şeylerin hasta tarafından hekime açıklanması elbette beklenmemeli veya daha ayrıntılı bir soruşturmaya verilen ilk “Hayır” yanıtıyla yetinmemeli.¹⁹

19 Bunun bir örneği şudur: Benzer deneyimler nedeniyle histeride cinsel faktörlerin önemsiz olduğuna iyice ikna olmuş bir Viyanalı meslektaşım, endişe verici histerik kusma nöbetleri geçiren on dört yaşındaki bir kıza, daha önce bir aşk ilişkisi yaşayıp yaşamadığı gibi nahoş bir soru sormaya karar vermiş. Çocuk, muhtemelen rol yeteneğini de konuşurarak, şaşkınlıkla “Hayır” yanıtı vermiş ve gayet saygısız bir tavırla annesine şöyle demiş: “Düşünsene, aptal herif bana âşık olup olmadığını sordu.” Çocuk sonra bana tedaviye geldi ve uzun yıllar masturbasyon yaptığını ve (kusmayla yakından ilişkili görünen) yoğun bir *fluor albus*'u [vajinal akıntı] olduğunu –elbette ilk görüşmemizde değilse de– açıkladı; nihayetinde bu huyundan vazgeçmiş ama perhiz döneminde şiddetli bir suçluluk duygusuyla boğuşmuş, ailesinin başına gelen her musibeti kendisinin günah işlemesine verilmiş ilahi bir ceza olarak görmüştü. Bunun dışında, evlilikdışı bir ilişki yaşayan teyzesinin sözde kendisinden gizlenen gebelik öyküsünden (bu da kusmanın ikinci belirlenimiydi) etkilenmişti. Bu kız “sadece bir çocuk” olarak görülüyordu ama aslında cinsel ilişkinin bütün esaslarını öğrenmiş olduğu ortaya çıktı.

Hastam Dora'nın durumunda, babanın birkaç kez vur-guladığım engin görüşlülüğü sağ olsun, hastalığın en azın-dan son halinin, hastanın yaşam koşullarıyla temas ettiği noktaları özellikle araştırmama gerek kalmadı. Baba bana, hem ailesinin hem de kendisinin birkaç yıldır B.'de yaşı-yan bir evli çiftle yakın ilişki kurduğunu aktarmıştı. Bayan K. ağır hastalığı sırasında ona bakmış ve böylece adamın minnetini ebediyen kazanmıştı. Bay K. kızı Dora'ya karşı daima çok nazik davranmıştı, B.'de bulunduğu dönemlerde onunla yürüyüşlere çıkıyor, ona küçük hediyeler alıyordu ama kimse bu durumda bir art niyet aramamıştı. Dora'nın K. çiftinin iki küçük çocuğuyla her zaman büyük bir özen-le ilgilendiği, neredeyse onların annesi rolünü üstlendiği de söylendi. Baba kız iki yıl önce yazın beni görmeye geldikle-rinde de, yaz tatillerini Alp göllerinden birinde geçirmekte olan Bay ve Bayan K.'yi ziyarete gidiyorlardı. Dora birkaç hafta K.'lerin evinde kalacak, baba ise birkaç gün sonra geri dönecekti. Bay K. de o günlerde orada kalıyordu. Ama baba yola çıkmak için hazırlanırken kızı birdenbire büyük bir kararlılıkla onunla birlikte dönmekte ısrar etmiş ve bu kararını kabul ettirmişti. Bu tuhaf davranışını ancak birkaç günün ardından açıklamış, annesine, söylediklerini baba-sına iletmesi niyetiyle, Bay K.'nin göl kenarında bir gezin-tiden sonra yürüyüş yaparken ona aşkını ilan etme cüreti gösterdiğini anlatmıştı. Suçlanan adam bir sonraki buluş-mada kızın babası ve amcası tarafından sorguya çekilince, bu şekilde yorumlanabilecek bir davranışı olduğunu ısrarla inkâr etmiş, Bayan K.'nin kendisine aktardığına göre kızın sadece cinsel şeylere ilgi gösterdiğini, göl kenarındaki evde Mantegazza'nın²⁰ *Aşkın Fizyolojisi*'ni ve benzer kitapları okuduğunu söyleyerek kızı suçlamaya başlamıştı. Bu tür okumalardan tahrik olan kızın aktardığı sahnenin muhte-melen "hayal ürünü" olduğunu söylemişti.

20 [Paolo Mantegazza (1831-1910), İtalyan hekim ve seksolog.]

Baba “Dora’nın keyifsizliği, asabiyeti ve intihar düşüncelerine bu olayın neden olduğundan şüphem yok” dedi. “Bay K.’yle ve özellikle de önceleri düpedüz hayran olduğu Bayan K.’yle görüşmeyi kesmemi talep ediyor. Ama bunu yapamam çünkü, birincisi, şahsen ben de Dora’nın adamın uygunsuz teklifi hakkındaki öyküsünün kafasına girivermiş bir fantezi olduğunu düşünüyorum, ikincisi Bayan K.’ye içten bir dostlukla bağlıyım ve onu incitmek istemiyorum. Zavallı kadın, benim de açıkçası pek hazzetmediğim kocasıyla çok mutsuz; o da sinir hastalığından çok çekti ve tek destekçisi benim. Sağlığım bu durumdayken, sizi ilişkimizin yasak bir tarafı olmadığına ikna etmek için uğraşmam gereksiz. Biz, dostça bir ilgiyle birbirini olabildiğince teselli eden iki zavallı insanız. Karımla aramızda hiçbir şey olmadığını biliyorsunuz. Ama benim dikbaşlılığımı almış olan Dora’yı K.’lere yönelik nefretinden vazgeçirmek imkânsız. Son nöbetini, bana yine aynı talebi yönelttiği bir konuşmadan sonra geçirdi. Lütfen onun aklını başına getirin.”

Başka konuşmalarımızda kızının dayanılmaz davranışlarının esas suçunu, tuhaf huylarıyla ev ahalisini bıktıran karısına atmaya çalıştığı açıklamalarıyla pek de uyumlu değildi bu söyledikleri. Ama ben, hikâyenin diğer tarafını da duyana kadar gerçek durum hakkında bir yargıya varmayı ertelemeye uzun zaman önce karar vermiştim.

Bay K.’yle yaşadıkları –adamın aşkını ilan etmesi ve hemen ardından haysiyetini lekelemesi– hastamız Dora için, zamanında hem Breuer’in hem benim histerik bir hastalığın oluşmasının zorunlu önkoşulu olarak belirlediğimiz ruhsal travmayı içeriyordu. Ancak bu yeni vaka, o zamandan beri beni bu kuramı geride bırakmaya yönlendiren bütün güçlükleri içeriyor,²¹ bir yandan da daha özgül bir başka güçlük

21 Bu kuramı geride bırakmakla birlikte, ondan tamamen vazgeçmedim, yani bugün, bu kuramın yanlış olduğunu değil, eksik olduğunu savunuyorum. Travma sebebiyle baş gösterdiği varsayılan ve devamında gelen psikolojik açıdan anormal olayları açıklaması beklenen hipnoz durumu adı verilen

sunuyordu. Yaşam öyküsünde aktarılan ve hakkında bilgi sahibi olduğumuz travma, histerik hastalık öykülerinde sıklıkla karşılaştığımız üzere, semptomların özgül yapısını açıklamak, onu belirlemek için yeterli değildir; *tussis nervosa*, afoni, keyifsizlik ve *taedium vitae* dışındaki semptomlar da travmanın sonucu olsaydı bile, bunlar arasındaki bağlantı hakkında ne daha az ne de daha çok şey biliyor olurduk. Bir de, hastanın bu semptomların bir bölümünü –öksürük ve ses kaybı– travmadan yıllar önce üretmiş olmasının ve bunların ilk belirtilerinin, sekiz yaşında ortaya çıkmış olduklarından, kesinlikle çocukluğundan kaynaklanıyor olmasının yol açtığı güçlük ekleniyor bunun üstüne. Dolayısıyla, travma kuramından tamamen vazgeçmek istemiyorsak, çocukluğa kadar inerek bir travma gibi etki edebilecek etkileri veya izlenimleri aramak zorundayız ve bu noktada, ilk semptomların henüz çocuklukta baş göstermediği vaka çalışmalarımın bile beni yaşam öyküsünü hastanın o ilk çocukluk yıllarına kadar takip etmeye yönlendirmiş olması gerçekten kaydadeğerdir.²²

Kürün ilk güçlükleri aşıldıktan sonra, Dora bana Bay K.'yle daha önce yaşadıkları ve cinsel travma etkisi yaratmaya daha da uygun bir olayı aktardı. Bu olay olduğunda on dört yaşındaydı. Bay K. öğleden sonra buluşmak üzere eşi ve Dora'yla sözleşmişti, hanımlar önce Bay K.'nin B.'nin ana meydanındaki mağazasına gelecekler, oradan hep birlikte bir kilise şenliğini izlemeye gideceklerdi. Ancak daha son-

duruma yaptığım vurgu, esas vazgeçtiğim unsur oldu. İşbirliği içinde yürütülen bir çalışmada sonradan mülkiyet bölüşümüne gitmek mazur görülürse, bazılarının çalışmamızın nüvesi olarak kabul ettiği “hipnoz benzeri durumlar” şemasının Breuer'in inisiyatifinden kaynaklandığını belirtmek isterim. Ben bu şemayı yetersiz ve yanıltıcı buluyorum, histerik semptom oluşumu ardındaki psikik süreç meselesinin sürekliliğini bu adlandırmayla kesintiye uğrattığını düşünüyorum.

22 Krş. “Zur Ätiologie der Hysterie” (1896) başlıklı incelemem [*Wiener klinische Rundschau*, 1896, c. 22-6; *GW*. I, s. 388 vd.; *Standart Ed.* 3, s. 134 vd.; *OCF.P.* III].

ra eşini evde kalmaya ikna etmiş, tezgâhtarlarına izin vermiş ve kızı dükkânda tek başına karşılamıştı. Kilise alayı başlamak üzereyken kıza, kendisi dükkânın kepenklerini indirirken üst katlara çıkan merdivene açılan kapıda beklemesini söylemişti. Daha sonra, açık kapıdan dışarı çıkmak yerine birdenbire kızı sıkıştırmış ve dudaklarına bir öpücük kondurmuştu. On dört yaşındaki el değmemiş bir genç kızda belirgin bir cinsel uyarılma duyumuna yol açacak bir durumdu bu. Ancak Dora o anda şiddetli bir tiksinti duymuş, adamın elinden kurtulmuş ve önce merdivene, oradan da ana kapıya seğirtmişti. Yine de Bay K.'yle ilişkisi devam etmişti; ikisi de bu olaydan bir daha bahsetmemiş, kendisi de kür sırasında, olanları itiraf edene kadar bu sırrı koruduğunu söylemişti. Bu olayın ertesinde Bay K.'yle yalnız kalmaktan kaçınmıştı. O dönemde K. çifti, Dora'nın da katılacağı birkaç günlük bir seyahat yapmayı kararlaştırmıştı. Dora dükkândaki öpücükten sonra, herhangi bir neden ileri sürmeden, seyahate katılmaktan vazgeçmişti.

Kronolojik olarak diğerinden önce gerçekleşmiş ancak tedavide ikinci sırada aktarılan bu sahnede on dört yaşındaki çocuğun davranışları halihazırda bütünüyle histerikti. Cinsel uyarılmaya yol açacak bir durumun ağırlıklı olarak ya da istisnasız nahoş duygular uyandırdığı her insan, somatik semptomlar üretmeye yatkın olsun olmasın, hiç çekinmeden histerik olarak görülebilir. Bu *duygulanımın tersine dönmesi* mekanizmasının aydınlatılması, nevroz psikolojisinin en anlamlı ama aynı zamanda en güç ödevlerinden biri olmaya devam etmektedir. Şahsen söz konusu hedefin bir hayli uzağında olduğumu düşünmekle birlikte, bu anlatım çerçevesinde, bu konuda bildiklerimin de ancak bir bölümünü açıklayabileceğim.

Hastamız Dora'nın vakasının ayırt edici niteliklerini belirlemek için duygulanımın tersine dönmesini vurgulamak yeterli değildir; burada duyumların *yer değiştirme-*

sinin de söz konusu olduğunu eklemek zorunlu. Sağlıklı bir genç kızın bu koşullarda²³ kesinlikle hissedeceği genital his yerine, onda, sindirim kanalının girişindeki mukozal bölgesiyle ilişkili bir hoşnutsuzluk duyumu, tikslenme baş göstermişti. Bu bölgeye odaklanmada elbette öpücük aracılığıyla dudakların uyarılması da etkili olmuştu; ama ben burada bir başka faktörün etkisini de ayırt ettiğime inanıyorum.²⁴

O anda hissettiği tiksinti Dora'da kalıcı bir semptomla dönüşmemişti; tedavi gördüğü sırada da tabir yerindeyse sadece potansiyel olarak mevcuttu. Kötü besleniyor, yiyeceklerle isteksizlik duyduğunu kabul ediyordu. Buna karşılık, bu sahnenin başka bir neticesi olmuş, benimle konuşurken de zaman zaman beliren bir duyusal varsanıya yol açmıştı. Adam kendisine sarıldığında üst gövdesinde hissettiği baskıyı hâlâ hissettiğini söyledi. Semptomların zaman içinde vâkıf olduğum oluşum kurallarından yola çıkarak ve bunları hastanın, örneğin, bir kadınla ateşli veya sevecen bir tavırla sohbet ederken gördüğü hiçbir adamın yanından geçmek istememek gibi, başka türlü açıklanamayacak diğer tuhaf davranışlarıyla ilişkilendirerek söz konusu sahnenin seyrini kafamda şu şekilde yeniden canlandırmıştım. Bu ateşli sarılmada sadece dudaklarına kondurulan öpücüğü değil, sertleşmiş penisin de bedenine yaslandığını hissettiğini düşünüyorum. Müstehcen bulduğu bu algıyı belleğinden uzaklaştırmış, bastırmış ve görece zararsız olan göğüs kafesi üzerindeki baskı duyumuyla ikame etmişti ve bastırılmış gerçek kaynağından dolayı bu duyumun yoğunluğu artmıştı. Yani alt gövdeden üst gövdeye doğru bir başka yer değiştirme daha

23 Bu koşulların değerlendirmesi, daha sonra sunulacak bir açıklamayla daha kolaylaşacaktı. [bkz s. 72 vd.]

24 Dora'nın öpücük karşısında duyduğu tiksintinin nedenleri kesinlikle tesadüfi değildi; öyle olsaydı onları kesinlikle hatırlar ve zikrederdi. Bay K.'yi görmüştüm, tedavi için bana gelen babaya eşlik eden aile dostu oydu ve genç ve hoş görümlü bir erkekti.

söz konusuydu.²⁵ Davranışlarındaki zorlantı ise, değişikliğe uğramamış anıdan kaynaklandığı şekilde oluşmuştu. Cinsel uyarım yaşadığını düşündüğü hiçbir erkeğin yanından geçmek istemiyordu çünkü uyarımın somatik emaresini tekrar görmek istemiyordu.

Burada üç semptomun –tiksinti, üst gövde üzerindeki basınç hissi ve sevecen bir sohbet yürüten erkeklere karşı çekingenlik– tek bir olaydan çıkması ve ancak bu üç işaretin birbiriyle ilişkilendirilmesiyle semptom oluşumunu anlamamanın olanaklı hale gelmesi dikkate değerdir. Tiksinti erojen (ileride öğreneceğimiz üzere,²⁶ bebekliğindeki emme alışkanlığı sonucunda aşırı bir düşkünlük geliştirdiği) dudak bölgesindeki bastırma semptomuna denk gelir. Erekte uzvun baskısı muhtemelen buna tekabül eden kadın cinsel organında, klitoriste benzer bir değişime sebep olmuş ve bu ikinci erojen bölgenin uyarılması yer değiştirme yoluyla göğüs kafesinde eşzamanlı hissedilen baskı duyumuna sabitlenmiştir. Cinsel uyarılmışlık durumunda olması muhtemel erkeklerden korkusu, bastırılmış algının yeniden canlanmasına karşı kendini güvenceye alma amaçlı bir fobi mekanizması uyarınca işlemektedir.

Hikâyeyi bu şekilde tamamlamanın olanaklılığını ispat için hastaya çok dikkatli bir şekilde, cinsel uyarılmanın erkek bedenindeki işaretlerini bilip bilmediğini sordum. Bugün bunu bildiğini ama o zamanlar bildiğini zannetmediğini söyledi. Tedavinin başından itibaren, hastaya cinsel yaşam hakkında yeni bilgi vermemeye azami derecede özen göstermemin nedeni vicdanımı rahat tutmaktan çok, bu vakada varsayımlarımı katı bir teste tabi tutma isteğimdi. Dolay-

25 Bu tür yer değiştirmelerin varlığı sadece bu belirli açıklamaya ulaşmak için öne sürülmüyor, aksine bir dizi semptomun kaçınılmaz koşulu olarak meydana çıkıyor. Derin bir çökkünlük döneminde eskiden çok sevdiği nişanlısından aniden soğuduğu için bana başvuran bir hanım, (öpücüğün olmadığı) bir sarılma sırasında da aynı dehşeti duyduğunu anlattı. Bu dehşet duygusunun izini sürdüğümüzde, karşımıza kadın tarafından algılanan ama bilinçten uzaklaştırılan erkek ereksiyonuyla karşılaştık.

26 [bkz. s. 39.]

siyla, ancak kızın fazlasıyla belirgin anıştırmalarını bir şeyin düz anlamına tercüme etmenin gayet ufak risk taşıdığı durumlarda o şeyi adıyla dile getirdim. Bu sorulara hiç düşünmeden verdiği dürüst yanıtlar, bu konulara halihazırda aşına olduğu anlamına geliyordu ama, bunu *nereden* bildiği bilmececi, anılarıyla çözülebilecek gibi değildi. Bütün bu bilgilerin kaynağını unutmuştu.²⁷

Mağazadaki öpücük sahnesini bu şekilde tasavvur edince, tiksintinin nedenini bulmak için şu şekilde akıl yürüttüm:²⁸ Tiksinti duyumu aslen dışkı kokusuna (ve daha sonra görüntüsüne) verilen tepki gibi görünüyordu. Cinsel organlar, özellikle de erkeğin penisi dışkılama işlevlerini anıştırabilir çünkü bu organ, cinsel işlevi dışında idrar boşaltma işlevini de yerine getirir. Gerçekten de, boşaltım ilk farkına varılan, cinsellik öncesi dönemde bilinen tek görevdir. Böylece tiksinti, cinsel yaşamın duyumsal ifadelerinden biri haline gelir. Cinsel yaşama yapışıp kalan ve bütün idealleştirme çabalarına rağmen ondan koparılamayan, Kilise Babalarının *inter urinas et faeces nascimur*'udur.²⁹ Ancak benim bakış açımdan bu çağrışım hattını tespit etmenin problemi çözmeye yetmediğini vurgulamak isterim. Bu çağrışımın uyandırılabilir olması, onun gerçekte nasıl uyandırıldığını açıklamaya yetmez. Normal şartlarda, uyandırılmayacaktır. Yollara dair bilgi sahibi olmak, o yollarda gezinen güçler hakkında bilgi sahibi olmayı gereksiz kılmaz.³⁰

27 Krş. İkinci rüya.

28 Burada, benzer bütün durumlarda olduğu gibi, tek değil çok sayıda gerekçeyle, *çoklu belirlenimle* karşılaşmaya hazır olmak gereklidir.

29 [İdrar ve dışkı arasından geldik dünyaya.]

30 Bu açıklamaların hepsi, histeri için genelgeçerliği olan pek çok tipik unsur içeriyor. En ilginç histerik semptomlardan bazıları ereksiyon temasıyla aydınlığa kavuşur. Erkek genital bölgesinin giysi üzerinden fark edilebilen konturlarına yöneltilen kadınsı dikkat, bastırılınca, insanlara karşı çekingenliğin ve sosyal kaygının itici gücü olur genelde. Hastalık oluşumu açısından önemi hiç azımsanmaması gereken cinsellikle dışkılama arasındaki geniş bağıntı, çok sayıda histerik fobinin temelini teşkil eder.

Bununla birlikte, hastamın dikkatini Bay K. ile ilişkisine yöneltmek benim için kolay olmadı. Bu kişiyle bütün ilişkisini bitirdiğini iddia ediyordu. Seanslarda aklına gelen düşüncelerin yüzey tabakası, kolaylıkla bilincine vardığı ve bir önceki gün bilincinde olduğunu hatırladığı her şey, babasıyla ilişkiliydi. Bay K. ve özellikle Bayan K. ile ilişkisini devam ettirdiği için babasını affedemediği doğrudu. Ancak bu ilişkiyi, babasının görülmesini istediğinden çok farklı bir şekilde algıliyordu. Babasını bu genç ve güzel kadına bağlayan şeyin alışıldık bir aşk ilişkisi olduğundan emindi. Bu önermesini doğrulayacak hiçbir ayrıntı, amansız keskinlikteki algısından kaçmamıştı, *bu noktada belleğinde hiçbir boşluk yoktu*. K. ailesi ile ahabaplıkları, babanın ağır hastalığından önce başlamıştı ama ilk olarak, annenin, hasta yatağına yaklaşmadığı, genç kadının ise alenen esas bakıcı konumuna geçtiği dönemde samimi bir hal almıştı. Nekahet döneminden sonraki ilk yaz tatilinde, bu “arkadaşlığın” gerçek doğası konusunda herkesin gözünü açacak şeyler olmuştu. İki aile otelin bir süitinde birlikte kalıyordu ve bir gün Bayan K. o ana dek çocuklarından biriyle paylaştığı yatak odasında artık kalamayacağını duyurmuştu; birkaç gün sonra babası da kendi yatak odasında kalmak istememiş ve ikisi de sadece koridorla birbirinden ayrılan en uçtaki odalara geçmişti, terk ettikleri odalar ise başkaları tarafından rahatsız edilmeme güvencesi sunmuyordu. Daha sonra babasına Bayan K.’den şikâyet ettiği her seferde, babası bu düşmanlığı anlamadığını, aksine, çocukların Bayan K.’ye müteşekkir olmaları için pek çok neden olduğunu söylemişti. Bu muğlak sözleri aydınlatması için başvurduğu annesi, ona babasının o zamanlar çok mutsuz olduğunu ve ormanda kendini öldürmeyi kafaya koyduğunu, ancak bunu fark eden Bayan K.’nin peşinden giderek ona yalvardığını, ailesi için hayatta kalmaya ikna ettiğini anlatmıştı. Kız elbette buna inanmıyordu, büyük olasılıkla, ikisi ormanda görülmüştü ve baba da bu

randevuyu gizlemek için bu intihar masalını uydurmuştu.³¹ Daha sonra B.'ye geri döndüklerinde babası her gün, kadının kocasının işte olduğu saatlerde Bayan K.'yi ziyaret etmişti. Herkesin bu konuda konuştuğunu, kendisine bu konuda manidar sorular sorduğunu söyledi. Bay K. de sık sık bu konuda annesine acı acı yakınıyor ancak Dora'ya bu konuda herhangi bir imada bulunmaktan kaçınıyordu, Dora bunu adamın kibarlığına veriyor gibiydi. Bayan K. ve babası, hep birlikte çıktıkları gezintileri genelde baş başa kalabilecekleri şekilde düzenliyormuş. Kadının babasından para aldığına şüphe yokmuş çünkü kendisinin veya kocasının geliriyle karşılayamayacağı kadar çok masraf yapıyormuş. Babası kadına büyük hediyeler vermeye de başlamıştı; bunlar göze batmasın diye annesine ve kendisine de (Dora'ya) hediyeler alıyormuş. Yürüme zorluğu nedeniyle aylar boyunca bir sinir hastanesinde tedavi görmüş ve fazlasıyla hasta olan kadın, o zamandan beri sağlıklı ve zindeymiş.

Aile B.'den ayrıldıktan sonra da birkaç yıllık bu ilişki devam etmiş, babası zaman zaman yaşadıkları yerin sert iklimine dayanamadığını, bu işin bir çaresini bulmak gerektiğini söyleyerek öksürmeye ve şikâyet etmeye başladıktan sonra birdenbire B.'ye gitmeye karar verip oradan ailesine neşe dolu mektuplar yazıyormuş. Bütün bu hastalıklar, kız arkadaşını tekrar görmek için öne sürülen bahanelermiş sadece. Sonra bir gün, Viyana'ya taşınmaya karar verildiğini öğrenmiş ve bunun da bu ilişkiyle bağlantılı olduğundan şüphe etmeye başlamış. Gerçekten de, Viyana'ya taşınalı henüz üç hafta olmamışken K.'lerin de Viyana'ya taşındığını duymuş. İki taraf da aynı anda Viyana'da bulunuyormuş ve kız sokakta sık sık babası ve Bayan K.'yle karşılaşıyormuş. Bay K.'ye de sık sık sokakta rastlıyormuş ve adam hep başını çevirip kızın arkasından bakıyormuş; bir keresinde, kız tek başınayken karşı-

31 Bu olay kendisinin sahneye koyduğu ve benzer bir aşka duyduğu özlemi ifade eden intihar oyunuyla [bkz. s. 10.] bağlantılıdır.

laştıklarında, kızın nereye gittiğini anlamak, bir randevusu olup olmadığını görmek için uzun bir süre peşinden gelmiş.

Babasının dürüst bir insan olmadığı, karakterinde sahtekârca bir yan olduğu, sadece kendi tatminini düşündüğü ve her şeyi kendisi için en iyi sonucu verecek şekilde tasarlama yetisine sahip olduğu minvalindeki eleştiriler, babanın bir kez daha sağlığının bozulduğunu hissederek birkaç haftalığına B.'ye gittiği, sezgileri kuvvetli Dora'nın, Bayan K.'nin de aynı yere akrabalarını ziyarete gittiğini öğrendiği haftalarda en çok duyduğum şikâyetlerdi.

Bu baba tasvirinde genel olarak itiraz edecek bir şey yoktu; Dora'nın hangi siteminde haklı olduğunu görmek de zor değildi. Bilhassa hırçın bir ruh haline büründüğü günlerde, babasıyla eşi arasındaki ilişkiye tahammül göstermesinin ödülü niyetine Bay K.'nin insafına bırakıldığı fikrini kafasından atamıyordu ve babasına beslediği sevginin arkasında, bu şekilde kullanılıyor olmanın yol açtığı hiddet hissediliyordu. Başka zamanlarda, böyle şeyler söylerken gereksiz yere abarttığının farkında oluyordu. Elbette ki iki adam arasında kendisinin bir takas nesnesi sayıldığı resmî bir anlaşma hiçbir zaman yapılmamıştı; özellikle babası, böyle bir öneri karşısında dehşete düşerdi. Gelgelelim, o da, bir çatışmayı yumuşatmak için, karşıt temalardan herhangi biri hakkındaki yargısını çarpıtmaktan çekinmeyen adamlardandı. Karısından tatmin olmayan bir adamla, üstelik bir büyüğün gözetimi olmaksızın, sürekli görüşmenin büyüme çağındaki bir genç kız için tehlikeli olabileceği olasılığına dikkati çekilse, muhtemelen şöyle yanıt verirdi: Kendi kızına gözü kapalı güvenebilirdi, K. gibi bir adam onun için asla bir tehlike teşkil etmezdi, hem arkadaşı da bu tür emelleri olmayan bir adamdı. Ya da: Dora hâlâ bir çocuktü ve K. tarafından da bir çocuk muamelesi görürdü. Oysa gerçekte, iki adam da, diğerinin davranışından kendi arzularını rahatsız edecek sonuçlar çıkarmaktan kaçınıyordu. Bay K. Dora'ya yakınında

olduğu bir yıl boyunca her gün çiçek göndermiş, her fırsatta ona pahalı hediyeler almış ve bütün boş zamanını onun yanında geçirmişti ama kızın anne babası bu davranışlardaki ilanıaşk niteliğini görmüyordu.

Psikanalitik tedavide, sağlam temellere dayanan ve inkâr edilemez bir düşünce silsilesi ortaya çıktığında hekim hastanın şu sorusu karşısında bir an tereddüde düşer: “Bunların hepsi hakiki ve doğru, değil mi? Size bu anlattıklarımın nesini değiştirmek istiyorsunuz ki?” Bundan kısa bir süre sonra, analizin herhangi bir şekilde müdahale edemeyeceği bu düşünceleri, hastanın eleştiriden ve bilinçten uzak kalmaya çalışan başka düşünceleri gizlemek için kullandığı fark edilir. Başka insanlara karşı bir dizi suçlamadan yola çıkarak, kişinin kendine benzer içerikli suçlamaları yönelttiği tahmin edilebilir. Bunun sağlamasını almak için her suçlamayı, konuşanın kendisine yöneltmek yeterli olacaktır. Kendini bir suçlama karşısında savunmak için aynı suçlamayı bir başkasına yöneltmedeki otomatik işleyiş göz ardı edilemez. Bu davranışın ön modeli, çocukların “aynen iade” davranışında bulunabilir: Yalan söylemekle itham edildiklerinde, hiç düşünmeden “Sensin yalancı” yanıtını verirler. Bir hakareti iade etmek isteyen bir yetişkin ise, içeriği tekrarlamak yerine, hasmının gerçek bir açığını aramaya önem verir. Parano-yada ise, suçlamanın içeriği herhangi bir şekilde değiştirilmeden, dolayısıyla gerçeklik temel alınmadan bir başkasına yansıtılması hezeyan yaratan bir süreç şeklinde tezahür eder.

Dora’nın babasına yönelik suçlamaları da, ayrıntısıyla göstereceğimiz üzere, daima kendine yönelik aynı içerikli suçlamalarla “besleniyor”, “ikiye katlanıyordu”: Babasının, Bayan K.’yle ilişkisini bozmamak için Bay K.’nin kızına yönelik davranışlarını kafasında netleştirmek istemediği konusunda haklıydı. Ama Dora da tamamen aynısını yapmıştı. Kendini bu ilişkinin suç ortaklarından birine dönüştürmüş ve gerçek doğasını işaret eden bütün belirtileri reddetmişti.

Bu konu hakkında net bir görüş edinmesi ve babasına bu konuda katı taleplerde bulunması ancak göl kenarındaki olaydan sonrasına rastlıyordu. Bu olaydan önceki yıllar boyunca babasının Bayan K.'yle birlikteliğini olabildiğince teşvik etmişti. Babasının yanında olduğunu tahmin ettiği zamanlarda asla Bayan K.'nin yanına gitmemişti. Böyle zamanlarda çocukların dışarı gönderileceğini bildiğinden, yolunu çocuklarla kesişecek şekilde ayarlamış ve onlarla gezmeye gitmişti. Evde, kızın dikkatini erkenden babanın Bayan K.'yle ilişkisine çekmek ve onu kadına karşı cephe almaya kıskırtmak isteyen bir kişi vardı. Bu kişi, özgür görüşlü, çok okumuş, ondan daha büyük bir genç kız olan son mürebbiyesiydi.³² Dora kıza aniden düşman kesilip işten çıkarılmasında ısrar edene kadar, öğrenciyle öğretmen arası iyiydi. Bu genç hanım kızın üzerindeki etkisi devam ettiği sürece, bu etkiyi onu Bayan K.'ye karşı kızıştırmak için kullanmıştı. Kocasının bir yabancı kadınla böylesine samimi olmasının haysiyetini zedeleyeceğini söyleyerek anneyle yüzleşmiş, Dora'nın dikkatini bu ilişkideki tuhaf unsurlara çekmişti. Ama çabaları boşa çıkmıştı, Dora Bayan K.'ye sevgi beslemeye devam etmiş, onun babasıyla ilişkisini yakışsız bulmasına yol açacak hiçbir şeyi duymak istememişti. Bir yandan da, mürebbiyesini harekete geçiren nedenlerin içyüzünü gayet iyi görüyordu. Bir tarafa gözlerini tamamen yummuşken, diğer tarafta olan biteni gayet net bir şekilde görebiliyordu. Genç hanımın babasına âşık olduğunu gördü. Babasının yanında tamamen farklı bir kişiye dönüşüyor, eğlenceli ve nazik bir tavır takınıyordu. Aile babanın fabrikasının bulunduğu kentte yaşarken ve Bayan K. henüz sahneye girmemişken,

32 Cinsel yaşam vb. hakkında bütün kitapları okuyan ve genç kıza bu konular hakkında konuşan, ancak ne tepki verecekleri kestirilemeyeceğinden, bu konularla ilgili bildiği her şeyi anne babasından gizlemesini rica eden bu mürebbiyesinin Dora'nın gizli bilgilerinin kaynağı olduğunu ortaya çıkarmaya çalıştığım bir dönem oldu ve muhtemelen bu konuda tamamen yanılmamıştım.

genç kızı, rakip olarak gördüğü annesine karşı kıskırtıyordu. Dora o zamanlar onun bu hareketlerinden rahatsız olmuyordu. Ancak kendisinin de mürebbiye için önemsiz olduğunu ve kadının görünürdeki sevgisinin aslında babasına yönelik olduğunu fark edince hiddetlenmişti. Babanın fabrika kentinde olmadığı zamanlarda mürebbiye ona hiç vakit ayırmıyor, birlikte gezintiye çıkmak istemiyor, çalışmalarıyla ilgilenmiyordu. Baba B.'den geri döndüğü anda, yine nazik ve hizmete hazır biri oluyordu. Neler olup bittiğini anlayan Dora onu gözden çıkarmıştı.

Bu zavallı kadın, kızın davranışının bir veçhesine istenmeyen netlikte bir ışık tutmuştu. Mürebbiye hanım bazen Dora'ya nasıl davranıyorsa, Dora da Bay K.'nin çocuklarına öyle davranıyordu. Onların annesi rolünü üstleniyor, derslerine çalıştırıyor, onlarla dışarı çıkıyor, kendi annelerinin esirgediği ilgiyi eksiksiz ikame ediyordu. Bay ve Bayan K. sıklıkla ayrılmaktan bahseder olmuş, sevecen bir baba olan Bay K. iki çocuğundan da vazgeçmek istemediğinden ayrılmaya gerçekleştirmemişti. Çocuklara yönelik bu ortak ilgi, başından itibaren Bay K. ile Dora arasındaki ilişkinin çimentosu olmuştu. Çocuklarla ilgilenmek belli ki Dora için, kendisinden ve yabancılardan gizlemek istediği başka bir şeyin üzerini örtecek bir örtüydü.

Mürebbiyenin ona davranışı ışığında açıklığa kavuşan, çocuklara davranışından çıkan sonuç, babasının Bayan K.'yle ilişkisini sessiz kalarak onaylamasından çıkan sonuçla aynıydı, yani bütün bu yıllar boyunca Bay K.'ye âşıktı. Bu çıkarımımı dile getirdiğimde onaylamadı. Hemen, başkalarının, örneğin, bir süreliğine B.'de misafir olarak kalan bir kuzininin ona "Sen bu adama bayağı bir tutulmuşsun" dediğini aktardı ama kendisi bu tür duygular beslediğini hatırlamıyordu. Daha sonra, ortaya çıkan malzeme durumu inkâr etmesini güçleştirdiğinde, B.'de Bay K.'ye âşık olmuş olabileceğini kabul etti ama göl kenarındaki olaydan sonra,

bunun bittiğini söyledi.³³ Her durumda, babasına yönelttiği, zorunlu vazifelerini görmezden gelip her şeyi aşk heyecanına en uygun düşecek şekilde düzenleme suçlamasının geri tepeyerek kendi şahsına döndüğü kesindi.³⁴

Babanın hastalıklarını mazeret olarak öne sürdüğü ve bir araç olarak kullandığı suçlaması da keza kendi gizli tarihinin önemli bir parçasını saklıyordu. Bir gün yeni bir semp-tomdan, şiddetli karın ağrılarından şikâyet etmeye başladı ve “Böylece kimi taklit ediyorsunuz?” diye sorduğumda, tahminimin isabetli olduğunu fark ettim. Bir gün önce, merhum halasının kızlarını ziyaret etmişti. Kızlardan genç olanı nişanlanınca, ablası şiddetli karın ağrısı şikâyetiyle Semmering’e³⁵ yatırılmıştı. Büyük kardeşin bu hastalığının hasetten başka bir şey olmadığını, bir şey elde etmek istediğinde hep hastalandığını ve şimdi de, kız kardeşinin mutluluğuna tanık olmamak için evden uzaklaşmak istediğini düşünüyordu.³⁶ Kendi karın ağrıları ise, ister kendisinden daha mutlu olanların aşkını kıskandığından olsun, isterse kısa bir süre önce aşk ilişkisi kötü sonlanmış büyük kız kardeşin yazgısında kendi yazgısının yansımaları gördüğünden, hastalık hastası kuziniyle özdeşleştiğini ifade ediyordu.³⁷ Bir yandan da Bayan K.’yi gözlemleyerek hastalıkların kendi çıkarına kullanılabileceğini öğrenmişti. Bay K. yılın bir bölümünde seyahatte oluyordu ve ne zaman geri dönse, Dora’nın bildiğine göre daha bir gün önce gayet iyi durumda olan karısını hasta buluyordu. Dora, adamın varlığının kadını hasta ettiğini ve

33 Krş. İkinci rüya.

34 Burada şu soru öne çıkıyor: Dora Bay K.’ye âşıkta, göl kenarındaki sahne-
de adamı reddetmesi ya da bu reddetme eyleminin, gizli bir öfkeye işaret
eden kabalığı nasıl açıklanabilir? Âşık bir genç kız –daha sonra öğreneceği-
miz üzere– hiçbir şekilde nezaketsiz veya müstehcen olmayan bu aşk ilanını
nasıl olur da bir hakaret olarak algılayabilir?

35 [Aşağı Avusturya’da, Viyana’nın 80 km güneydoğusunda yer alan dö-
nemin rehabilitasyon merkezlerinin bulunduğu kasaba.]

36 Kız kardeşler arasındaki olağan hadiseler.

37 Karın ağrısından çıkardığım diğer sonuçlar aşağıda tartışılacak.

onu kocasına karşı olan, iğrendiği görevlerini yerine getirme mecburiyetinden kurtaran bu hastalıkların kadın tarafından memnuniyetle karşılandığını anlamıştı. Tam bu noktada, kendisinin de, B.'de geçirdiği ilk genç kızlık yıllarında sağlık durumunun sürekli değişkenlik gösterdiğinden bahsetmesi, bu sağlık durumlarının da Bayan K.'ninkiyle benzer koşullara bağlıymış gibi ele alınması gerektiği varsayımına götürdü beni. Tıpkı yazıda *a* ve *b* harfinin yan yana getirilmesiyle *ab* hecesinin elde edilmesi nasıl zorunluysa, içeride kurulmuş ama gizli kalmaya devam etmiş bir bağlantının aralarında bitişiklik ve zamansal yakınlık bulunan çağrışımlar yoluyla kendini belli etmesi de psikanaliz tekniğinde kuraldandır. Dora, ses kaybıyla sonuçlanan çok sayıda öksürük nöbeti geçirmişti; âşık olunan kişinin varlığı ya da yokluğu, hastalıkların bu şekilde ortaya çıkışı ve ortadan kayboluşu üzerinde etkili olmuş olabilir miydi? Durum böyleyse, herhangi bir yerde bunu ele verecek bir örtüşmenin keşfedilebilmesi gerekirdi. Bu nöbetlerin ortalama süresinin ne olduğunu sordum. Üç ila altı hafta arasında dedi. Bay K.'nin yoklukları ne kadar sürüyordu? Onların da üç ila altı hafta arası sürdüğünü kabul etmek zorunda kaldı. Yani, hastalığıyla, Bay K.'ye olan aşkını gösteriyordu, tıpkı Bay K.'nin karısının, hastalığıyla kocasına yönelik isteksizliğini göstermesi gibi. Bu durumda, adamın karısının tam tersi şekilde davrandığı, o olmadığında hasta, o döndükten sonra sağlıklı olduğu varsayılabilirdi. En azından nöbetlerin ilk döneminde gerçekten de böyle olmuş gibi görünüyordu; daha sonraki zamanlarda ise hastalık nöbetleriyle gizliden gizliye sevdiği adamın yokluğu arasındaki eşzamanlılığı örtbas etme zorunluluğu ortaya çıkmıştı kuşkusuz, aksi takdirde bu eşzamanlılık devam ettikçe sırrı ifşa olacaktı. Böylelikle nöbetlerin asıl maksadının işareti olarak geriye sadece nöbetlerin süresi kalmıştı.

Çok uzun zaman önce Charcot'nun kliniğinde, histerik mutizm [dilsizlik] hastalarının konuşmak yerine vekâleten

yazıyı kullandıklarını duyduğumu ve bizzat gördüğümü hatırladım. Bu hastalar herkesten ve kendilerinin önceki halinden de daha akıcı, daha hızlı ve daha iyi yazıyordu. Dora'da da aynısı olmuştu. Afonisinin ilk günlerinde "Yazmak bana her zaman daha kolay gelmiştir" demişti. Bu karakteristik özellik, ihtiyaç gereği edinilen fizyolojik bir ikame işlev olarak psikolojik bir açıklamaya muhtaç değildi; bununla birlikte, bu özelliğin gayet basit bir açıklamasının olması da dikkate değerdi. Bay K. seyahatlerinden ona sık sık yazıyor, kartpostallar gönderiyordu; seyahatten dönüş tarihlerinden sadece onu haberdar ediyor, karısı için ise dönüşü sürpriz oluyordu. Kişinin yanında olmadığı için konuşamadığı biriyle yazışması, sesini kaybetmiş birinin başkalarıyla yazışarak anlaşmaya çalışması kadar makul kabul edilebilir. Yani Dora'nın afonisi için şu sembolik yorum uygundu: Âşık olunan kişi uzakta olduğunda konuşmaktan feragat ediyordu; *onunla* konuşamadığı için konuşmak değerini yitiriyordu. Buna yerine yazmak, uzakta olan kişiyle ilişkiye girmenin tek aracı olarak anlam kazanıyordu.

Dönemsel olarak ortaya çıkan bütün afoni durumlarında, geçici olarak yakında bulunmayan bir sevgilinin varlığı teşhisinde bulunmak gerektiğini mi öne sürüyorum böylece? Niyetim kesinlikle bu değil. Dora'nın durumunda semptomun belirlenimi, aynı arızı etiyojinin sık sık nüksettiğini varsayamayacağımız kadar özgüldür. Öyleyse, vakamızda afoninin açıklanmasının değeri nedir? Daha ziyade, zekice bir yorumun bizi yanıltmasına mı izin verdik? Bence hayır. Bu noktada sıklıkla sorulan bir soruyu, histeri semptomlarının kökeninin psişik mi somatik mi olduğu ve, ruhsal kökenli oldukları kabul ediliyorsa, hepsinin zorunlulukla ruhsal yaşama bağlı olup olmadığı sorusunu hatırlamalıyız. Bu soru, araştırmacıların yanıtlama çabalarının sürekli başarısızlıkla sonuçlandığı pek çok soru gibi, uygun olmayan bir sorudur. Bu soruda sunulan alternatif, meselenin esasını

içermez. Benim görebildiğim kadarıyla, her histerik semptom iki tarafın da katkısına gereksinim duyar; bedenin bir organı içinde veya onunla ilişkili normal veya hastalıklı bir süreçle sağlanan belirli bir *somatik yatkınlık* olmadan ortaya çıkamaz. Ruhsal bir önemi, bir *anlamı* olmadığında bir kereden fazla ortaya çıkmaz – ve kendini tekrarlama becerisi, histerik semptomun belirleyici özelliklerinden biridir. Histerik semptom anlamını beraberinde getirmez, bu anlam ona ödünç verilir, âdeta onunla kaynaştırılır ve her durumda, kendini dışavurma mücadelesi veren baskılanan düşüncelerin tabiatına göre, farklı bir anlam kazanır. Bununla birlikte, bilinçdışı düşünceler ile bunların kendilerini ifade etmek için kullanabilecekleri somatik süreçler arasındaki ilişkinin daha az keyfi biçimde oluşmasını ve bazı tipik bağlantılara meyletmesini sağlayan bir dizi faktör bulunmaktadır. Arızı ruhsal malzemede verili belirlenimler terapi açısından daha önemlidir; semptomlar, ruhsal anlamları araştırılarak çözülür. Psikanalizle bertaraf edilmesi gereken her şey temizlendikten sonra, semptomların somatik, genelde yapısal ve organik temellerine dair, muhtemelen isabetli olan çeşitli fikirler öne sürülebilir. Dora'nın öksürük ve afo-ni nöbetlerinde de psikanalitik yorumlamayla sınırlı kalma-yacak, onların ardında da, bir süreliğine uzakta olan âşığa duyduğu ilgiyi ifade etmesine yarayan “somatik yatkınlığın” kaynağındaki organik faktörü arayıp bulacağız. Ve semptomatik dışavurumla bilinçdışı düşünce içeriği arasındaki bağlantının bu durumda ustalıklı ve hünerli bir şekilde kotarıldığını görürsek, başka her durumda, başka her örnekte aynı etkiyi uyandırdığını duyarak memnun olacağız.

Bu noktada, psikanaliz sayesinde, histeri bilmecesini artık “sinir moleküllerinin özgül istikrarsızlığında” veya hipnoz benzeri durumlar olasılığında değil de “somatik yatkınlıkta” aramanın olsa olsa vasat bir kazanım olduğunu işitmek beni şaşırtmayacaktır.

Ben bu görüşe, böylelikle bu bilmecenin üzerini bir parça açmakla kalmadığımızı, onu bir parça da küçülttüğümüzü söyleyerek karşılık vereceğim. Mesele artık bilmecenin bütünü değil, histerinin başka psikonevrozlardan *farklı olarak* sahip olduğu özgül nitelikleri içeren kısmıdır. Bütün psikonevrozlarda psişik süreçler bir süreliğine aynı güzergâhta ilerler, bilinçdışı psişik süreçlerin bir kaçış noktası olarak beden düzeyine çıktığı “somatik yatkınlık” ancak daha sonra söz konusu olur. Bu uğrağın bulunmadığı durumlarda, histerik semptomdan başka ama yine de onunla bağlantılı bir şeye, örneğin bir fobiye veya obsessif düşünceye, kısacası psişik bir semptoma dönüşür.

Dora’nın babasına yönelttiği hastalık “simülasyonları” suçlamasına dönelim. Bu suçlamanın sadece geçmişteki hastalıklar için değil, şimdiki hastalıkları için de kendini suçlamasına tekabül ettiğini kısa sürede fark ettik. Bu noktada hekimin ödevi genelde, analizde salt anıştırmalarla ulaşabildiği şeyleri tahmin etmek ve tamamlamaktır. Kendi hastalığının da, Bayan K.’nin hastalığına yakıştırdığı gibi gerekçeli ve maksatlı olduğuna dikkatini çekmek zorundaydım. Hastalığı aracılığıyla ulaşmayı umduğu bir hedefi olduğundan şüphe edilemeyeceğini söyledim. Bu hedef belli ki babasını Bayan K.’den uzaklaştırmaktı. Yalvarıp yakarmalar ve tartışmalar onu hedefine ulaştırmamıştı; belki de, babasını dehşete düşürerek (bkz. veda mektubu), kendini ona acındırarak (bayılma nöbetleri) bu hedefine ulaşmayı amaçlıyordu, bunların hiçbirisi işe yaramasa bile, en azından ondan intikam almış olacaktı. Babasının kendisine ne kadar düşkün olduğunu ve birisi ona kızının sağlık durumunu sorduğunda gözlerinin dolduğunu gayet iyi biliyordu. Babası sağlığı için Bayan K.’yi feda edeceğini söylese anında iyileşeceğinden şüphem olmadığını söyledim. Adamın böyle bir şey yapmayacağını umuyordum çünkü böylece Dora elindeki aracın gücünün farkına varmış olacak ve ileride bu hastalanma

olasılığından faydalanma fırsatını asla kaçırmayacaktı. Öte yandan, babasının ona boyun eğmemesi durumunda da bu hastalıktan öyle kolay kolay vazgeçmeyeceğinden emin olduğumu söyledim.

Bu söylediklerimin ne kadar isabetli olduğunu gösteren ayrıntıları bir kenara bırakıp, histeride *hastalık saiklerinin* rolü üzerine bazı genel yorumlarda bulunmayı tercih ediyorum. Kavramsal bakımdan hastalanmanın saikleri ile hastalığın sağladığı olanakları, yani semptomların oluşumunda kullanılan malzeme arasında keskin bir ayrıma gitmek gereklidir. Bu saiklerin semptom oluşumuna hiçbir katkısı yoktur, hastalığın başlangıcında da mevcut değildir; ikincil olarak ortaya çıkarlar ve hastalık da ancak onların ortaya çıkmasıyla tam olarak gelişir.³⁸ Uzun zamandır devam eden gerçek bir ıstırabın söz konusu olduğu her vakada kesinlikle mevcut oldukları varsayılabilir. Semptom öncelikle ruhsal yaşam için istenmeyen bir misafirdir, her şey onun aleyhine işlemektedir ve bu kadar kolayca, görünüşe göre zamanla kendiliğinden ortadan kalkmasının nedeni de budur. Başlangıçta ruhsallığın ekonomisinde faydalı bir kullanım alanı yoktur ama sıklıkla ikincil olarak bu tür bir kullanım alanı elde eder; herhangi

38 [1923'te eklenen not:] Bu tamamen doğru değil. Hastalanmanın ardındaki saiklerin hastalığın başlangıcında mevcut olmayıp ikincil olarak eklendiği önermesi savunulamaz. Zaten bir sonraki sayfada, hastalıktan önce de var olan ve ortaya çıkmasına katkıda bulunan hastalanma saikleri zikredilmektedir. Daha sonra, bu konuya hakkını verebilmek için hastalığın *birincil* ve *ikincil getirileri* arasında bir ayrıma gittim. Hastalanmanın ardındaki saik her zaman bir getiri elde etmektir. Hastalığın ikincil getirisiyle ilgili bu bölümün ilerleyen sayfalarında aktarılan her şey geçerliliğini koruyor. Ancak her nevrotik hastalanmada birincil getirinin varlığı teslim edilmelidir. Hastalanmak öncelikle hastayı ruhsal düzeyde etkinlikte bulunmaktan kurtarır, bir ruhsal çatışma durumunda ekonomik açıdan en uygun çözümü sunar (*hastalığa sığınma*), buna rağmen, çoğu durumda böyle bir kaçışın elverişsizliği daha sonra apaçık belli olur. Birincil getirinin bu kısmı *içsel*, psikolojik kısım olarak tasvir edilebilir; tabir caizse, sabittir. Bundan başka, [aşağıda verdiğimiz] kocası tarafından ezilen kadın örneğindeki benzer dışsal faktörler hastalanmaya yol açabilir ve dolayısıyla, hastalığın birincil getirisinin *dışsal* kısmını oluşturur.

bir psişik akım semptomdan faydalanmayı uygun bulursa semptom *ikincil işlevine* ulaşır ve ruhsal yaşama âdeta demir atar. Hastayı tekrar sağlıklı yapmak isteyen kişi bu noktada, hastanın ıstırabından kurtulma amacının bütünüyle ciddi olmadığını öğreten büyük bir dirençle karşılaşarak hayrete düşer.³⁹ Yüksekten düşerek kötürüm kalmış ve sokak köşelerinde dilenerek güçbela hayatta kalmaya çalışan bir işçiyi, örneğin bir çatı ustasını hayal edelim. Mucize yaratan biri gelip eğri büğrü bacağını düzelterek tekrar yürümesini sağlayacağını söylesin. O kişinin yüzünde büyük bir mutluluk ifadesi görmeyi beklememek gerektiğini düşünüyorum. Elbette yaralandığında kendini fazlasıyla bahtsız hissetmiştir, bir daha asla çalışamayacağını veya açlıktan öleceğini ya da sadakalarla yaşayacağını fark etmiştir. Ama o zamandan beri, başlangıçta işsiz kalmasına yol açan şey şimdi onun gelir kaynağı olmuştur; yaşamını sakatlığından kazanmaktadır. O elinden alındığında belki yine tamamen çaresiz kalacaktır; bu esnada zanaatını unutmuş, çalışma alışkanlıklarını kaybetmiş, aylaklığa hatta belki ayyaşlığa da alışmıştır.

Hasta olmanın saikleri sıklıkla çocuklukta harekete geçmeye başlar. Anne babasının şefkatini istemeye istemeye kardeşleriyle paylaşan sevgiye aç çocuk, anne babası onun hastalanmasıyla kaygılanınca, bu şefkatin tamamının tekrar kendisine yöneldiğini fark eder. Artık anne babasının sevgisini temin etmek için başvurabileceği bir araç olduğunu öğrenmiştir ve hastalığı üretmek için gerekli ruhsal malzeme elinde olduğu anda bu araçtan faydalanacaktır. Bu çocuk daha sonra bir kadına dönüştüğünde ve çocukluk arzularıyla tam bir zıtlık oluşturacak şekilde, isteklerini baskılayan, emeğinden insafsızca faydalanan ve ona ne şefkat gösteren ne de masraflarını karşılayan biraz ilgisiz bir adamla evlendiğinde, yaşamına sahip çıkmak için elindeki

39 Aynı zamanda bir hekim olan yazar Arthur Schnitzler, *Paracelsus*'ta bu bilgiyi en isabetli şekilde dile getirmiştir.

tek silah hastalık olur. Özlemini çektiği ilgiyi elde eder, adamı, kadından sağlıklıyken esirgediği parayı ve dikkati harcamaya, iyileşme durumunda ona karşı özenle davranmaya mecbur bırakır çünkü aksi takdirde hastalık nüksedebilir. Hastalık durumunun beraberinde getirdiği, tedavi eden hekimin de teslim edeceği, görünürde nesnel ve gayriiradi olan unsurlar, kadına, kendini bilinç düzeyinde suçlamasına gerek kalmadan, çocukluk yıllarında etkili bulduğu bir aracı amacına uygun şekilde kullanma olanağı sunar.

Ama ne olursa olsun, bu hastalık bir maksadın eseridir! Hastalık durumları genelde belirli bir kişiye yöneliktir ve o kişinin uzaklaşmasıyla ortadan kaybolurlar. Histerik bir hastanın eğitimsiz akrabalarının ve bakıcılarının dile getirdiği en kaba ve banal yargı, bir anlamda doğrudur. Odada yangın çıktığında felçli ve yatalak bir kadının yerinden fırlayacağı doğrudur, bir çocuğu ölümcül bir hastalığa yakalandığında ya da bir facia kapıya dayanıp evin düzenini tehdit ettiğinde nazlı kadının bütün acılarını unutacağı doğrudur. Hasta hakkında bu lafları edenlerin hepsi tek bir konu dışında haklıdır, o da, bilinçli olan ile bilinçdışı olan arasındaki psikolojik ayrımı göz ardı etmeleridir, belki çocuklar söz konusu olduğunda bu mümkündür ama yetişkinler için kabul edilemez. İşin sadece iradeye baktığı yolundaki bütün teminler, hastayı yüreklendirme veya aşağılama amaçlı sözler işte bu yüzden hiç işe yaramaz. Bizzat hastaların öncelikle analizin dolambaçlı yolu üzerinden, hastalanma maksadının varlığına ikna edilmesi zorunludur.

Histeri söz konusu olduğunda, psikanalitik terapininki de dâhil olmak üzere her terapinin zayıf noktası genelde hastalığın ardındaki saiklerle mücadeledir. Bu konuda yazgının işi çok daha kolaydır, hastanın bünyesine de patojen malzemesine de etki etmesine gerek kalmadan hastalığın ardındaki bir saiki ortadan kaldırdığı anda hasta geçici olarak, belki de ebediyen hastalıktan kurtulur. Biz hekimler, hastanın

yaşamında bizden gizli tutulan ilgileri kavrama fırsatını daha sık elde edebilseydik, histeri konusunda mucize şifaları ve kendiliğinden ortadan kaybolan semptomları çok daha az rapor eder hale gelirdik! Bir şeyin vadesi dolar; ikinci bir kişi artık eskisi kadar önemsenmez hale gelir; bir durum bir dış olay nedeniyle temelden değişir ve o zamana kadarki o inatçı ıstırap bir çırpıda, görünürde kendiliğinden kayboluverir, oysa gerçekte o ıstırapın ardındaki en güçlü saik, yaşamdaki kullanımlarından biri ortadan kalkmıştır.

Hastalığın dayandığı saikler, gelişimini tamamlamış bütün vakalarda karşımıza çıkacaktır. Bununla birlikte, kendi kendini cezalandırma, yani pişmanlık ve kefaret gibi, salt içsel saiklerin söz konusu olduğu vakalar da vardır. Bu vakalarda tedavinin, hastalığın bir dış hedefe ulaşmakla ilişkili olduğu durumlardan daha kolay olduğu görülecektir. Dora için hedefin babasının kalbini yumuşatıp onu Bayan K.'den uzaklaştırmak olduğu açıktı.

Babanın yaptığı hiçbir şey onu, göl kenarındaki sahneyi kızın fantezisinin bir ürünü olarak görmeye hemen rıza göstermesi kadar kızdırmamıştı. O zamanlar olanları kafasında kurmuş olduğuna inanıldığını hatırladığında kendini kaybediyordu. Bu açıklamanın hararetle reddedilmesinin ardında kendine yönelttiği hangi suçlamanın gizlendiğine dair bir tahmin yürütmekten uzun süre geri durdum. Bunun arkasında bir şeyin gizlendiği tahmini doğrudu çünkü isabetli olmayan bir suçlama kalıcı bir güvenmeye yol açmaz. Öte yandan, Dora'nın anlattıklarının baştan sona doğru olduğu sonucuna varmıştım. Bay K.'nin niyetini anlar anlamaz sözünü kesmiş, adama tokat atmış ve aceleyle oradan uzaklaşmıştı. Geride kalan adam bu davranışı muhtemelen bizim şimdi bulduğumuz kadar anlaşılmaz bulmuştu çünkü uzun zamandır aldığı sayısız küçük işaretten yola çıkarak genç kızın kendisine kesinlikle ilgi duyduğu sonucuna varmış olmalıydı. İkinci rüya üzerine tartışırken hem bu bilmecenin

çözümüyle hem de ilk başta arayıp bulamadığımız kendine yöneltilmiş suçlamayla karşılaşacağız.

Babaya yönelik şikâyetler can sıkıcı bir monotonlukta geri geldiğinde öksürük de devam ettiğinden, bu semptomun, babayla ilişkili bir anlamı olabileceğini düşünmeden edemedim. Bir semptomun açıklanması için zorunlu gördüğüm koşullar, karşılanmış olmaktan uzaktı. Defalarca doğrulandığını gördüğüm ama genellemeye henüz cesaret edemediğim bir kurala göre, bir semptom, cinsel içerikli bir fantezinin temsili –gerçekleştirilmesi– yani bir cinsel durum anlamına gelir. Daha doğrusu, bir semptomun en azından *bir* anlamı cinsel bir fantezinin temsiline denk düşer, diğer anlamlar için böyle bir içerik kısıtlaması geçerli değildir. Psikanalitik çalışmaya başladıktan çok kısa bir süre sonra, bir semptomun birden fazla anlamı olduğu, çok sayıda bilinçdışı düşünme güzergâhının eşzamanlı olarak temsil edilmesine de yaradığı öğrenilir. Ben buna, tek bir bilinçdışı düşünce güzergâhının veya fantezinin bir semptomun üretilmesi için tek başına yeterli olmayacağını düşündüğümü eklemek istiyorum.

Asabi öksürüğü hayali kurulan bir cinsel durumun sonucu olarak yorumlama vesilesi oldukça kısa sürede ortaya çıktı. Bayan K.’nin babasını sadece *kudretli*⁴⁰ bir adam olduğu için sevdiğini bir kez daha vurguladığında, bu ifadesine eşlik eden ve burada, analiz çalışmasının salt teknik ayrıntılarının çok büyük bölümü gibi, göz ardı edeceğim bazı küçük ayrıntılar dolayısıyla, bu cümlelerin ardında, anlamının tam karşıtını gizlediğini fark ettim: Babası *kudretsiz*⁴¹ bir adamdı. Bu ancak cinsel anlamda söylenmiş olabilirdi, yani: Babası bir erkek olarak beceriksizdi, iktidarsızdı. Bu yorumun, bilincinde olduğu bir bilgi olduğunu onaylayınca, bir yandan Bayan K.’yle ilişkinin alışıldık bir aşk ilişkisi oldu-

40 [“Vermögend” aynı zamanda varlıklı anlamına da gelir –çn.]

41 [“Unvermögend” aynı zamanda beceriksiz anlamına da gelir –çn.]

ğunda ısrar ederken öte yandan babasının iktidarsız, yani böyle bir ilişkiden faydalanamayacak durumda olduğunu varsayarak düştüğü çelişkiyi gösterdim. Yanıtı, bu çelişkinin varlığını kabul etmeye ihtiyacı olmadığını gayet net bir şekilde gösterdi. Cinsel tatmine ulaşmanın birden fazla yolu olduğunu gayet iyi bildiğini söyledi. Ancak bu bilginin kaynağını bulamadı. Cinsel ilişki için cinsel organlar dışında başka organların da kullanılmasını mı kastettiğini sorduğumda evet deyince şöyle devam ettim: O halde aklında, kendisinin tahriş olmuş uzuvları (boğazı, ağız boşluğu) vardı. Bunu düşündüğünü elbette kabul etmedi ama semptomun oluşması için zaten bunu net bir şekilde bilmiyor olması gerekliydi. Bununla birlikte, alışıldık olduğu üzere boğazdaki bir gıcığın neden olduğu kesintili öksürüğüyle, aşk ilişkileri zihnini sürekli meşgul eden iki kişi arasındaki *per os* [ağız yoluyla] cinsel tatmini hayal ettiği sonucuna varmak kaçınılmazdı. Hiçbir yorum yapmayarak zımnen kabul ettiği bu açıklamadan kısa süre sonra öksürüklerin ortadan kaybolmuş olması ise elbette yorumumla uyumluydu; ancak bu değişikliğe çok fazla değer atfetmek istemedik çünkü öksürüğü daha önce de sıklıkla kendiliğinden geçmişti.

Analizin bu parçası hekim okurlarda, elbette kendi takdirlerine kalmış şüphecilik dışında, hayret ve dehşet gibi tepkilere de yol açıtıysa, bu noktada bu iki tepkinin meşruluğunu sınamaya hazırım. Hayret tepkisine, genç bir kızla –ya da cinsel olgunluğa erişmiş bir kadınla– böylesine nazik ve nahoş konular hakkında konuşma cesaretimin yol açtığını düşünüyorum. Dehşet tepkisi ise, el değmemiş bir genç kızın bu tür yöntemler hakkında bilgisi olması ve hayalgücünü bununla meşgul edebiliyor olması olasılığından kaynaklanmaktadır şüphesiz. Her iki noktada da ılımlılık ve ihtiyatı salık veririm. İkisinde de hiddetlenmek için bir neden yoktur. Genç kızlarla ve kadınlarla, onlara zarar vermeksizin ve kendini zan altında bırakmadan her tür cinsel konu hakkında

konusulabilir, bunun için öncelikle konuyu ele almak üzere belirli bir usulün benimsenmesi, ikincisi bunun kaçınılmazlığına ikna edilmeleri gereklidir. Nihayetinde, bir jinekolog da aynı koşullar altında hastalarını tamamen soyunmak zorunda bırakmaktan çekinmez. Bu konular hakkında konuşmanın en iyi yolu, katı ve doğrudan bir üslup benimsemektir; bu üslup, söz konusu temalar “toplum içinde” ele alınırken görülen ve genç kızların ve kadınların alışık olduğu şehvetli üsluptan tamamen uzaktır. Ben organları ve süreçleri teknik adlarıyla anarım ve bunların –adların– bilinmediği yerlerde anlamlarını zikrederim. “*J’appelle un chat un chat.*”⁴² Bu tür konuşmaların yapıldığı terapiler karşısında dehşete düşen ve bu esnada ortaya çıkacağı beklenen hoş heyecan dolayısıyla beni ya da hastayı kıskanır gibi görünen hekim olan ve olmayan kişilerden söz edildiğini duydum elbette. Ancak bu beylerin saygınlık düzeyini gayet iyi bildiğimden, bu tepkileri beni sinirlendirmez. Bu konuda bir hiciv yazma ayartısına kapılmayacağım. Başlangıçta cinsel konular hakkında açıkça konuşmakta zorlanan kadın hastalardan, daha sonra “Hayır, sizin kürünüz Bay X’in konuşmalarından çok daha edepli!” sözünü sık sık duyduğumu ve bunun bende yol açtığı hoşnutluğu kayda geçirmekle yetineceğim.

Bir histeri tedavisine başlamadan önce cinsel konulara değinmenin kaçınılmaz olduğuna ikna olmak ya da deneyimlerin bizi buna ikna etmesine hazır olmak zorundayız. Şöyle düşünebiliriz: *Pour faire une omelette il faut casser des oeufs.*⁴³ Hastaları ikna etmek kolaydır, tedavi sırasında bunun için önümüze çok sayıda fırsat çıkacaktır. Onlarla normal ya da norm dışı cinsel yaşamın olgularını konuştuğu için kişinin kendini suçlamaması gerekir. Yeterince dikkatli bir yaklaşımla, [hastanın] bilinçdışında zaten bildiği şeyin

42 [Metinde Fransızca: Kediye kedi derim. “Kör kediye kör derim” anlamında bir deyimdir.]

43 [Metinde Fransızca: Yumurta kırmadan omlet yapılmaz.]

bilince tercüme edilmesi söz konusudur yalnızca ve kürün etkili olması da bütünüyle, bilinçdışı bir düşüncenin, duygulanıma bilinçli bir düşünceden çok daha güçlü etki ettiği ve ketlenemez olduğundan, bilinçli düşünceden çok daha zarar verici olduğunun anlaşılmasına bağlıdır. Tecrübesiz bir genç kıza zarar verme tehlikesi hiçbir zaman söz konusu değildir; bilinçdışında cinsel süreçler hakkında bir bilgi bulunmuyorsa, histerik semptomlar ortaya çıkmaz. Histeriyle karşılaşılarda, anne babanın ve eğitimcilerin ima ettiği anlamda bir “düşünce masumlüğundan” bahsedilemez. On, on iki, on dört yaşlarında genç kızlar kadar genç erkeklerde de bu önermenin istisnasız geçerliliğine kani oldum.

Bana değil de benim haklı olmam durumunda hastaya yönelen ve onun fantezilerinin sapkın niteliğini dehşet verici bulan ikinci duygusal tepki konusunda ise, hekimin yargılarında böyle fevriliğe yer olamayacağını vurgulamak istiyorum. Cinsel dürtülerdeki sapmalar üzerine yazan bir hekimin, bu tür aykırı konular karşısında duyduğu kişisel tiksintiyi metinde ifade etmek için hiçbir fırsatı kaçırmamasını da bu meyanda gereksiz buluyorum. Burada, kendi zevklerimize mesafe alarak, alışacağımızı umduğum bir olgu durmaktadır karşımızda. Bizim cinsel sapkılık adını verdiğimiz şey hakkında, cinsel işlevin bedenin olağan bölgelerini ve olağan cinsel nesneleri aşması hakkında hiçbir şekilde infiale kapılmadan konuşabilmek gerekli. Normal addedilen cinsel yaşamın sınırlarının çeşitli ırklarda ve çağlardaki müphemliğinin fanatiklerin ateşini soğutmaya yetmesi gerekir. Bu sapkılıkların bize en iğrenç gelenlerine, erkekler arası tensel sevgiye, kültürel açıdan bizden çok üstün olan Yunanlar gibi bir halkta sadece göz yumulmadığını, bunların bir yandan da toplumda çok önemli işlevler üstlendiğini unutmamalıyız.

Hepimiz cinsel yaşamımızda normal addedilen dar sınırları şu veya bu yönde bir nebze aşarız. Sapkılıklar, kelimenin dokunaklı anlamıyla, ne canavarlıktır ne de yozlaşma. Ço-

cuğun farklılaşmamış cinsel eğiliminde içerilen ve baskılanmış veya daha yüce, cinsel olmayan hedeflere yönlendirilmiş –*yüceltmeye tabi tutulmuş*– halleri, kültürel başarılarımızın önemli bir bölümü için gerekli olan güçleri sağlayan tohumların gelişmiş halleridir. Dolayısıyla, birisi kaba ve düpedüz sapkın birine *dönüştüğünde*, esasında sapkın *kaldığını*, *ketlenmiş gelişmenin* bir evresini sergilediğini söylemek daha doğru olur. Psikonevrotiklerin tamamı, gelişme sırasında bastırılmış ve bilinçdışı bir hal almış güçlü sapkın eğilimler geliştirmiş kişilerdir. Dolayısıyla, naif insanların sapkın eğilimlerin ortaya çıkmasında pay sahibi olmakla itham ettiği V. Krafft-Ebing'in *Psychopathia sexualis*'ini okumamış olsalar bile, psikonevrotiklerin bilinçdışı fantezileri sapkınların belgelenmiş eylemleriyle tümüyle aynı içeriğe sahiptir. Bir başka deyişle, psikonevrozlar sapkınlıkların *negatifidir*. Kalıtsal özelliklerin dışavurumunu da içeren cinsel yapılanma, nevrotiklerde normal cinselliğin gelişimini sekteye uğratan arızı yaşamsal etkilerle bir arada iş görür. Nehir yatağında bir engelle karşılaşan sular birikerek, daha eski, geride bırakmış olması gereken mecralar yönünde geri çekilir. Histerik semptomların oluşumuna yol açan itici güçler sadece normal cinselliğin bastırılmasıyla değil, bilinçdışı sapkın uyarımlarla da beslenir.⁴⁴

Cinsel sapkınlık adı verilen şeylerin daha az itici olanları, bu konular hakkında yazan hekimler hariç herkesin gayet iyi bildiği üzere, halkımızda çok yaygındır. Daha doğrusu, yazarlar da bunu bilirler; sadece, bu konuda yazmak için ellerine kalemi aldıklarında bunu unutmaya çabalarlar. Dolayısıyla, böyle bir cinsel ilişki türünün (cinsel organı emme) olduğunu duyan on dokuz yaşındaki histeriğimizin, böyle bilinçdışı bir fantezi geliştirmesi ve bunu boğazdaki gıcık hissi ve öksürük aracılığıyla dışavurması şaşırtıcı değildir.

44 Cinsel sapkınlıklar üzerine bu cümleler I. Bloch'un muhteşem kitabından (*Beiträge zur Ätiologie der Psychopathia sexualis*, 1902 ve 1903) birkaç yıl önce yazılmıştır. Krş. Benim bu yıl (1905) yayımlanan çalışmam *Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie* [Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme].

Başka kadın hastalarda kesinlikle tespit ettiğim üzere, dışarıdan böyle bir açıklama duymadan bu tür bir fanteziye ulaşmış olması da şaşırtıcı olmazdı. Hastamızda, daha sonra sapkınların eylemiyle uyuşan bir fantezinin bağımsız bir şekilde oluşmasının somatik önkoşulu, kaydadeğer bir olguya denk gelmektedir. Bebekliğinden beri “*parmak emici*” olduğunu gayet net hatırlıyordu. Babası da, bu alışkanlık dört veya beş yaşına kadar sürünce kızını bundan nasıl vazgeçirdiğini hatırlıyordu. Dora’nın erken çocukluğundan bir sahne hafızasında çok net bir şekilde yer etmişti, vücuduyla bir L oluşturacak şekilde yere oturmuş bir yandan sol elinin başparmağını emerken bir yandan da sağ eliyle sakın bir şekilde yanında oturan erkek kardeşinin kulakmemesini yavaşça çekiyordu. Bu, –daha sonra bayılma ve histeriden şikâyetçi olan– hastaların da tasvir ettiği, emme yoluyla kendini tatmin etme yönteminin eksiksiz haliydi. Bu hastalardan birinden duyduğum bir ifade, bu tuhaf alışkanlığın kökenine net bir ışık tutuyordu. Parmak emme alışkanlığından asla tümüyle vazgeçmemiş bu genç kadın, çocukluğunda, söylediğine göre ikinci yaşının ilk yarısında, sütannesinin memesini emerken bir yandan da kulakmemesini ritmik bir hareketle çekiştirdiğini hatırlıyordu. Dudak ve ağız mukozasının ilksel *erojen bölge* olduğuna kimsenin itiraz edeceğini zannetmiyorum çünkü bu anlamının bir kısmı, normal sayılan öpücükte korunmuştur. O halde, bu erojen bölgelelerin erken dönemde sürekli faaliyette olması durumu, daha sonra dudaklarda başlayan mukoza bölgesi tarafında bir somatik yatkınlığın var olmasının da koşuludur. Yani gerçek cinsel nesneye, erkek cinsel organına aşına olunduğu ileriki bir dönemde, erojenliği korunmuş ağız bölgesi yoluyla uyarılmayı tekrar öne çıkaran ilişkiler ortaya çıktığında, meme ucu ve onun vekilliğini yapan parmağın yerine tatmin sağlamak amacıyla gerçek cinsel nesnenin, penisin koyulması için büyük bir yaratıcı çabaya gerek kalmaz. Dolayısıyla, son

derece müstehcen olan sapkın penis emme fantezisinin oldukça masum bir kökeni vardır; tarihöncesi denebilecek ve genelde emzirilen çocuklarla uğraşırken tekrar canlanan bir anne veya sütannenin memesini emme izleniminin yeniden işlenmiş halidir. İnek memesi ekseriyetle meme ucuyla penis arasında uygun aracı imge işlevi görmüştür.

Dora'nın boğaz semptomlarının yukarıda ele alınan yorumu bir başka tespite de vesile olabilir. Fantezisi kurulan bu cinsel durumun, diğer açıklamayla, yani hastalık belirtilerinin bir belirip bir yok olmasının âşık olunan adamın varlığı ve yokluğunu taklit ettiği, ve dolayısıyla karısının davranışlarını da göz önüne aldığımızda, "ben onun karısı olsaydım onu tamamen farklı bir şekilde severdim, yolculuğa çıktığında (örneğin özleminden) hasta olurdum, eve döndüğünde (büyük mutluluktan) sağlıklı olurdum" görüşünü ifade ettiğini savunan açıklamayla nasıl bağdaştırılabileceği sorulabilir. Ben bu soruya histeri semptomlarının çözümü alanındaki deneyimlerime dayanarak yanıt vermeliyim: Bir semptomun farklı yorumlarının birbiriyle bağdaşması, yani birlikte bir bağlam oluşturacak şekilde birbirlerini tamamlamaları zorunlu değildir. Bu bağlamın, farklı fantezilerin tamamının çıkış noktası olan tema tarafından oluşturulması yeterlidir. Üstelik bizim durumumuzda böyle bir bağdaştırmanın dışarıda bırakılması gerekmiyor; anlamlandırmalardan biri öksürükle daha uyumluyken, diğeri de afoniyle ve olayların gidişatıyla daha uyumludur; daha derin bir analiz muhtemelen hastalığın daha etraflı bir düşünsel tablosunu oluşturacak ayrıntılara ışık tutacaktır. Bir semptomun gayet düzenli bir şekilde birden fazla anlama *eşzamanlı* olarak tekabül ettiğini görmüştük; şimdi buna, *art arda* birden fazla anlamı da ifade edebileceğini ekleyelim. Semptom anlamlarından birini ya da esas anlamını yıllar içinde değiştirebilir ya da başrol bir anlamdan diğerine geçebilir. Bir kez kurulmuş bir semptomun, onun üzerinden ifade edilen bilinçdışı düşünce anlamını kay-

betmiş olsa da, mümkün mertebe korunacak olması, nevrozun karakterindeki tutucu özelliklerden biri gibidir. Ancak semptomu koruma eğiliminin basit bir mekanik açıklaması da vardır; böyle bir semptomun üretimi öylesine güçtür, salt psişik cinsel uyarılmanın bedensel düzeye aktarılması (benim *konversiyon* adını verdiğim şey) öyle çok sayıda kolaylaştırıcı koşula bağlıdır ve konversiyon için gerekli olan somatik yatkınlığın elde edilmesi o kadar zordur ki, cinsel uyarılmanın bilinçdışından tahliyesine yönelik güçlü istek, mümkün mertebe, halihazırda bilinen bir tahliye kanalıyla yetinilmesine yol açar. Tahliye edilmeye muhtaç olan yeni bir düşünceyle bu muhtaçlığını yitirmiş eski düşünce arasında çağrışım yoluyla ilişki üretilmesi, yeni bir konversiyon yaratmaktan çok daha kolay gibi görünmektedir. Bu şekilde döşenmiş yol üzerinde cinsel uyarılma yeni kaynağından daha önceki ihraç noktasına geri akar ve semptom, İncillerdeki ifadesiyle, yeni şarapla doldurulmuş eski bir tulumu benzer.⁴⁵ Bu açıklamalar ışığında histerik semptomun somatik kısmı daha kalıcı ve ikame edilmesi daha güç unsur olarak, psişik kısmı ise değiştirilebilir ve daha kolay ikame edilebilir unsur olarak görünse de, bu ilişkiden yola çıkarak ikisi arasında bir hiyerarşi olduğu sonucuna varmamak gerekir. Psikoterapi için psişik kısım daima daha anlamlıdır.

Babasının Bayan K.'yle ilişkisi olduğu yolundaki düşüncelerin sürekli tekrar etmesi, böylece, Dora'nın analizinde bir başka önemli kazanıma vesile oldu.

Böyle bir düşünce silsilesi aşırı-güçlü, daha doğrusu *güçlendirilmiş*, Wernickeci anlamda *baskın* düşünce silsilesi olarak adlandırılabilir.⁴⁶ Görünürde doğru olan içeriğine karşın, kişinin bilinçli ve istençli düşünce mesaisine rağmen dağıtılıp yok edilemiyor olma özelliğinden dolayı hastalıklı

45 [Matta IX, 16-17: "Hiç kimse yeni şarabı eski tulumlara doldurmaz. Yoksa tulum patlar; hem şarap dökülür hem de tulumlar mahvolur."]

46 [Carl Wernicke (1848-1905), *Grundriss der Psychiatrie*, Leipzig, G. Thieme, 1900.]

olduğu görülür. Normal bir düşünce silsilesi ne kadar yoğun da olsa önünde sonunda neticelendirilir. Dora haklı olarak babası hakkındaki düşüncelerinin özel bir değerlendirme gerektirdiğini hissediyordu. Tekrar tekrar “başka hiçbir şey hakkında düşünemiyorum” diye şikâyet ediyordu. “Erkek kardeşim, biz çocukların, babamızın bu eylemlerini eleştirme hakkı olmadığını söylüyor. Bu konuya aldırış etmemeli ve hatta, annem onu hiç anlamadığından, gönül verebileceği bir kadın bulduğu için memnun olmalıymışız. Bunu anlıyorum ve ben de kardeşim gibi düşünmek istiyorum ama yapamıyorum. Onu affedemiyorum.”⁴⁷

Hem bilinçli gerekçelerini hem de ona yöneltilen ama sonuç vermeyen itirazları duyduktan sonra, böyle baskın bir düşünce karşısında ne yapmalı? Kendi kendimize, *bu aşırı-güçlü düşünce silsilesinin güçlenmesinin bilinçdışının işi olduğunu* söyleriz: Ya kökleri bilinçdışında bulunan bastırılmış malzemeye kadar eriştiğinden ya da ardında bir başka bilinçdışı düşünce saklandığından, düşünme uğraşısıyla çözümlenemez. Söz konusu başka bilinçdışı düşünce genelde onun tam karşıtıdır. Karşıtlıklar daima birbiriyle sıkı bir bağlılık içindedir ve sıklıkla, *bir düşünce bilinç düzeyinde güçlendirilmişken, karşıtı bastırılmış ve bilinçdışı* olacak şekilde eşleşirler. Bu bağlantı, bastırma sürecinin bir başarısıdır. Bastırma sıklıkla, bastırılacak düşüncenin karşıtının aşırı derecede güçlenmesiyle başarılı şekilde yerine getirilir. Ben buna *tepkisel* güçlenme, bilinçte kendini aşırı bir vurguyla öne süren ve tıpkı bir önyargı gibi, dağıtılamayan düşünceye de *teпки düşüncesi* adını veriyorum. Bu iki düşünce, bir çift astatik iğne arasındakine benzer bir ilişki içindedir. Tepki düşüncesi, müstehcen düşünceyi aşırı bir yoğunlukla bastırma halinde tutar; bu süreçte kendisi de “sönümlenir”

47 Böylesi baskın bir düşünce, yoğun bir çökkünlüğün yanı sıra, sıklıkla, genelde “melankoli” adı verilen ama bir histeri gibi, psikanalizle çözülebilen bir hastalık durumunu işaret eder.

ve bilinç düzeyinde düşünme uğraşına karşı kendini emniyete alır. Dolayısıyla, aşırı-güçlü düşünceyi güçlendirilmekten alıkoymanın tek yolu, bastırılmış karşıt düşüncenin bilinçli hale getirilmesidir.

Bir yandan da, bazı durumlarda güçlendirmenin bu iki nedeninin geçerli olmadığı, ikisinin bir rekabet ilişkisi içinde bulunduğu olasılığını da göz ardı etmemek gerekir. Başka komplikasyonlar da ortaya çıkabilir ama bunlar kolaylıkla genel resme dâhil edilebilir.

Şimdi bunu, Dora'nın bize sunduğu örnekte teyit etmeye çalışalım ve ilk varsayımımızdan, yani babasının Bayan K.'yle olan ilişkisinin onda yarattığı obsesif nitelikli endişenin kaynağını, bilinçdışında bulunduğu için bilmediği varsayımından yola çıkalım. İlişkiler ve tezahürlerden yola çıkarak bu kaynağı tahmin etmek güç değil. Dora'nın davranışlarının bir kız çocuğunun müdahale alanının çok ötesine geçtiği açıktır, daha çok, annesinde karşılaşılacak anlaşılır olacak, kıskanç bir eş gibi hissetmekte ve davranmaktadır. “Ya o ya ben” ültimatomuyla, çıkardığı olaylarla ve anne babasının görmesini istediği intihar tehdidiyle açık bir şekilde annenin yerine geçmektedir. Öksürüğünün temelinde bulunan cinsel durum fantezisi doğru tahmin edilmişse, o fantezide de Bayan K.'nin yerine geçmiştir. Yani iki kadınla, babasının şimdi ve eskiden sevdiği iki kadınla özdeşleşmiştir. Babasına düşkünlüğünün bildiğinden veya bile isteye kabul edeceğinden çok daha güçlü olduğu, babasına âşık olduğu sonucu akla yatkın görünmektedir.

Baba ile kız çocuk, anne ile oğlan çocuk arasında olan ve anormal sonuçlarıyla bilinen bu bilinçdışı aşk ilişkilerini tohumları çocuklukta atılan duyumsal oluşumların yeşermesi olarak kavramam gerektiğini öğrendim. Başka bir yerde,⁴⁸ anne babalar ile çocuklar arasındaki cinsel çekimin ne kadar

48 *Trauerdeutung*'da [Rüyaların Yorumu, 1900a] ve *Abhandlungen zur Sexualtheorie*'nin [Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme] üçüncü denemesinde.

erken bir dönemde baş gösterdiğini anlatmış ve Oidipus mitinin muhtemelen bu ilişkilerdeki tipik unsurların şiirsel bir şekilde işlenmesi olarak anlaşılması gerektiğini göstermiştim. Muhtemelen insanların büyük bölümünde belirgin izlerini bulabileceğimiz, kız çocuğun babaya, erkek çocuğun anneye erken dönemde geliştirdiği düşkünlüğün, yapısal olarak nevroza eğilimli, erken gelişmiş ve sevgiye aç çocuklarda en başından itibaren daha yoğun olduğu varsayılmalıdır. Daha sonra, burada ele almayacağımız ve olgunlaşmamış aşk heyecanını sabitleyen ya da onu, henüz çocukluk yıllarında veya ilk kez ergenlikte, cinsel çekimle kıyaslanabilecek ve tıpkı onun gibi libidoyu meşgul eden bir şeye dönüştürecek kadar pekiştiren belli etkiler devreye girer.⁴⁹ Hastamızın durumunda da dış ilişkiler böyle bir varsayıma müsait görünmektedir. Mizacı onu hep babasına doğru çekmiş, adamın çok sayıda hastalığı ona yönelik şefkatini artırmış olmalı; bu hastalıkların bazılarında babası hasta bakımının gerektirdiği küçük işleri ondan başka kimsenin yapmasına izin vermiyordu; erken yaşta gelişmiş zekâsından gurur duyan baba, henüz çocuk yaştaki kızını sırdaşı haline getirmişti. Bayan K.'nin sahneye çıkmasıyla, üstlendiği birçok konumdan uzaklaştırılan da annesi değil kendisi olmuştu.

Babasına düşkünlüğünün henüz erken yaşında âşık olma niteliğine büründüğünü varsaydığımı bildirdiğimde, her zamanki yanıtını verdi: “Böyle bir şey hatırlamıyorum.” Ama hemen sonra, kendisine sıklıkla pek çok açıdan kendi çocukluğunu hatırlattığını söylediği yedi yaşındaki (anne tarafından) kuziniyle ilgili benzer bir şey anlattı. Küçük çocuk, annesi ile babası arasında sık sık patlak veren öfkeli tartışmalardan birine tanık olmuş, kısa bir süre sonra ziyarete gelen Dora'nın kulağına şöyle fısıldamıştı: “Bu

49 Buradaki belirleyici faktör, genital duyumların, ister kendiliğinden ister mastürbasyon ya da ayartılma aracılığıyla olsun, vaktinden önce ortaya çıkmasıdır (bkz. metnin devamı).

insandan (annesini kastederek) ne kadar nefret ettiğimi bir bilsen! O ölünce, babamla evleneceğim.” Varsayımımın içeriğiyle uyumlu unsurları öne çıkaran bu tür ani fikirleri, bilinçdışından gelen bir tasdik olarak görmeye alışkınım. Bilinçdışından başka türlü bir “Evet” işitilemez; bilinçdışı “Hayır” diye bir şey ise zaten yoktur.⁵⁰

Babasına aşkı uzun yıllar boyunca ortaya çıkmamıştı; aksine, babasının gözünde kendi yerini alan kadınla uzun süre çok samimi bir ilişki yürütmüş ve kendine yönelttiği suçlamalardan bildiğimiz üzere, ilişkilerini desteklemişti. O halde, bu aşk ancak yakın zamanda tekrar canlanmış olabileceğinden, bu canlanmanın ardındaki nedeni sorgulamalıydık. Bu aşkın, bilinçdışında hâlâ gücünü koruyan bir şeyi baskılamak için bir tepki semptomu olarak canlandığı açıktı. Bu durum karşısında, ilk etapta baskılanan şeyin Bay K.’ye olan aşkı olduğunu düşündüm. Adama hâlâ âşık olduğunu ama göl kenarındaki sahneden sonra –bilinmeyen nedenlerden dolayı– bu aşka şiddetle karşı koyma tavrı geliştirdiğini ve ilk genç kızlık yıllarının utanç veren aşkını bilinç düzeyinde daha fazla algılamamak için babasına olan eski düşkünlüğünü diriltip pekiştirdiğini varsaymak zorunda kaldım. Daha sonra, genç kızın ruhsal yaşamını sarsmaya elverişli bir çatışmanın içyüzü hakkında da fikir sahibi oldum. Bir yandan, adamın talebini reddettiği için üzgündü, ona ve onun kendisine ilgisini gösteren küçük işaretlere özlem duyuyordu; öte yandan, yakınlık ve özlem içeren bu tür heyecanlarla mücadele eden çok güçlü saikler vardı ve gururunun da bunlardan biri olduğu kolayca sezilebiliyordu. Böylelikle Bay K.’yle artık bir işinin olmadığına kendini ikna etmişti –bu tipik bastırma sürecinden edindiği kazanım buydu– ama sürekli bilinç düze-

50 [1923’te eklenen not:] Bilinçdışının çok ilginç, tamamıyla güvenilir, ancak o sıralar henüz bilmediğim tasdik biçimlerinden biri de, hastanın şu nidasıydı: “Bu hiç aklıma gelmemişti” veya “Bunu hiç düşünmemiştim”. Bu beyan şu şekilde tercüme edilebilir: “Evet, bunun bilincinde değildim [bilinçdışındaydı].”

yine çıkmak için baskı yapan aşkına karşı kendini korumak için babasına duyduğu çocuksu düşkünlüğe başvurmak ve onu abartmak zorunda kalmıştı. Bununla birlikte, kıskançlık dolu bir öfkenin bütün benliğini ele geçirmesinde başka bir belirleyici faktör de söz konusu gibiydi.⁵¹

Dora'nın bu yorumuma şiddetle karşı çıkmasını beklemiyor değildim elbette. Hastanın bastırılmış düşüncelerini bilinçli algısının dikkatine sunduktan sonra işitilen “Hayır”, bastırmayı ve onun katiyetini belirtir ve âdeta, bastırmanın gücünü sınar. Bu inkârı, hastanın zaten ehli olmadığı bir tarafsız yargı gücünün ifadesi olarak kavramayıp göz ardı ederek çalışmaya devam edildiğinde, bu Hayır'ın, peşine düştüğümüz Evet anlamına geldiğinin ilk kanıtları ortaya çıkmaya başlar kısa sürede. Bay K.'ye adamın hak ettiği kadar kızamadığını kabul etti. Bir gün adamla önceden tanışmamış bir kuziniyle sokakta yürürken Bay K.'ye rastladığını anlattı. Kuzini birden, “Dora, ne oldu? Betin benzin attı!” diye bağırıyordu. Kendisi renginin değiştiğini hissetmediğini söyleyince, ona mimiklerin ve duygu ifadelerinin bilince değil bilinçdışına itaat ettiğini ve bilinçdışı hakkında pek çok şeyi açık ettiğini söyledim.⁵² Bir başka sefer, neşesini istikrarlı bir şekilde koruduğu birkaç günden sonra, yanıma çok öfkeli bir halde geldi ve öfkesinin sebebini izah edemedi. Bugün pek aksiyim, diye açıkladı; amcasının doğum günüymüş ve ona iyi dileklerini sunmak hiç içinden gelmiyormuş; ama bunun nedenini de bilmiyormuş. O gün yorumlama becerim biraz körelmiş durumdaydı; konuşmaya devam etmesine izin verdim ve birdenbire o gün Bay K.'nin de doğum günü olduğunu hatırlayınca, bu bilgiyi ona karşı değerlendirmekten çekinmedim. Birkaç gün önce kendi doğum gününde aldığı çok sayıda hediyein onu neden mutlu etmediğini açık-

51 Aşağıda bu faktör karşımıza çıkacak.

52 Krş. “Ruhig mag ich Euch erscheinen, Ruhig gehen sehn” [Size sakın gibi görünüyor olabilirim, Sakince gidişinizi izlerim – Schiller “Richter Rottenburg”.]

lamak artık güç değildi. Eskiden en fazla değer verdiği, Bay K.'den gelen hediye eksikti.

İddialarımın doğruluğunu gösteren nihai kanıt analizin sonuna doğru ortaya çıkana kadar onlara uzun süre karşı çıkmakta ısrar etti.

Bu noktada, bir ruhsal durumu çözümlemek durumunda olan bir hekim değil de, bir öykü için benzer bir ruhsal durum icat etmesi gereken bir yazar olsaydım muhakkak hiç yer vermeyeceğim bir başka komplikasyonu da zikretmeliyim. Şimdi işaret edeceğim unsur, Dora'da olduğunu varsayabileceğimiz çatışmanın güzel, şairane tarafını donuklaştırıp bulandırabilir; bir psikolog olarak söze girdiği noktalarda ayrıntıları basitleştiren ve soyutlama yapan bir yazarın haklı olarak sansürleyeceği bir unsur bu. Ancak benim burada tasvir etmeye çabaladığım gerçeklik, saiklerin karmaşıklığı, ruhsal heyecanların yığılması ve bir araya toplanması, kısacası çoklu belirlenim kuralına göre işlemektedir. Babanın Bayan K.'yle ilişkisiyle meşgul olan baskın düşünce silsilesinin ardında, nesnesi bu kadın olan bir kıskançlık heyecanı bulunuyordu ve bu da sadece aynı cinsiyetten olan birine duyulan eğilimle açılanabilecek bir duygudur. Ergenlik dönemindeki genç kız ve erkeklerin gayet açık eşcinsel yönelim emareleri gösterdiği uzun zamandır bilinmekte ve sıklıkla vurgulanmaktadır. Genç kızların okul arkadaşlarıyla karşılıklı antlar içtiği, öpüştüğü, ölene dek iletişimde kalma sözleri verdiği ve kıskançlığın bütün hassasiyetlerinin sergilendiği coşkun arkadaşlık, bir erkekle yaşanacak ilk yoğun sevdanın öncüsüdür. Uygun şartlar altında eşcinsel akım o noktada kendiliğinden tamamen kesilir; erkeğe duyulan aşk mutlu bitmezse, genelde izleyen yıllarda libido tarafından tekrar uyandırılır ve şu ya da bu yoğunluğa yükseltilir. Bu durum sağlıklı insanlarda kolaylıkla tespit edilebiliyorsa, nevrotiklerde normal sapkınlık tohumlarının daha güçlü geliştiğine dair önceki yorumlarımdan yola çıkarak, nevrotik-

lerin yapısında, daha güçlü eşcinsel eğilimler bulunması beklenabilir. Bunun böyle olması gerekir çünkü böyle anlamlı bir eşcinsel akım gözlemlenmediğim tek bir erkek ya da kadın psikanalizi yapmadım. Histerik kadın ve genç kızlarda, erkeğe yönelen cinsel libido azimli bir baskılamaya tabi tutulurken, kadınlara yönelen libidonun vekâleten güçlendiği ve kısmen bilinçli olduğu görülür.

Bu önemli ve özellikle erkek histerisini anlamak açısından zaruri temayı burada daha ayrıntılı ele almayacağım çünkü Dora'nın analizi bu meselelere ışık tutma fırsatı bulamadan sonlandı. Bu noktada, başlangıçta mahrem düşüncelerini paylaştığı ancak daha sonra kadının kendisine değil babasına değer verdiğini ve bu yüzden ona iyi davrandığını öğrendiği mürebbiye aklıma geliyor hemen. Daha sonra bu kadını evi terk etmeye zorlamıştı. Kendisine de anlaşılmaz gelen bir başka yabancılaşma vakasını da dikkat çekici bir sıklıkta ve özel bir vurguyla anlatıyordu. Daha sonra gelin olan kuziniyle her zaman iyi anlaşmış, bütün sırlarını paylaşmıştı. Yarıda kesilen göl kenarı ziyaretinden sonra babası tekrar B.'ye gitmeye niyetlendiğinde ve Dora ona eşlik etmeyi doğal olarak reddettiğinde, bu kuzinine babasıyla birlikte gitmesi teklif edilmiş, o da kabul etmişti. Dora o andan itibaren kuzininden soğumuş ve kızın kaydadeğer bir kaba-hati olmadığını bizzat kabul etmesine rağmen onu artık hiç önemsemiyor oluşuna kendisi bile hayret etmişti. Bu hassasiyetleri, bozuşma gerçekleşmeden önce Bayan K.'yle nasıl bir ilişkisi olduğunu merak etmeme yol açmıştı. Bunun üzerine, bu genç kadınla henüz çocukluktan tam olarak çıkmamış olan Dora'nın uzun yıllar çok samimi bir ilişkileri olduğunu öğrendim. Dora K.'lerde kaldığında kadınla aynı odayı paylaşıyor, kadının kocası odadan taşınıyordu. Kadının evlilik yaşamında karşılaştığı bütün güçlüklerde onun sırdaşı ve danışmanıydı; üzerinde konuşmadıkları hiçbir konu yoktu. Medeia, Kreousa'nın iki çocuğuyla arkadaş olmasından da

memnundu;⁵³ çocuklarının babası ile genç kızın arasını bozma girişiminde bulunmamıştı. Dora'nın, sevgili arkadaşının hakkında bir sürü kötü şey söylediği bir adama âşık olması, ilgi çekici bir psikolojik problem teşkil eder; bilinç dışında düşüncelerin büyük bir rahatlıkla yan yana bulunduğunu, karşıtlıkların da herhangi bir çatışma olmadan birbirine tahammül ettiğini ve bu ilişkilerin bilinç düzeyinde de sıklıkla korunduğunu anladığımız anda bu problem kolaylıkla çözülebilir.

Dora Bayan K.'den bahsederken, mağlup edilmiş bir rakipten çok bir âşığa yakışır bir tarzla kadının “enfes beyazlıktaki bedenini” överdi. Bir başka seferinde, babasının ona getirdiği hediyeleri Bayan K.'nin aldığından emin olduğunu, hediyelerde kadının zevkini ayırt edebildiğini aktarırken kızgın değil hüznünlü bir tavır takınmıştı. Bir başka seferinde de, kendisine hediye edilen ziynet eşyasında Bayan K.'nin parmağı olduğuna inandığını vurgulamıştı çünkü bu hediyeler, kadında görünce hayran kaldığı ve benzerlerine sahip olmayı dilediğini söylediği ziynet eşyasına çok benziyordu. Gerçekten de, baskın düşünceleri açısından bakıldığında, mutsuzluğunun esas nedeni olarak görmesi gereken kadın hakkında tek bir sert veya öfkeli laf ettiğini duymamıştım. Tutarsız davranıyor gibiydi ama görünürdeki tutarsızlık iyice karmaşık bir hal almış bir duygu akımının dışavurumuydu. Nihayetinde, coşkuyla sevdiği kız arkadaşı ona nasıl davranmıştı? Dora Bay K.'yi suçlayınca ve babası bir mektup yazarak adama hesap sorunca, adam önce kızına ne kadar saygı duyduğunu vurgulamış, bütün yanlış anlamaları giderebilmek için babanın fabrikasının bulunduğu kente gelmeyi teklif etmişti. Bundan birkaç hafta sonra baba B.'de

53 [Altın Post mitinde İason büyücü Medea'nın yardımları karşılığında onunla evlenmeyi kabul eder, fakat daha sonra onu Korinthos prensesi ve Kral Kreon'un kızı olan Kreousa için terk eder. Medea'nın intikamı korkunç olur: İason'dan olan çocuklarını katleder ve gönderdiği zehirli elbiseyle Kreousa'nın feci ölümüne sebep olur.]

adamlarla konuşurken artık saygı falan söz konusu değildi. Adam kızı küçümsemiş ve esas kozunu öne sürmüştü: Böyle kitaplar okuyan ve bu tür konulara ilgi gösteren bir genç kız bir adamın saygınlığına laf edemezdi. Demek ki Bayan K. ona ihanet etmiş ve onu karalamıştı; Mantegazza ve yakışkırsız konular hakkında tek konuştuğu insan oydu. Mürebbiyeyle yaşadıklarının aynısı tekrar ediyordu; Bayan K. de onu kendisi olduğu için değil, babası yüzünden sevmişti. Bayan K. babasıyla ilişkisinde rahatsız edilmemek için onu hiç düşünmeden feda etmişti. Belki de, bunun yol açtığı incinme babasının kendisini feda etmesinin neden olduğu incinmeden çok daha derin ve patojen açıdan çok daha etkiliydi ve sonuncuyu diğerini gizlemek için kullanıyordu. Yakışkırsız konular hakkındaki bilgisinin kaynaklarına dair inatla tutunduğu amnezi, tam da Bayan K.'ye yönelik suçlamalarının duygusal önemi ve dolayısıyla, arkadaşının ihanetine uğramasıyla doğrudan ilintili değil midir?

Dolayısıyla, babasıyla Bayan K. arasındaki ilişkiye odaklanan baskın düşünce silsilesinin, sadece eskiden Bay K.'ye beslediği aşkın baskılanmasına değil, Bayan K.'ye beslediği ve çok daha derin bir anlamda bilinçdışı olan aşkın üzerini örtmeye de yaradığı varsayımında yanılmadığıma inanıyorum. Bu baskın düşünce silsilesi son akımla tam bir karşıtlık ilişkisi içinde bulunuyordu. Durmadan babasının onu bu kadına feda ettiğini söyleyip dururken, Bayan K.'nin babasına sahip olmasına izin vermeyeceğini yüksek sesle ilan ederken, aslında tam tersini, babasını bu kadının aşkına layık görmediğini ve âşık olduğu kadının ihanetinin yol açtığı hüsrana nedeniyle onu affetmediğini gizliyordu. Bilinçdışında, dişil kıskançlık duygusu bir erkeğin duyabileceği türden bir kıskançlıkla kenetlenmişti. Bu erkeksi, daha doğrusu *jinekofil*⁵⁴ duygu akımları, histerik genç kızın bilinçdışı aşk yaşamının tipik akımları olarak görülmelidir.

54 [Kadın seveci, bkz. s. 109 n.1.]

II

Birinci Rüya

Analiz edilmek üzere kendini dayatan malzemenin yardımıyla Dora'nın çocukluk yaşamının karanlıkta kalmış bir noktasını aydınlatmayı tasarladığımız bir dönemde, Dora daha önce tümüyle aynı şekilde tekrar tekrar gördüğü bir rüyayı birkaç gece önce yeniden gördüğünü bildirdi. Belirli aralıklarla tekrar eden bir rüya, tam da bu niteliği nedeniyle merakımı uyandırmaya özellikle uygundu; tedavinin menfaatine, bu rüyayı analiz bağlamına katmak göze alınabilirdi. Dolayısıyla, bu rüyayı özel bir dikkatle araştırmaya karar verdim.

1. Rüya: *“Bir evde yangın çıkmış,”*¹ diye anlatmaya başladı Dora, *“Babam yatağımın yanında dikeliyor ve beni uyandırıyor. Hızla üstümü giyiyorum. Annem ziynet kutusunu da yangından kurtarmak istiyor ama babam ona şöyle diyor: Benim ve iki çocuğumun senin ziynet kutun yüzünden yanarak ölmesini istemiyorum. Aceleyle aşağı iniyoruz ve dışarı çıktığımız anda uyanıyorum.”*

Bu tekrarlayan bir rüya olduğundan, doğal olarak onu ilk ne zaman gördüğünü soruyorum. – Bilmiyor. Ama bu rüyayı L.'de (Bay K. ile arasındaki olaya sahne olan göl ke-

1 Benim sormam üzerine, daha önce evimizde hiç yangın çıkmadı, dedi.

narındaki yer) üç gece art arda gördüğünü hatırlıyor, sonra aynı rüyayı birkaç gün önce tekrar görmüş.² Rüya ile L.'deki olaylar arasında böyle bir bağlantı kurulması rüyanın çözülmesi konusundaki beklentilerimi doğal olarak yükseltiyor. Ama öncelikle rüyanın son kez yeniden ortaya çıkmasına yol açan şeyi öğrenmek istediğimden, daha önce birkaç küçük rüya analizi aracılığıyla rüya yorumu konusunda deneyim kazanmış Dora'dan rüyayı kendi başına parçalarına ayırmasını ve bana rüyanın aklına neler getirdiğini anlatmasını istiyorum.

Şöyle diyor: “Aklıma rüyayla ilgili olamayacak bir şey geliyor çünkü çok yakın zamanda olmuş bir şey, oysa ben bu rüyayı daha önce de gördüm.”

“Bunun bir mahzuru yok, siz anlatın; bunun rüyaya dair en güncel şey olduğu ortaya çıkacaktır.”

“Babam geçenlerde geceleri yemek odasının kapısını kilitlediği için annemle tartıştı. Çünkü abimin odasının müstakil bir çıkış kapısı yok, sadece yemek odasından geçerek girilebiliyor. Babam abimin geceleri böyle kilitli kalmasını istemiyor. Anneme bunun kabul edilemez olduğunu söyledi; geceleri abimin dışarı çıkmasını gerektiren bir aksilik olabilirmiş.”

“Siz de bunu yangın çıkma tehlikesiyle mi ilişkilendirirsiniz?”

“Evet.”

“Şimdi sizden kullandığınız sözcüklere dikkat etmenizi rica ediyorum. Belki onlara yeniden ihtiyacımız olacak. Şöyle dediniz: *Geceleri dışarı çıkmayı gerektiren bir aksilik olabilirmiş.*”³

2 İçeriğe bakarak bu rüyanın *ilk kez* L.'de görüldüğü sonucuna varılabilir.

3 Bu sözcükleri öne çıkarmamın nedeni beni şaşırtınları. Kulağa çift anlamlı gibi geliyorlar. Bazı bedensel ihtiyaçlar için de aynı sözcükler kullanılmaz mı? Ancak çift anlamlı sözcükler çağrışım sürecinde “demiryolu makası” işlevi görürler. Makas, rüya içeriğinde yerleştiği raydan farklı bir şekilde yerleştirildiğinde, rüyanın arkasında bulunan, ulaşılmaya çalışılan ve henüz saklı durumda olan düşüncelerin üzerinde ilerlediği raya çıkılır.

Dora bu noktada bu rüyayı hem o zamanlar hem de yakın geçmişte görmesinin nedenleri arasındaki bağlantıyı bulmuştu ve anlatmaya devam etti: “O zaman, babamla L.’ye vardığımızda babam yangın çıkmasından korktuğunu açıkça ifade etmişti. Şiddetli gök gürültülü bir fırtına eşliğinde L.’ye ulaştığımızda karşımıza paratoneri olmayan küçük bir ahşap ev çıktı. Bu korkusu gayet doğaldı.”

Bu noktada L.’deki olaylarla o dönemde gördüğü aynı içerikli rüyalar arasındaki ilişkiyi araştırmak bana düşüyordu. Dolayısıyla, şu soruyu sordum: “Bu rüyayı L.’deki ilk günlerinizde mi gördünüz yoksa oradan ayrılmadan önceki son günlerinizde mi; yani, ormandaki olaydan önce mi gördünüz, sonra mı?” (Aslında söz konusu olayın hemen ilk günde olmadığını ve olaydan sonra da, durumdan kimseye bahsetmeden, birkaç gün daha L.’de kaldığını biliyordum.)

Önce şu yanıtı verdi: “Bilmiyorum.” Bir süre sonra: “Sanırım, daha sonraları gördüm.”

İşte şimdi bu rüyanın bu hadiseye verilmiş bir tepki olduğunu biliyordum. Peki, neden orada üç kez tekrar etmişti? Sormaya devam ettim: “Olaydan sonra L.’de ne kadar kaldınız?”

“Dört gün daha, beşinci gün babamla oradan ayrıldık.”

“Rüyanın doğrudan Bay K.’yle yaşanan hadisenin bir sonucu olduğundan şüphem kalmadı şimdi. Rüyayı ilk kez orada gördünüz, daha önce değil. Ama aradaki bağlantıyı silmek amacıyla, belleğinize o belirsizliği eklediniz.⁴ Ancak sayılar konusunda hâlâ çekincelerim var. L.’de dört gece daha kaldıysanız, rüyayı da dört kez üst üste görmüş olabilirsiniz. Belki de öyle oldu?”

Bu iddiama itiraz etmedi ama soruma yanıt vermek yerine, anlatmaya devam etti:⁵ “Öğlen Bay K.’yle birlikte göl

4 Krş. İlk bölümde, s. 4’te anılara eşlik eden kuşku üzerine söylenenler.

5 Çünkü benim sorduğum sorunun yanıtlanabilmesi için bellekten yeni malzeme gelmesi gerekiyordu.

kenarındaki gezintiden döndükten sonra, akşama doğru her zamanki gibi şekerleme yapmak için yatak odasındaki divana uzandım. Birden uyandım ve Bay K.'nin karşımda dikildiğini gördüm...”

“Yani tıpkı rüyanızda babanızı yatağın yanında dikilirken gördüğünüz gibi?”

“Evet. Orada ne aradığını açıklamasını istedim. Canı istediğinde yatak odasına girmesine kimsenin engel olamayacağını söyledi; zaten odadan bir şey almaya gidiyormuş. Bu olay üzerine ihtiyatlı davranarak Bayan K.'ye yatak odamın anahtarı olup olmadığını sordum ve ertesi sabah (yani, ikinci gün) üstümü giyinirken kapıyı kilitledim. Aynı günün akşamında tekrar divana uzanmadan önce odamın kapısını kilitlemek istediğimde, anahtarı bulamadım. Bay K.'nin anahtarı ortadan kaldırdığına eminim.”

Önce rüyaya dair ilk çağrışımında ortaya çıkan, sonra da daha yakın zamanda tesadüfen rüyanın tekrar görülmesine vesile olarak yeni bir rol üstlenen oda kapısının kilitlenmesi veya kilitlenmemesi teması işte yine karşımıza çıkıyor.⁶ “*Hızla üstümü giyiyorum*” cümlesi de bu bağlama ait olabilir mi acaba?

“Bunun üzerine babam olmadan K.'lerde kalmamaya karar vermiştim. İzleyen günlerde sabahları Bay K.'nin aniden içeri girmesinden çekindiğim için, *hep çok hızlı giyindim*. Babam otelde kalıyordu ve Bayan K. de babamla gezintiye çıkabilmek için erkenden evden ayrılmış oluyordu. Ama Bay K. beni bir daha rahatsız etmedi.”

“Anladığım kadarıyla, ikinci günün öğleden sonrasında sizi böyle takip etmesini önlemeye karar verdiniz ve orman-

6 Bu unsuru sembolik anlamı nedeniyle seçtiğini tahmin ediyorum ama bunu Dora'ya söylemiyorum. Rüyalarda “oda” (*Zimmer*) sıklıkla “kadını” (*Frauenzimmer* [düz anlamıyla “kadın odası” anlamındaki bu sözcük, genelde düşük statülü kadınları nitelemek için kullanılır –çn.]) temsil eder ve bir kadının odasının “açık” mı “kilitli” mi olduğu elbette önemsiz değildir. Bu durumda, hangi “anahtarın” kapıyı açtığı malumdur.

daki hadiseyi izleyen ikinci, üçüncü ve dördüncü gecelerde, bu kararınızı uykunuzda tekrar etmeye zaman ayırabildiniz. Ertesi –üçüncü– günün sabahında giyinirken anahtarınız olmayacağını ikinci günün akşamında, yani rüyayı görmeden önce biliyordunuz ve giyinme işini hızla halletmeye karar verdiniz. Ama rüyayı her gece tekrar gördünüz çünkü bir *karara* karşılık geliyordu. Her karar, uygulanana kadar bir karar olarak kalmaya devam eder. Kendinize aslında şunu diyordunuz: Hiç huzurum yok, bu evden çıkana kadar huzurlu bir uyku çekemeyeceğim. Rüyada ise tam tersini söylüyorsunuz: *Dışarı çıktığım anda uyanıyorum.*”

Bu noktada, rüya yorumunun bu küçük parçasını, rüyaların oluşum mekanizması hakkındaki daha genelgeçer önermelerimle sınamak amacıyla, analizi aktarmaya ara veriyorum. Kitabımda⁷ her rüyanın gerçekleşmiş haliyle temsil edilen bir istek olduğunu, bastırılmış, bilinçdışına itilmiş bir istek söz konusu olduğunda temsilin üstü örtülü olduğunu ve çocuklukta görülenler hariç her rüyada, sadece bilinçdışında bulunan ya da bilinçdışına kadar uzanan bir istegın rüya oluşturma gücü olduğunu yazmıştım. Her rüyanın, belirli bir yorumlama çalışmasıyla ortaya çıkarılması gereken bir anlamı olduğu iddiasıyla yetinmiş olsaydım, bu iddiamın muhakkak genel kabul görmüş olacağını sanıyorum. Tamamlanmış bir yorumlama çalışmasından sonra, uyanık ruhsal yaşamın kolaylıkla ayırt edilebilir bir noktasına yerleştirilebilecek düşüncelerin rüyanın yerine koyulabileceğini söyleyebilirdim. Ardından, rüyanın anlamının da, uyanık düşüncenin izlediği seyir gibi çeşitlilik gösterdiğini söyleyerek devam edebilirdim. Bu bazen bir istegın yerine getirilmesi, bazen de korkulan bir durumun gerçekleşmesi ya da mesela uykuda düşünüp taşınmaya devam etmek, (Dora'nın rüyasında olduğu gibi) bir kararı uygulamak,

7 *Rüyaların Yorumu* (1900a).

uyku sırasında düşünsel üretimde bulunmak vb. olabilir. Bu sunum tarzının, anlaşılabilirliği sayesinde cazip bir hal alacağına ve örneğin burada analiz edilmiş rüya benzeri çok sayıda iyi yorumlanmış örneklerle desteklenebileceğine şüphe yok.

Ben bunun yerine, rüyaların anlamını tek bir düşünce biçimiyle, yani isteklerin temsiliyle kısıtlayan genel bir iddia öne sürerek, yaygın bir muhalefet etme eğilimini tahrik etmiş oldum. Bununla birlikte, araştırmamda çözümü başka bir düzlemde bulunamayacak bir karmaşıklığa yol açtığı için herhangi bir psikolojik süreci okurlar için basitleştirerek daha hoş ve kabul edilebilir hale getirmeye hakkım olmadığı gibi, böyle bir ödevimin de olmadığını düşündüğümü burada belirtmeliyim. Dolayısıyla, ilk bakışta gündüz alınan bir kararın uykuda devam ettirilmesi gibi görünen bu rüya benzeri belirgin istisnaların aslında bu tartışmalı kuralı yeniden doğruladığını göstermeye özellikle önem veriyorum.

Rüyanın epey bir bölümünü daha yorumlamamız gerekiyor. Sormaya devam ettim: “Peki, annenizin kurtarmak istediği ziynet kutusu ne demek?”

“Annem ziynete pek meraklıdır ve babamın hediye ettiği bir dolu ziynet eşyası var.”

“Ya siz?”

“Ben de eskiden ziynet eşyasını çok severdim; hastalığımdan beri ziynet takmıyorum. Dört yıl önce (rüyadan bir yıl önce) annemle babam bir ziynet eşyası yüzünden çok şiddetli münakaşa etti. Annem damla inci küpeleri olmasını çok istiyordu. Ama babam böyle şeylerden pek hoşlanmaz, damla inci küpeler yerine anneme bir bileklik aldı. Annem çok kızdı ve babama, hiç istemediği bir hediyeye bu kadar para harcadığına göre, onları bir başkasına vermesinin daha iyi olacağını söyledi.”

“Belki siz de babanız bu küpeleri size hediye etse seve seve alacağınızı düşündünüz?”

“Bilmiyorum,⁸ annemin neden bu rüyada olduğunu da hiç bilmiyorum; L.’de bizimle birlikte değildi.”⁹

“Bunu size daha sonra açıklayacağım. Ziyet kutusu hakkında aklınıza başka bir şey gelmiyor mu? Şimdiye kadar sadece ziyet eşyasından bahsettiniz, kutu hakkında hiç bir şey söylemediniz.”

“Evet, Bay K. bir süre önce bana pahalı bir ziyet kutusu hediye etmişti.”

“O halde bu mukabil hediye de gayet yerindeydi. ‘Ziyet kutusunun’ kısa bir süre önce boynunuza astığınız cüzdanla¹⁰ ima ettiğiniz şey için, yani kadın cinsel organı için kullanılan bir terim olduğunu bilmiyorsunuz belki de.”

“*Sizin* bunu söyleyeceğinizi biliyordum.”¹¹

“Yani, *siz* bunu biliyordunuz. Rüyanın amacı şimdi netleşiyor. Kendi kendinize şöyle dediniz: Bu adam beni takip ediyor, odama zorla girmek istiyor, ‘ziyet kutum’ tehlike altında ve olur da bir aksilik olursa, bu babamın suçu olacak. İşte bu nedenle rüyada bunun tam tersini ifade eden bir durum yarattınız, babanızın sizi bir tehlikeden kurtardığını gördünüz. Rüyanın bu yerinde her şey tamamen tersine dönüşmüş durumda; bunun nedenini de birazdan duyacaksınız. Ama kuşkusuz ki buradaki esas gizem anneniz. Annenizin buraya nasıl dâhil olduğu. Bildiğiniz gibi anneniz, babanızın sevgisi konusundaki eski rakibiniz. Bileklik olayında, annenizin geri çevirdiği şeyi seve seve kabul ederdiniz. O halde şimdi, ‘kabul etmenin’ yerine ‘vermek’, ‘geri çevirmenin’ yerine de ‘esirgemek’ koyalım. O zaman, annenizin babanızdan esir-

8 Bastırılmış bir unsuru kabul etmek üzere olduğunda hep kullandığı olağan ifade.

9 Normalde gayet iyi bildiği rüya izahı kurallarına dair tam bir yanlış anlamadan kaynaklanan bu beyanı kadar, ziyet kutusuna dair çağrışımlarında sergilediği tereddüt ve bu çağrışımların nadiren verimli olması, burada aşırı derecede bastırılmış bir malzemenin söz konusu olduğunu gösteriyordu.

10 Bu cüzdan hakkında daha ayrıntılı bilgi için aşağı bkz. s. 64.

11 Bastırılmış malzemeden yüzeye çıkan bir bilgiyi bir kenara itmenin en sık başvurulan yollarından biri.

gediği şeyi ona vermeye hazırdınız ve bir ziynet eşyası söz konusuydu.¹² Şimdi, Bay K.'nin size hediye ettiği ziynet kutusunu hatırlayın. Burada, Bay K.'nin yatağınızın yanında duran babanın yerini aldığı paralel bir düşünce silsilesinin başlangıcı var. O size bir ziynet kutusu hediye etti, o halde siz de ona kendi ziynet kutunuzu hediye etmelisiniz; işte bu nedenle biraz önce 'mukabil hediye'den bahsettim. Bu düşünce silsilesinde annenizin yerine, o dönem gerçekten de orada olan Bayan K.'nin geçmesi lazım. Yani siz, Bay K.'ye, eşinin ona vermekten kaçındığı şeyi vermeye hazırsınız. Bu noktada, bütün unsurların tam zıddına dönüştürülmesini zorunlu kılacak raddede bir çabayla bastırılması gereken bir düşünceniz var. Bu rüya, size daha önce söylediğim bir şeyi, kendinizi Bay K.'ye beslediğiniz aşktan korumak için babanıza olan eski aşkınızı canlandırdığınızı bir kez daha doğruluyor. Peki, bütün bu gayretler neyi ispat ediyor? Sadece Bay K.'den değil, kendinizden de, ona teslim olma ayarısından da korktuğunuzu gösteriyor. Yani böylelikle, ona olan aşkınızın ne kadar yoğun olduğunu onaylamış oluyorsunuz."¹³

Yorumlamanın bu bölümünü doğal olarak kabul etmek istemedi.

Ama bu noktada, rüyanın yorumunu hem bu vakadaki anamnez hem de rüya kuramı açısından zorunlu gibi görünen bir şekilde devam ettirmenin bir yolu karşıma çıkmıştı. Bir sonraki seansta Dora'ya bu devam yolunu anlatmaya söz verdim.

Doğrusu, dikkat çektiğim çift anlamlı sözlerin (*dışarı çıkmak gerekliymiş, geceleyin bir aksilik olabilirmiş*) işa-

12 Bu damlaları da ileride bağlamın gerektirdiği şekilde yorumlayacağız.

13 Şunu da ekliyorum: "Rüyanın son günlerde tekrar ortaya çıkması dolayısıyla, aynı durumun tekrar ortaya çıktığını düşündüğünüz ve nihayetinde, sadece babanızın sizi getirdiği kürden uzak durmaya karar verdiğiniz sonucuna varmak zorundayım." – Daha sonra olanlar, ne kadar isabetli bir tahmin yaptığımı gösterdi. Burada bu yorumum hem pratik hem de kuram açısından büyük önemi haiz olan ve bu bildiride ele almak için pek fırsat bulamayacağım "aktarım" temasına oldukça yaklaşmıştır.

ret ettiği ipucunu aklımdan çıkaramıyordum. Buna ilave-ten, genelgeçer olduğunu öne sürmek istememekle birlikte, tercihen karşılandığını görmeyi arzu ettiğim belli bir koşul karşılanmadığı için rüyanın eksik bir şekilde açıklandığını düşünüyordum. Düzgün bir rüya âdeta iki ayak üzerinde durur; bunlardan biri esas güncel vesileye, diğeri de çocukluk yıllarındaki vahim bir olaya temas eder. Rüya bu ikisi arasında, çocukluktaki yaşantılarla güncel yaşantılar arasında bir bağlantı kurar, şimdiki zamanı en erken geçmiş model alarak yeniden şekillendirmeye çabalar. Rüyaı yara-atan istek her zaman çocukluktan gelir, her seferinde çocukluğu tekrar canlandırmak, şimdiki zamanı çocukluğu model alarak düzeltmek ister. Bu rüyanın içeriğinde çocukluktaki bir olayı anıştıracak şekilde bir araya getirilebilecek parçaları net bir şekilde gördüğümü düşünüyordum.

Bu konuda tartışmaya, her zaman olduğu gibi başarılı sonuç veren bir küçük deneyle başladım. Masanın üzerinde tesadüf eseri büyük bir kibrit kutusu duruyordu. Dora'dan etrafa bakmasını rica ettim ve özellikle masanın üzerinde normalde orada olmayan bir şey görüp görmediğini sordum. Hiçbir şey görmedi. Daha sonra, neden çocuklara kibritle oynamanın yasaklandığını bilip bilmediğini sordum.

“Evet, yangın tehlikesinden dolayı. Amcamın çocukları kibritle oynamayı çok sever.”

“Ama tek nedeni bu değildir. Çocuklara ‘ateşle oynamaları’ söylenir ve yasak aslında bir inançla ilgilidir.”

Bu konuda hiçbir bilgisi yoktu. – “Yani, oynarlarsa ya- tağı ıslatmalarından korkulur. Bu inancın temelinde muh-temelen *su* ve *ateş* karşıtlığı var. Tahminen, rüyalarında yangın görürlerse onu suyla söndürmeye çalışabilecekleri düşünülür. Bunu tam olarak nasıl söyleyeceğimi bilmiyo- rum. Ama su ve ateş karşıtlığının rüyanızda ne kadar işi- nize yaradığını görüyorum. Anneniz *yanmasın* diye ziynet kutusunu kurtarmak istiyor, rüya düşüncesinde ise hedef

‘ziynet kutusunun’ ıslanmamasını sağlamak. Ama ateş sadece suyun zıddı olarak kullanılmıyor, bir yandan da aşkı, âşık olmayı, yanıp tutuşmayı doğrudan temsil ediyor. Yani ateşten yola çıkan doğrultulardan biri bu sembolik anlam üzerinden aşk düşüncesine ilerlerken, diğer doğrultu da, ateşin karşıtı olan su üzerinden önce insanı bir açıdan da ıslatan aşk düşüncesine uzanan bir kola ayrıldıktan sonra, başka bir yöne sapıyor. Ama nereye? İfadelerinizi bir düşünün: *Geceleri bir aksilik olursa, dışarı çıkmak gerekirse*. Bu, fiziksel bir ihtiyacı işaret eder ve eğer aksiliği çocukluğa nakledersek, yatağı ıslatmaktan başka ne olabilir? Peki, çocukların yatağı ıslatmasını engellemek için ne yapılır? Geceleri uykularından uyandırırılar, değil mi, *aynı rüyanızda babanızın size yaptığı gibi*. Demek ki, sizi uykunuzdan uyandıran Bay K.’nin yerine babanızı koyarken esas aldığınız hadise bu. Buradan, yatak ıslatma sorununun sizde başka çocuklardan daha uzun sürdüğü sonucuna varıyorum. Abinizin başına da aynısı gelmiş olmalı. Babanız diyor ya, *iki çocuğumun da ... mahvolmasını istemiyorum*, diye. Yoksa, abinizin gerçekte Bay K.’lerde olan bitenle başka hiçbir ilişkisi yok, L.’ye de sizinle birlikte gelmemiştii. Anılarınız bu konuda ne diyor?”

“Kendim hakkında bir şey diyemem”, diye yanıtladı, “ama abim altı ya da yedi yaşına kadar yatağını ıslattı, bazen gündüzleri de altını ıslatırdı.”

Böyle bir şeyin kendisinin değil de ağabeyinin başına gelişini hatırlamasının çok daha kolay olduğuna dikkatini çekecektim ki, birden hatırladığı bir anısını anlatmaya başladı: “Evet, aynısı benim de başıma geldi ama sadece yedi ya da sekiz yaşımıdayken kısa bir süre devam etti. Durum bayağı ciddi olmuş olsa gerek çünkü bu konuda doktora danışıldığını şimdi hatırlıyorum. Asabi astımdan kısa bir süre öncesi ne kadar devam etti.”

“Peki doktor ne dedi?”

“Sinirlerin zayıflamasına bağladı, kısa zamanda geçer, dedi ve kuvvetlendirici bir ilaç yazdı.”¹⁴

Bu noktada rüyanın yorumlanmasının tamamlanmış olduğunu düşündüm.¹⁵ Ancak ertesi gün rüyaya bir ilave geldi. Her uyandığında duman kokusu aldığını anlatmayı unutmuştu. Duman kokusu yangınla uyumluydu ama bir yandan da bu rüyanın benim kişiliğimle özel bir ilişkisi olduğunu gösteriyordu çünkü ne zaman şu veya bu konunun gizli bir anlamı olmadığını öne sürse ona şu karşılığı veriyordum: “Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.” Ama o, bu tamamen kişisel yoruma, babasının ve Bay K.’nin sigara içmeyi çok sevdiğini, ayrıca benim de severek sigara içtiğimi söyleyerek karşı çıktı. Kendisi de göl kenarında sigara içmişti ve Bay K. o uygunsuz teklifte bulunmadan hemen önce ona bir sigara sarmıştı. Ayrıca duman kokusunun sadece son rüyasında ortaya çıkmadığından, L.’de gördüğü üç rüyaya da eşlik ettiğinden emindi. Bu konuda başka bir bilgi vermediğinden, bu ilaveyi rüya düşüncelerinin çerçevesine oturtmak da bana kalmıştı. Duman duyumunun bir ilave olarak geldiği, yani özellikle kuvvetli bir bastırmayı aşmak zorunda kalmış olması gerektiği gerçeğini bir ipucu olarak kullanabilirdim. Buna göre, rüyada en belirsiz şekilde temsil edilen ve en iyi bastırılan düşüncelere, yani kendini adama teslim etme ayartısına dairdi. O halde, sigara içen biriyle öpüşünce muhakkak duyulacak duman tadını alacağı bir öpücüğe duyulan özleminden başka bir anlamı olamazdı; fakat bundan iki yıl önce ikisi arasında bir öpüşme gerçekleşmişti ve genç kız adamın teklifini kabul etmiş olsaydı bu öpüşmenin birçok kez tekrar edeceğine şüphe yoktu. Dola-

14 İtimat ettiği tek doktor buydu çünkü bu hadisede adamın sırrını anlamadığını fark etmişti. Henüz tam manasıyla değerlendiremediği diğer her doktor, sırrını tahmin edebileceği için, ona kaygı veriyordu.

15 Rüyanın esası şu şekilde tercüme edilebilir: “Bu ayartı çok şiddetli. Babacığım, çocukluğumda yatağım ıslanmasın diye beni koruduğun gibi yine koru beni!”

yısıyla, bu ayartma düşünceleri daha önceki bu öpüşme sahnesini işaret ediyor ve öpücük anısını uyandırıyor gibi görünüyordu ve o sahnede, parmak emme alışkanlığı olan genç kız iğrenme duygusuyla kendini öpücüğün ayartısından korumuştur. Bana yönelen bir aktarımı mümkün kılan bu işaretleri bir araya getirdiğimde, ben de sigara kullandığımdan muhtemelen bir seans sırasında benim onu öpmemi istediği görüşünü edindim. Uyarı niteliğindeki rüyayı görmesine ve kürü yarıda kesmeye karar vermesine neden olan da buydu. Bu şekilde bakıldığında her şey gayet uyumlu görünmekle birlikte, “aktarımın” doğası nedeniyle, ispatlanamazdı.

Tam da bu noktada, bu rüyanın vaka öyküsü açısından sonuçlarına bakmakla rüya kuramına itiraza sebep olabilecek taraflarını ele almak arasında tereddüde kapılabilirim. Ben ilkini yapmayı seçiyorum.

Nevrotiklerin erken döneminde yatak ıslatmanın anlamını ayrıntılı bir şekilde ele almak faydalı olacaktır. Anlaşılabilirliği korumak adına, Dora'nın durumunda yatak ıslatmanın normal seyrini izlemediğini söylemekle yetiniyorum. Bu rahatsızlığı normal sayılan süreyi aşarak devam etmekle kalmamış, söylediğine göre önce ortadan kalkmış sonra çok geç bir dönemde, altıncı yaşından sonra yeniden başlamıştı. Benim bildiğim kadarıyla, böyle bir yatak ıslatma rahatsızlığının en olası nedeni, yatak ıslatmanın etiolojisindeki rolü azımsanmaya devam eden mastürbasyondur. Deneyimlerime göre çocukların hepsi aradaki bu bağlantının gayet farkındadır ve rahatsızlığın yol açtığı bütün psişik sonuçlar da, bu bağlantıyı hiç unutmamış olmalarından kaynaklanıyor gibidir. Rüyanın anlatıldığı sırada da, araştırmamız doğrudan çocukluk dönemindeki mastürbasyonun itirafına götüren bir hatta ilerliyordu. Bu itiraftan kısa bir süre önce neden hastalığın gelip kendisini bulduğunu sormuştu ve ben sorusunu henüz yanıtlayamadan suçu babasına atmıştı. Bu gerekçelendirmeyi bilinçdışındaki fikirlere değil bi-

linçli bilgiye dayandırmıştı. Genç kız, hiç beklemediğim bir şekilde babasının hastalığının mahiyetinden haberdar çıktı. Babası bana danıştıktan sonra eve döndüğünde, hastalığın adının açıkça telaffuz edildiği bir konuşmaya kulak misafiri olmuştu. Daha öncesinde de, babasında retina dekolmanı baş gösterdiğinde, konsültasyon için eve getirilen bir göz uzmanı hastalığın etiyojisinde frenginin rolünden bahsetmiş olmalıydı çünkü meraklı ve kaygılı genç kız, yaşlı halasının annesine “Siz evlenmeden önce de hastaydı” dediğini duymuş, ardından halası Dora’nın anlamadığı ama daha sonra müstehcen konularla ilişkilendirdiği bir şey daha söylemişti.

Yani babası pervasız yaşam tarzı nedeniyle bu hastalığı kapmıştı ve kız hastalığın kalıtsal olarak kendisine geçtiğini varsayıyordu. Yukarıda da belirttiğim üzere (s. 7, n.1), frengi geçirenlerin çocuklarının şiddetli psikonevrozlara çok daha yatkın olduğu görüşümü ona söylememeye özellikle dikkat ettim. Babasını suçladığı bu düşünce silsilesinin ucu bilinçdışı malzemeye temas ediyordu. Birkaç gün boyunca küçük semptomlar ve tuhaflıklar üzerinden annesiyle özdeşleşti ve böylece katlanması gerçekten zor davranışlar sergileme fırsatı buldu, bu esnada eskiden –hangi yıl olduğunu hatırlamıyorum– annesiyle birlikte yaptığı Franzensbad seyahatini düşündüğü yavaş yavaş ortaya çıktı. O dönemde annesi alt karın bölgesinde ağrı ve akıntı nedeniyle Franzensbad’da küre girmeye mecbur kalmıştı. Bu hastalığın, cinsel enfeksiyonunu annesine bulaştıran babasından kaynaklandığı görüşündeydi – muhtemelen bu görüşünde de yine haklıydı. Vardığı bu sonuçlar ışığında, mesleği hekimlik olmayan pek çok kişi gibi, belsoğukluğuyla frengiyi, kalıtım yoluyla geçen hastalıklarla cinsel yoldan bulaşan hastalıkları birbirine karıştırmış olması gayet anlaşılırdı. Bu özdeşleme ısrarı karşısında kendisinin de cinsel yolla bulaşan bir hastalık geçirip geçirmediğini sormak neredeyse bir mecburiyet halini almıştı ve şimdi onda da, ne zaman baş-

ladığını hatırlayamadığı bir *katarrh* (*fluor albus*) rahatsızlığı olduğunu öğreniyordum.

İşte şimdi, babasını açıktan açığa suçladığı düşünce seyrinin ardında, her zamanki gibi gizliden gizliye kendini suçladığını anlıyordum ve bunun üzerine ona, benim nazarımda genç kızlardaki *fluor*'un mastürbasyona işaret ettiğini ve böyle bir rahatsızlık için genelde öne sürülen bütün diğer nedenlerin geri planda kaldığını söyledim.¹⁶ Dolayısıyla bana göre, neden hastalığın kendisini bulduğu sorusunu, çocukluk yıllarındaki muhtemel mastürbasyon alışkanlığını itiraf ederek kendi kendine yanıtlama yolundaydı. Böyle bir şeyi hatırlayabilme ihtimalini büyük bir kararlılıkla reddetti. Ancak birkaç gün sonra, bizi böyle bir kabule daha yakınlaştırdığını düşündüğüm bir davranışta bulundu. O gün daha önce hiç görmediğim gibi daha sonra da görmeyeceğim, o sıralar moda olan bir cüzdan vardı üzerinde ve uzanmış konuşurken onunla oynuyor, onu açıyor, bir parmağını içeri sokuyor ve tekrar kapatıyordu vs. Bir süre onu izledikten sonra *semptomatik eylemin*¹⁷ ne olduğunu açıkladım. Semptomatik eylemler bir kişinin deyim yerindeyse otomatik olarak, bilinçsizce, farkına varmadan, oyun oynar gibi icra ettiği davranışlara verdiğim addır, kişi, bu eylemlere dikkat çekildiğinde herhangi bir anlamı olmadığını savunur ve onları önemsiz bir şey, salt tesadüf olarak açıklar. Ancak titiz bir inceleme, bilinçli zihnin kabul etmediği veya teslim etmek istemediği bu tür eylemlerin bilinçdışı düşünceleri ve itkileri ifade ettiğini gösterir, dolayısıyla, bilinçdışının ifade bulmasını sağladıkları için değerli ve öğreticidirler. Semptomatik eylemler karşısında benimsenen bilinçli tutum iki türdür. Eylemin adındaki göze batmayan saikler bulunabilirse, semptomatik eylemin farkına varılabilir; bilinçli zihin için bu türden bir

16 [1923'te eklenen not:] Bugün savunamayacağım, aşırı bir fikir.

17 Krş. *Zur Psychopathologie des Alltagslebens* adlı denemem, *Monatsschrift für Psychiatrie und Neurologie*, 1901. [Günlük Yaşamın Psikopatolojisi Üzerine (1901b).]

bahane bulunmadığında ise, kişi genelde bu eylemleri icra ettiğinin farkına varmaz. Dora için eyleminin ardındaki saik gayet basitti: “Şimdi çok moda olan bu küçük cüzdanı neden takmayayım ki?” Ancak böyle bir gerekçelendirme, söz konusu eylemin bilinçdışında köklendiği ihtimalini ortadan kaldırmaz. Öte yandan, bu köken ve eyleme atfedilen anlam kesin olarak ortaya çıkarılamaz. Böyle bir anlamın mevcut durumun bağlamına, bilinçdışının gündemine gayet uyumlu bir şekilde yerleştiği gerçeğiyle yetinmek zorundayız.

Sağlıklı insanlarda ve nevrotik insanlarda gözlemlenebilecek bu tür semptomatik eylemleri bir başka çalışmamda bir araya getireceğim. Bu eylemlerin yorumu bazen fazlasıyla basittir. Dora’nın küçük cüzdanı düpedüz cinsel organın bir temsiliydi ve onunla oynayıyla, açıp içine bir parmağını sokuşuyla kendi cinsel organıyla yapmak istediği şeyi, yani mastürbasyonu gayet teklifsiz olmakla birlikte oldukça açık hareketlerle beyan ediyordu. Kısa bir süre önce oldukça eğlendirici bir benzer vakayla karşılaşmıştım. Yaşlıca bir hanım bir seansın tam ortasında, muhtemelen şekerle ağzını tatlandırmak için çantasından fildişi bir kutu çıkardı, bir süre açmaya uğraştıktan sonra bunun ne kadar güç bir iş olduğunu anlamam için kutuyu bana uzattı. Bunun üzerine kendisine, bu kutunun özel bir anlamı olduğundan şüphelendiğimi söyledim; sahibi bir yıldan uzun bir süredir bana danışmasına rağmen kutuyu ilk kez görüyordum. Bunun üzerine hanım heyecanla “Bu kutuyu hep yanımda taşıyım, her yere yanımda götürürüm!” dedi. Gülerek bu sözlerinin başka bir anlamda da kullanılabileceğini söyleyince sakinleşti. Kutu [*Dose*] –*box*, πύξις– tıpkı küçük cüzdan gibi, ziyaret kutusu gibi, Venüs midyesinin, kadın cinsel organının bir başka temsildir sadece!

Yaşamda bunun gibi, genelde hiç dikkat etmeden geçiştirdiğimiz bu türden simgelerle dolu. İnsanların gizlediklerini, hipnoz zorlamasıyla değil de, söyledikleri ve gösterdik-

lerine bakarak aydınlatmayı ödev bellediğimde, bu ödevin gerçekte olduğundan çok daha güç olacağını zannetmiştim. Görecek gözü, işitecek kulağı olan, ölümlülerin herhangi bir sır saklayamayacaklarını bilir. Ağzı sımsıkı kapalı olanlar parmaklarıyla anlatır derdini; her gözeneğinden kendisini ele verecek bir şeyler fışkırır durur âdeta. İşte bu nedenle, ruhsallığın en gizli saklı unsurlarını bilinç düzeyine çıkarma ödevi kolaylıkla halledilebilir bir ödevdir.

Dora'nın cüzdanlı semptom eylemi rüyanın hemen öncesinde gelmedi. Rüya öyküsünü gündeme getiren seansa bir başka semptom eylemiyle başladı. Bekleme odasına girdiğimde, okumakta olduğu bir mektubu aceleyle sakladı. Doğal olarak mektubun kimden geldiğini sordum, önce bana söylemek istemedi. Daha sonra, mektubun tedavimizle ilgisiz, gayet önemsiz bir şey olduğu ortaya çıktı. Büyükannesinin, torunundan kendisine daha sık yazmasını talep ettiği bir mektuptu. Ortada bir "sır" varmış gibi yaparak doktorunun gerçek sırrını açıklaması için ısrar etmesine hazır olduğunu göstermek istediğini düşündüm. Yeni bir doktora görünmek konusundaki isteksizliğini, doktorun muayene sırasında (akıntısını inceleyerek) ya da ona sorular sorarak (yatak ıslatma konuşması) rahatsızlığının kökenine ineceğinden ve mastürbasyon yaptığını ortaya çıkaracağından korkmasıyla açıkladım. Başlangıçta besbelli gözünde büyüttüğü doktorlardan, bu yüzden hep küçümsemeyle bahsediyordu.

Babasını onu hasta ettiği için suçlaması ve bu suçlamanın ardında aslında kendini suçlaması, *fluor albus*, cüzdanla oynaması, altıncı yaşından sonra yatağını ıslatması, doktorlara açıklamak istemediği sır: Bütün bu işaretleri çocuklukta mastürbasyon yaptığını tamamen doğrulayan kanıtlar olarak gördüm. Bu vakada, kuzininin karın ağrılarından bahsettiğinde (bkz. s. 25) ve daha sonra kendisi de günlerce aynı ağrılardan şikâyet ederek kendini onunla özdeşleştirdiğinde, mastürbasyondan şüphelenmeye başlamıştım. Karın ağrıları-

nın özellikle mastürbasyon yapanlarda sık görüldüğü bilinir. W. Fließ'in bana aktardığına göre, bu tür gastraljiler, kendisinin burunda keşfettiği “karın noktasına” kokain uygulanarak kesintiye uğratılabilir ve bu bölgenin dağlanmasıyla tamamen tedavi edilebilir. Dora da mastürbasyon yaptığını bilinç düzeyinde ve iki farklı şekilde onaylamış, kendisinin de sık sık karın ağrısı çektiğini ve kuzininin sık sık mastürbasyon yaptığından şüphesi olmadığını söylemişti. Hastaların, duygusal dirençler nedeniyle kendilerinde göremedikleri bir bağlantıyı başkalarında görmelerine sık sık rastlanır. Hâlâ hiçbir şey hatırlayamadığını söylese de inkâr etmeyi bırakmıştı. Yatak ıslatmanın “asabi astımdan kısa süre önce” baş göstermesini de klinik açıdan anlamlı buluyorum. Histerik semptomlar çocukların mastürbasyon yaptığı dönemde değil, sadece perhiz dönemlerinde baş gösterir;¹⁸ bu semptomlar, daha normal yollardan tatmin imkânı henüz söz konusu olmadığı ancak mastürbasyonun hâlâ mümkün olduğu durumlarda, mastürbasyondan alınan ve bilinç dışında arzulanmaya devam eden tatminin bir ikamesini ifade eder. Söz konusu normal tatminin olanaklılığı, histeriye evlilik ve normal cinsel ilişkiyle şifa bulma yolunda bir dönüm noktası teşkil edecektir. Eğer evlilikte de, örneğin *coitus interruptus*, eşten yabancılaşıma vb. nedeniyle tatmin elde edilemezse, o zaman libido bir zamanlar aktığı dere yatağını arar ve bir kez daha histerik semptomlar aracılığıyla kendini ifade eder.

Dora'nın mastürbasyonunun ne zaman ve hangi belirli etkiyle baskılandığını daha kesin bir şekilde söyleyebilmeyi dilerdim ama analizin tamamlanmamış olması nedeniyle sadece elimdeki eksik bilgiyi aktarmakla yetineceğim. İlk defa nefes darlığı hastalığına yakalanana kadar yatağını ıslattığını duymuştuk. Ancak bu ilk hastalık için bulabildiği tek açıkla-

18 Yetişkinler için de ilkece aynısı geçerlidir ancak burada, sadece görece bir perhiz, mastürbasyonun biraz azaltılması bile aynı sonucu verir, libido çok güçlüyse histeri ve mastürbasyon birbirine eşlik edebilir.

ma, babasının sağılığını kazandıktan sonra ilk kez seyahate çıkmış olmasıydı. Belleğinde sakladığı bu anı parçasında, nefes darlığının etiyolojisiyle bir bağlantı mevcut olmalıydı. Ben de semptomatik eylemlere ve başka emarelere dayanarak, yatak odası anne babasının yatak odasının hemen yanında bulunan çocuğun, bir gece babasının karısına yaklaşmasına kulak misafiri olduğunu ve zaten nefes darlığı çeken adamın birleşme sırasındaki iniltilerini duyduğunu varsaydım. Bu tür durumlarda, çocuklar bu tuhaf seslerin cinsel içerikli olduğunu kestirirler. Cinsel uyarılmayı ifade eden hareketler doğuştan gelen mekanizmalar olarak onlarda da halihazırda vardır. Histeride ve kaygı nevrozunda nefes darlığının ve kalp çarpıntısının cinsel birleşme edimine ait ve ondan bağımsızlaşmış parçalar olduğunu yıllar önce açıklamıştım ve Dora'nın gibi pek çok vakada, nefes darlığı ve asabi astım semptomunun izini aynı vesileye, yani yetişkinler arasındaki cinsel ilişkiye kulak misafiri olmaya kadar sürebildim. O anda oluşan eş-uyarılmanın etkisiyle, çocuğun cinselliğinde mastürbasyon eğiliminin yerini kaygı eğiliminin aldığı, ani ve ciddi bir değişimin baş göstermesi gayet olasıdır. Bir süre sonra, âşık olduğu babası uzaktayken onu özleyen çocuk, bu izlenimi astım nöbeti olarak tekrarlar. Hastalığa vesile sunan ve hafızasında muhafaza ettiği bu olaya bakarak nöbete hangi kaygılı düşünce silsilesinin eşlik ettiği tahmin edilebilir. Bir dağ gezintisi sırasında kendini zorlayınca ilk astım nöbetini geçirmiş ve muhtemelen sahiden nefesinin kesildiğini hissetmişti. Bunun üstüne, babasının nefes darlığı nedeniyle dağa tırmanmasının ve kendini zorlamasının yasak olduğunu anlamış, ardından annesiyle birlikte olduğu o gece kendini ne kadar zorladığını hatırlamış ve o sırada kendisine zarar verip vermediğini merak etmiş, daha sonra hafif bir nefes darlığına yol açan ve orgazmla sonuçlanan mastürbasyonda kendini aşırı zorladığından endişe duymaya başlamış ve nihayetinde nefes darlığı, bu sefer pekiştirilmiş halde, bir

semtom olarak geri dönmüştü. Bu malzemenin bir kısmını analizden çıkarmayı başardım; kalanını ise kendi başıma tamamlamak zorunda kaldım. Mastürbasyonu bu şekilde teşhis ederek, belli bir temanın malzemesinin farklı zamanlarda ve farklı bağlamlarda parçalar halinde sunuluşunu ve bir araya getirilişini görmüş olduk.¹⁹

Şimdi, Dora'nın durumu etiyoloji açısından tipik bir vaka olarak görülebilir mi, hastalığın ardındaki tek neden bu mudur, vb. histerinin etiyolojisine dair çok önemli bir dizi soru var karşımızda. Ancak bu soruları yanıtlayabilmek için, benzer biçimde analiz edilmiş çok daha fazla sayıda vakanın aktarılmasını beklemek kesinlikle daha doğru olur. Ayrıca, bu soruşturmaya bu soru sorma şeklini düzelterek başlamalıyım. Bu hastalık durumunun etiyolojisi için çocukluktaki mastürbasyona bakmanın gerekip gerekmediği sorusuna olumlu ya da olumsuz bir yanıt vermek yerine, önce psikonevrozlarda etiyoloji kavramını tartışmayı tercih ederim. Benim bu soruları yanıtlamak için benimseyeceğim

19 Çocukluk mastürbasyonunun kanıtı başka vakalarda da tamamen benzer biçimde elde edilir. Bu kanıtı götüren malzeme sıklıkla benzer yapıda olur: *fluor albus* imaları, yatak ıslatına ve elle ilgili merasimler (el yıkama zorlantısı) vb. Bir bakıcının çocuğun bu alışkanlığını keşfedip etmediği, bu cinsel edimin sonlanmasına alışkanlığı bırakma mücadelesinin mi, beklenmedik bir değişimin mi yol açtığı, her seferinde vakanın semptomlarına bakarak tam bir kesinlikle söylenebilir. Dora'nın mastürbasyon yaptığı keşfedilmemişti ve bir anda sonlanmıştı (sır, doktorlardan korkması – nefes darlığıyla ikame). Akıntıya veya annelerin ikazlarına ([mastürbasyon] “aptallaştırır; zehirler”) dair anılar bilinçli bellekte korunmuş olsa bile, hastalar bu sağlam ipuçlarını sürekli inkâr eder. Ancak her vakada, çocukluk cinsel yaşamının bu parçasına ait olan ve uzun süre bastırılmış bir anı bir süre sonra ortaya çıkar. – Çocukluktaki mastürbasyonun doğrudan sonucu olarak obsesif düşünceler geliştirmiş bir kadın hastamda, herhangi bir şey yaptığında bir başka şeyi yapmama zorunluluğu hissetme, rahatsız edilmemesi gerektiği düşüncesi, (ellerle) yapılan bir edimle bir sonraki edim arasında duraklama, el yıkama vb. kendini menetme ve cezalandırma davranışları, bakıcısının onu mastürbasyondan vazgeçirme çabalarının hiç değişmeden korunmuş parçalarıydı. “Ama bu zehirli bir davranış!” uyarısı bellekte hep korunarak kalmış tek şeydi. Krş. *Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie*, [Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme] (1905d).

bakış açısının, bu soruyu soranların bakış açısından epey uzak düştüğü görülecektir. Bu vakada, çocukluk mastürbasyonunun ispat edilebileceğine, tesadüfi olmadığına ya da hastalık tablosunun oluşumu açısından önemsiz olamayacağına ikna olmamız yeterli olacaktır.²⁰ Dora'nın kendisinde de olduğunu itiraf ettiği *fluor albus*'un anlamını dikkate almak, semptomları hakkında daha ayrıntılı bilgiye sahip olma fırsatı sunar. Annesi benzer bir rahatsızlık nedeniyle Franzensbad'a tedavi olmaya gitmek zorunda kalınca, kendi hastalığı için de "*katarrh*" terimini kullanmayı öğrenmişti; bu terim, öksürme semptomu aracılığıyla babanın kendisine hastalık bulaştırmaktan suçlu olduğuna dair bir dizi düşüncenin dışavurulmasına yol açan bir "ray makası" teşkil eder. Esasen önemsiz bir akıntıdan [*katarrh*] kaynaklanan bu öksürük, akciğer rahatsızlığı olan babanın taklidiydi ve onun için duyduğu merhameti ve üzüntüyü ifade etmesine yardımcı oluyordu. Bir yandan da, o zamanlar muhtemelen bilincinde olmadığı şeyi dünyaya duyuruyordu: "Ben babamın kızıyım. Benim de onun gibi *katarrh*'ım var. Annemi hasta ettiği gibi beni de hasta etti. Hastalıkla cezalandırılan kötü tutkular bana ondan geçti."²¹

20 Mastürbasyon alışkanlığının kazanılması ağabeyle bir şekilde ilişkili olmalıydı çünkü bu bağlamda konuşurken ağabeyinin kolayca atlattığı ama kendisinin çok ağır geçirdiği enfeksiyonları ona bulaştırdığını, bir "perde anı" işaret eden bir vurguyla aktarırdı. Ağabey, rüyada da "mahvolmaktan" korunuyordu; onda da yatak ıslatma alışkanlığı vardı ama bu alışkanlığı kız kardeşinden önce bırakmıştı. İlk hastalığına kadar ağabeyiyle her konuda boy ölçüşebildiğini ama hastalıktan sonra derslerinde hep ondan geri kaldığını anlatması da bir bakıma bir "perde anıydı". Sanki o ana kadar o da bir erkek çocuktı ve ancak hastalıktan sonra bir genç kız gibi davranmaya başlamıştı. Gerçekten de, ele avuca sığmaz bir çocukken, "astımdan" sonra sessiz ve terbiyeli olmuştu. Bu hastalık onun için cinsel yaşamın iki aşaması arasındaki sınır rolü oynamıştı, bunlardan ilki erkeksi, daha sonraki de kadınsı nitelikler taşıyordu.

21 Bu "*katarrh*" sözcüğü, hastalık öyküsünü s. 11'de birkaç satırda özetlediğim on dört yaşındaki genç kızda da aynı rolü üstlenmişti. Çocuğu o dönemde bana bakıcılık hizmeti veren zeki bir hanımın pansiyonuna yerleştirmiştım. Bu hanım küçük hastamızın yatağa girme vaktinde kimseyi

Öksürük ve ses kısıklığı nöbetleri için bulduğumuz çeşitli belirlemeleri artık bir araya getirmeyi deneyebiliriz. Bu katmanlaşmanın en altında, gerçek, organik nedenli bir öksürük gıcığı olduğunu varsayabiliriz; bu gıcık, istiridyenin inciye dönüştürdüğü kum tanesidir. Bu gıcık, genç kızda erojen bölge anlamını büyük ölçüde korumuş bir beden bölümüyle ilişkili olduğundan, sabitlenebilir. Öte yandan, uyarılmış libidonun kendini dışavurması için uygundur. Muhtemelen, üzerine geçirilen ilk ruhsal kılıf olan, hasta babayı sempatiyle taklit etmede ve devamında “*katarrh*” nedeniyle kendini suçlamada sabitlenmiştir. Aynı semptom grubunun Bay K.’yle olan ilişkisini temsil etmeye, onun yokluğundan duyduğu üzüntüyü ve ona Bayan K.’den daha iyi bir eş olma isteğini ifade etmeye de yaradığı görülür. Libidosunun bir kısmı tekrar babasına döndükten sonra ise, semptom, Bayan K.’yle özdeşleşme üzerinden babayla cinsel ilişki temsili olarak son anlamını edinmiştir. Bu sıralamanın hiçbir şekilde noksansız olmadığına garanti verebilirim. Ne yazık ki, tamamlanmamış analizde anlamın zaman içinde nasıl değiştiği, hangi farklı anlamların birbirini izlediği ve bir arada var olduğu takip edilemiyor. Bu tür talepler ancak tamamlanmış bir analize yöneltilebilir.

Bu noktada, Dora’nın genital akıntısıyla histerik semptomları arasındaki diğer ilişkilere değinmeyi ihmal etmem gerekiyor. Histerinin ruhsallık düzeyinde açıklamasını elde etmekten gayet uzak olduğumuz zamanlarda, benden daha yaşlı, daha deneyimli bazı meslektaşlarım *fluor*’u olan histeri hastalarında akıntının ağırlaşmasının, iştah kesilmesi

yanında istemediğini ve gün boyunca bir kez bile öksürmemiş çocuğun yatağa girdiği anda tuhaf bir şekilde öksürmeye başladığını bildirdi. Bu semptomlar hakkındaki sorular karşısında küçük hastanın aklına gelen tek şey büyükannesi öksürdüğünde etrafındakilerin *katarrh*’ı olduğunu söylediği idi. İşte o zaman kendisinde de bir *katarrh* olduğu ve akşamları yatak öncesi temizliğini yaparken bunun farkına varılmasından çekindiği ortaya çıktı. Hatta, bu sözcük aracılığıyla bedenin *alt kısmından üst kısma* itilmiş olan *katarrh*, alışılmadık bir yoğunlukta idi.

ve kusma eğilimi başta olmak üzere bütün histerik rahatsızlıkların artmasına yol açtığını savunuyordu. Bu ikisi arasındaki bağlantı konusunda kimsenin net bir görüşü yoktu ama genelde jinekologların, terapötik ispatı gayet yetersiz olan bilindik varsayımı benimsediklerini, genital enfeksiyonların sinirsel işlevlere doğrudan ve organik düzeni aksatacak raddede etki ettiğini kabul etmeye meylettiklerini düşünüyorum. Güncel bilgilerimiz ışığında da böyle dolaysız, organik bir faktör tamamen dışarıda bırakılamaz ama en azından ne tür ruhsal kılıflara büründüğü kolaylıkla tespit edilebilir. Cinsel organın görünüşüne atfedilen büyük önem kadınların kibrinin çok özgül bir veçhesidir; bu organlarda, isteksizlik ve hatta tiksinti duygusuna yol açmaya yatkın olduğu düşünülen rahatsızlıkların baş göstermesi inanılmaz bir şekilde, incitici, özgüveni zedeleyici bir etkiye yol açar, onları hırçın, hassas ve kuşkucu bir ruh haline sokar. Vajinal mukozadaki anormal akıntıların tiksintiye yol açtığı düşünülür.

Bay K.'yle öpüştükten sonra Dora'da yakıcı bir iğrenme duygusunun baş gösterdiğini ve bu öpüşme sahnesine dair anlattıklarını, sarılma sırasında erekte olmuş organın bedeni üzerindeki baskısını hissettiği varsayımıyla tamamladığımızı hatırlayalım. Şimdi buna ek olarak, sadakatsizliği nedeniyle yol verdiği mürebbiyesinin, kendi deneyimlerine göre bütün erkeklerin hafifmeşrep ve güvenilmez olduğunu söylediğini keşfediyoruz. Bu Dora için bütün erkeklerin babasına benzediği anlamına geliyordu. Ve babasının cinsel hastalık taşıyıp annesine ve kendisine bulaştırdığına inanıyordu. Dolayısıyla, bütün erkeklerin cinsel hastalık taşıdığını tasavvur edebilirdi ve cinsel hastalık kavrayışı elbette kişisel, tek bir deneyime dayanarak oluşturulmuştu. O halde, cinsel hastalık sahibi olmak, tiksindirici bir akıntısı olmak anlamına geliyordu – K. ona sarıldığında hissettiği tiksintinin bir diğer nedeni de bu muydu? Adamın kendisine dokunuşuna akta-

nlmış olan bu tiksinti, o halde, yukarıda bahsedilen (s. 22) ve nihayetinde kendi *fluor*'una bağlı olan ilkel mekanizma üzerinden ona geri yansıtılmıştı.

Burada, bir metal kasnak üzerine geçirilmiş çiçek zincirleri misali, her yeni girişimde başlangıç noktasıyla çıkış noktası arasında uzanan farklı düşünce hatlarının keşfedilebileceği, önceden şekillenmiş organik bağlantılar üzerine geçirilmiş bir bilinçdışı düşünceler silsilesinin söz konusu olduğunu tahmin ediyorum. Yine de, tek başına etkili olmuş düşünce bağlantılarına dair bilgi de semptomları çözümleme açısından benzersiz bir değere sahiptir. Dora'nın durumunda tahminlere ve ilavelere başvurmak zorunda olmamızın tek nedeni, analizin zamanından önce kesintiye uğramış olmasıdır. Benim bu boşlukları doldurmak için öne sürdüğüm her şey, ayrıntılı bir analizden geçmiş başka vakalara dayanmaktadır tamamen.

*

Analiz ederek yukarıdaki sonuçlara varmamızı sağlayan rüya, gördüğümüz üzere, Dora'nın uykuya da taşıdığı bir karara karşılık geliyordu. Dolayısıyla, bu karar hayata geçirilene kadar her gece tekrar etmiş ve yıllar sonra, benzer bir karar vesilesi doğduğu anda tekrar ortaya çıkmıştı. Bu karar bilinç düzeyinde şu şekilde ifade edilebilir: "Açıkça gördüğüm üzere, bakireliğimin tehlike altında olduğu bu evden hemen çıkmalıyım; babamla buradan ayrılmalı ve yarın sabah giyinirken gafil avlanmamaya dikkat etmeliyim." Bu fikirler rüyada net bir şekilde ifade bulur; uyanık yaşamda bilinç düzeyine çıkmış ve hâkimiyet kurmuş bir akıma aittirler. Bunların ardında zıt akıma tekabül eden ve bundan dolayı baskılanmış olan, daha belirsiz bir düşünce silsilesi olduğunu tahmin edebiliriz. Bu durum, son yıllarda kendisine gösterdiği sevgi ve şefkat dolayısıyla minnettarlığını göstermek amacıyla adama teslim olma ayartısında zirveye çıkar ve belki de şimdiye kadar ondan aldığı tek öpücüğün anısını canlandırır. Ama benim *Rüyaların Yorumu*'nda geliş-

tirdiğim kurama göre bu unsurlar bir rüya oluşturmak için yeterli değildir. Bir rüya hayata geçirilmiş halde temsil edilen bir karar değil, gerçekleşmiş haliyle temsil edilen bir istektir ve muhtemelen, çocukluk döneminden kalma bir istektir. Bu önermenin söz konusu rüya tarafından çürütülüp çürütülmediğini sınavalım şimdi.

Bu rüya aslında, Bay K.'nin evinden ve ondan gelen ayartıdan kaçma kararıyla ilişkisi ilk bakışta asla tespit edilemeyecek çocukluk çağına has bir malzeme içermektedir. Çocukken yatağı ıslatma ve babanın o zamanlar çocuğu temiz tutma çabasına dair anılar ne amaçla yüzeye çıkmıştır? Bu soruyu, yoğun ayartılma düşüncelerini baskılayanın ve bu düşüncelere karşı alınmış kararı yürürlüğe koymanın ancak bu düşünce silsilesiyle mümkün olduğunu söyleyerek yanıtlayabiliriz. Çocuk babasıyla *birlikte* kaçmaya karar verir; gerçekte ise peşine düşen adamdan duyduğu korkuyla babasına *doğru* kaçmaktadır; şimdi bir yabancıya duyduğu aşktan onu koruması için babasına duyduğu çocukluk aşkını canlandırır. Babası da, kendi aşk ilişkisi yüzünden kızını bir yabancının insafına bırakmaktan suçludur. Aynı babanın başka kimseyi onu sevdiği kadar sevmediği ve onu o zamanlar tehdit eden tehlikelerden kurtarmak için çabaladığı günler her şey ne kadar güzeldir oysa. Çocukluktan kalma ve bugün bilinç dışında bulunan, yabancı adamın yerine babayı koyma isteği, rüya oluşturma potansiyeline sahiptir. Sadece temsil edilen kişi açısından mevcut durumdan farklılaşan bir durum, rüya içeriğinin esas durumu halini alır. Böyle bir durum gerçekten de söz konusudur; rüyadan önceki gün Bay K.'nin yaptığı gibi, babası da bir keresinde yatağının kenarında durmuş ve Bay K.'nin belki de yapmayı planladığı gibi onu öperek uyandırmıştır. Dolayısıyla, evden kaçma kararı kendi başına bir rüya oluşturmak için yeterli değildir; ancak çocukluk istekleriyle desteklenen başka bir karar olduğunda bu yeterliliği kazanır. Bay K.'nin yerine babayı koyma isteği

rüyaya itici gücünü verir. Babasının Bayan K.'yle ilişkisine dair yoğun düşünce silsilesinin, Bay K.'ye olan bastırılmış aşkını bastırılmış durumda muhafaza etmek amacıyla babasına olan çocukluk aşkını dirilttiğini savunduğum yorumumu hatırlıyorum bu noktada; hastamın zihinsel yaşamındaki bu değişiklik rüyada yansıtılmaktadır.

Rüyaların Yorumu'nda rüyada devam ettirilen uyanık düşüncelerle –günden kalanlar– rüyaları oluşturan bilinçdışı istekler arasındaki ilişkiye dair bazı gözlemlerde bulunmuştum, burada onları hiç değiştirmeden alıntılacağım çünkü üzerine ekleyecek bir şeyim yok ve Dora'nın bu rüyası benim bu sürece dair kuramımı destekliyor.

"Tetikleyen malzemenin ağırlıklı olarak ya da salt gündüz yaşamının kalıntılarından oluştuğu bir rüyalar sınıfı olduğunu kabul ediyorum ve önceki günden beri dostumun sağlığından endişe ediyor olmasaydım, nihayet bir ordinaryüs profesör olma isteğimin²² o gece beni rahat uyutacağını düşünüyorum. Ancak bu endişe tek başına bir rüya oluşturmak için yeterli değildir; rüyanın gerektirdiği itici gücün bir istek tarafından sağlanması gerekir; böyle bir isteği rüyanın ardındaki itici güç olarak temin etme görevi de endişeme düşüyordu. Bir benzetme üzerinden anlatmak gerekirse: Gündüz vaktine ait bir düşüncenin rüyayı tedarik eden girişimci rolü oynaması gayet olasıdır, ancak bir fikre ve bu fikri hayata geçirme hevesine sahip olan girişimci, elinde sermaye olmadan hiçbir şey yapamaz; masrafları karşılayacak bir kapitaliste ihtiyacı vardır ve gündüz vaktinden kalan düşünce ne olursa olsun, rüyanın psikik masraflarını karşılayan bu kapitalist daima ve kaçınılmaz olarak bilinçdışından gelen bir istektir."

Rüya gibi oluşumların hassas yapısına aşına olanlar, babasının kendisini baştan çıkarmaya çalışan erkeğin yerini alması isteğinin, çocukluktan kalma keyfi herhangi bir malzemeyi değil, bu ayartına girişimini baskılamasına yol

22 Bu kitapta örnek alınan rüyanın analizine dair bir unsur.

açan en mahrem nedenlerle alakalı malzemeyi hatırlattığını görünce şaşırmayacaktır. Çünkü Dora âşık olduğu adama kendini bırakamayacağını, böyle bir becerisi olmadığını hissediyorsa, bu aşk dışavurulmayıp bastırılıyorsa, bu tercihi en çok cinsel hazla vaktinden önce tanışmış olmasıyla ve bunun sonucunda ortaya çıkan yatak ıslatma, akıntı ve tiksintiyle yakından ilgilidir. Bunun gibi öncül olaylar zaman içinde, yapısal koşulların nasıl bir araya geldiğine bağlı olarak, yetişkinlikteki aşkın talepleri karşısında benimsenebilecek iki farklı tutumun temelini oluşturabilir: Ya sapkınlığa yaklaşan bir şekilde hiçbir direnç göstermeden kendini cinselliğe bırakma ya da nevrotik hastalık eşliğinde onu reddetme tepkisi geliştirme. Benim hastamda, yapısı ve entelektüel ve ahlaki eğitimi nedeniyle ibre ikinciye kaymıştı.

Bu rüyanın analizinin, belleğin erişimine ya da en azından tekrar üretilmeye geçit vermeyen patojen deneyimlerin ayrıntılarına erişim sağladığını özellikle vurgulamak istiyorum. Dora'nın çocuklukta yatak ıslatma anısının bastırılmış olduğu, zaman içinde meydana çıktı. Dora Bay K.'nin kendisini taciz edişinin ayrıntılarından hiç bahsetmemiş, bu ayrıntılar aklına bile gelmemişti.

*

Bu rüyanın sentezine dair birkaç görüş daha eklemek isterim. Rüya çalışması ormandaki sahneden sonraki ikinci günün akşamında, odasını artık kilitleyemeyeceğini anladığı anda başlar. O noktada kendine şöyle der: “Burada çok önemli bir tehlikeye maruz kalıyorum”; ve evde tek başına kalmayıp babasıyla oradan ayrılmaya karar verir. Bu karar rüya oluşturma yeterliliğine sahiptir çünkü bilinçdışına kadar uzanabilir. Bilinçdışında bu karar, o anki ayartıdan korunmak için babaya duyduğu çocukluk aşkını canlandırmasına denk gelir. Bu esnada gerçekleşen değişim sabitlenir ve *baskın* düşünce seyrini temsil eder (kendisi babasına âşıkmuş gibi, Bayan K.'yi babasından kıskanması). İlişki teklif eden

adama teslim olma ayartısıyla bu ayartıya karşı geliştirdiği bileşik direniş arasında bir mücadele sürmektedir. Bu direniş, saygıdeğerlik ve ağırbaşlılık saikleri, mürebbiyenin açıklamaları nedeniyle duyduğu düşmanca heyecanlar (kıskançlık, gururunun incinmesi, aşağıya bkz.) ve çocukluk öyküsüne dayanıp cinselliği reddetmesiyle sonuçlanan nevrotik bir unsurdan oluşur. Ayartıya karşı korunmak için canlandırdığı baba aşkı, bu çocukluk öyküsünden kaynaklanmaktadır.

Rüya bilinçdışında derin yer etmiş olan babaya kaçma kararını, babası tarafından tehlikeden kurtarılma dileğini gerçekleştirmiş gibi gösteren bir duruma dönüştürür. Bu esnada, onu bu tehlikeye sokanın bizzat babası olduğu düşüncesi, yolu tıkadığı için bir kenara itilir. Burada baskılanmış olan babaya karşı düşmanca heyecanın (intikam alma eğilimi) ikinci rüyanın itici güçlerinden biri olduğunu göreceğiz.

Hayali kurulan durum, rüya oluşumunun koşullarına uygun biçimde, çocukluktaki bir durumu tekrarlayacak şekilde seçilir. Yakın zamanlı bir durumu, örneğin rüyaya vesile olan durumu çocukluğa dair bir duruma dönüştürme başarısı özel bir zaferdir. Burada bu başarı, malzemede tümüyle tesadüfi olan bir şey sayesinde elde edilir. Bay K.'nin yatağının kenarında durup onu uyandırması gibi, babası da çocukluğunda sıklıkla yatağının yanında durup onu uyandırmış. Dora'daki bu yön değiştirme sürecinin tamamı, bu durumda Bay K.'nin yerine babasını koymasıyla isabetli bir şekilde simgeleştirilir.

Ancak geçmişte babasının onu uyandırmasının nedeni yatağı ıslatmasını engellemektir.

Bu "ıslaklık" rüya içeriğinin diğer unsurları açısından belirleyici bir faktördür ama rüyada sadece uzak bir anıştırma olarak ve karşıtı üzerinden temsil edilir.

"Islak"ın, "su"yun karşıtı, "yangın", "yanmak" olabilir pekâlâ. Babanın mekâna varır varmaz yangın çıkmasından korktuğunu belirtmesi tesadüf, babasının kendisini kurtar-

dığı tehlikeli durumu yangın olarak belirlemesini sağlamıştır. Rüya imgesi için seçilen durum bu tesadüfe ve “ıslak”ın karşısına bağlıdır: Yangın çıkmıştır ve babası onu uyandırmak için yatağın yanında durmaktadır. Babanın tesadüfen ettiği bu söz, babasında bir yardımcı ve kurtarıcı görme isteğini barındıran zihnindeki baskın duygu akımıyla bu kadar uyumlu olmasaydı, rüya içeriğinde kuşkusuz bu anlama sahip olmazdı. Babası oraya varır varmaz tehlikeyi sezmişti ve haklıydı! (Oysa gerçekte kızı tehlikeye atan oydu.)

Rüya düşüncesinde “ıslaklık”, kolaylıkla kurulabilen ilişkiler sonucunda, çok sayıda temsil dizisinin düğüm noktası rolünü üstlenir. “Islak” sadece yatak ıslatmakla değil, bu rüya içeriğinin ardında baskılanmış halde bulunan cinsel ayartılma düşünceleri dizisiyle de ilişkilidir. Cinsel ilişki sırasında da ıslanmanın söz konusu olduğunu, erkeğin birleşme sırasında kadına *damlalar halinde* bir sıvı hediye ettiğini bilmektedir. Esas tehlikenin tam da burada bulunduğunu, cinsel organını ıslanmaktan koruma ödevi olduğunu bilmektedir.

Öte yandan “ıslak” ve “damlalar” sözcükleri, yetişkinliğinde çocuklukta yatak ıslatmanın üstlendiği utandırıcı anlamı devralan tiksindirici akıntı düşüncesinin yol açtığı diğer çağrışım dizisine de yol açar. Burada “ıslak” aynı zamanda “kirlenmiş” anlamına gelir. Temiz tutulması gereken cinsel organı, kendisinin de annesinin de mustarip olduğu akıntıyla kirlenmiştir (s. 63). Annesinin temizlik hastalığının bu kirlenmeye verilen tepki olduğunu anlamış gibidir.

Böylece her iki dizi tek bir dizide birleşir: Annesi hem cinsel ıslaklığı hem de kirletici *fluor*’u babasından almıştır. Annesine yönelik kıskançlığı, kendini koruması için canlandırılan çocukluk aşkına dair düşünce dizisinden ayrı tutulamaz. Ancak bu malzeme henüz temsil için yeterli değildir. “Islak”la ilişkili her iki düşünce dizisine de aynı şekilde uygun düşen ama tiksindirici olmayan bir anı bulunabildiğinde, bu anı rüya içeriğinde temsil işlevini üstlenebilir.

Bu anı, annenin istediği “damla” inci küpeler hadisesinde bulunmaktadır. Görünüşe göre bu anıyı cinsel ıslaklık ve kirliliğe dair iki diziyle bağlantılandıran şey sözcükler aracılığıyla aktarılan dışsal, yüzeysel bir bağdır çünkü “damla” bir “ray makası” gibi, çift anlamlı bir sözcük olarak kullanılır ve “saf” anlamına gelen “ziynet”,²³ biraz zorlama olmakla birlikte “kirlenmiş” sözcüğünün karşıtı olarak kullanılmaktadır. Gerçekten de burada içerik bakımından çok sağlam bağlantılar olduğu doğrulanabilir. Bu anı, Dora’nın annesine beslediği, bebeklikte köklenen ama daha sonra da devam etmiş kıskançlığından kaynaklanmaktadır. Anne baba arasındaki cinsel ilişkiye dair bütün temsillerin, annesinin *fluor* hastalığına ve usandırıcı temizlik tutkusuna yüklenmiş bütün anlamların izi bu iki köprü sözcük üzerinden “inci damlası” anısına kadar sürülebilir.

Bununla birlikte, rüyanın içeriğinin oluşabilmesi için bir başka yer değiştirme de kendine yer bulmalıdır. Asli “ıslaklığa” daha yakın olan “damlalar” değil, onunla daha uzaktan ilişkili olan “ziynet” rüyaya girmeyi başarmıştır. Dolayısıyla, bu unsur daha önce sabitlenmiş olan rüya yapısına yerleştirildiğinde şu anlama gelebilir: Anne ziynetini de kurtarmak istiyor. Bu yeni “ziynet kutusu” değişikliğinde, temeldeki Bay K. tarafından ayartılma dizisine ait unsurların etkisi kendini sonradan hissettirir. Bay K. Dora’ya ziynet eşyası hediye etmemiş, minnettar olması beklenen bütün iltifatları ve ilgiyi temsil eden bir küçük “kutu” vermiştir. Ve şimdi ortaya çıkan bileşik unsurun, “ziynet kutusunun” bir başka temsil değeri daha vardır. “Ziynet kutusu” lekelenmemiş, el değmemiş kadın cinsel organı için kullanılan yaygın bir imge değil midir? Bir başka açıdan da masum bir sözcüktür ve bu haliyle, rüyanın ardındaki cinsel düşünceleri hem işaret etmek hem de gizlemek için fazlasıyla uygun değil midir?

23 [“Ziynet” olarak çevrilen *Schmuck* isminin sıfat hali özenli, nezih, zarif gibi anlamları içerir.]

Dolayısıyla, rüya içeriğinin iki yerinde “annenin ziynet kutusu” sözü geçer ve bu unsur bir yandan çocuksu kıskançlığa, damlalara, yani cinsel ıslanmaya, *fluor* nedeniyle kirlenmeye dair söylenebilecek her şeyin, bir yandan da şimdi güncel olan, karşılıklı aşk talep eden ve yaklaşan –hem özlemle beklenen hem de korkutucu olan– cinsel ilişkiye dair düşündüklerinin yerini alır. “Ziynet kutusu” unsuru, yoğunlaştırma ve yer değiştirme işleminin benzersiz sonucu ve karşıt akımlar arasında bir uzlaşmadır. Rüya içeriğinde iki kez ortaya çıkması birden çok –hem çocukluktan kalma hem de güncel– kaynağı bulunduğunu işaret eder.

Rüya yakın zamanda yaşanmış, uyarıcı etkisi olan ve önceki yıllardan kalma bir benzerini zorunlu olarak canlandıran bir yaşantıya tepkidir. Söz konusu yaşantı, mağazada yaşanan ve tiksintiye yol açan öpücük sahnesidir. Aynı sahneye, bir başka yerden, *katarrh*’a (krş. s. 70) ve güncel ayartıya dair düşünce dizisi üzerinden çağrışım yoluyla erişilebilir. Dolayısıyla bu sahne, rüya içeriğine, rüyada canlandırılan duruma uygun düşmesi mecburi olan bir katkıda bulunuyor. Bir şey yanıyor ... öpücükte de muhtemelen duman tadı vardı, o halde rüyasında duman kokusu alır ve bu koku uyandıktan sonra da devam eder.

Bu rüyanın analizinde dikkatsizliğim nedeniyle maalesef bir boşluk bıraktım. “İki çocuğumun da mahvolmasını istemiyorum” sözü (rüyanın düşüncelerinden yola çıkarak buraya, mastürbasyon sonucunda mahvolmasını, diye ekleyebiliriz) babaya atfedilir. Bu tür rüya diyalogları genelde gerçekte yapılmış veya işitilmiş konuşmaların parçalarından bir araya getirilir. İşte bu konuşmanın gerçek kökeni hakkında bilgi almam gerekirdi. Bu sorgudan alınacak sonuç rüyanın yapılanışını daha karmaşık olmakla birlikte kesinlikle daha net bir şekilde ortaya koyardı.

Bu rüyanın L.’de görüldüğü sıradaki içeriğinin, tedavi sırasındaki tekrarının içeriğiyle birebir aynı olduğunu varsay-

malı mı? Bence bu zorunlu değil. Deneyimlerime dayanarak şunu söyleyebilirim, insanlar sık sık aynı rüyayı gördüklerini iddia ederler ama tekrarlayan rüyadaki tekil görüntüler hem çok sayıda ayrıntı hem de önemli içerik değişiklikleri bakımından farklılık arz eder. Kadın hastalarımın biri, o gün yine hep aynı şekilde tekrar eden bir rüyayı gördüğünü, masmavi bir denizde yüzdüğünü, büyük bir hazla dalgaları aştığını vs. anlattı. Daha yakın bir inceleme sonucunda, rüyaların ortak arka planı üzerine her seferinde farklı bir ayrıntı eklendiği ortaya çıktı: Örneğin bir keresinde kendini donmuş bir denizde, buzdağlarının arasında yüzerken görmüştü. Kendisinin de birebir aynı olduğunu iddia etmediği diğer rüyalar da bu tekrarlayan rüyayla yakından bağlantılıydı. Örneğin, gördüğü bir fotoğraftan yola çıkarak, gençlik yıllarındaki iki ahabıyla birlikte gemiyle yol alırken Helgoland'ın denizin üstünde kalan kısmıyla alt kısmını gerçek boyutlarıyla görüyordu, vs.

Dora'nın tedavi sırasında ortaya çıkan rüyasının—belki de açık içeriğini değiştirmeden— yeni bir güncel anlam yüklendiğine şüphe yok. Bu rüya, rüya düşünceleri üzerinden benim tedavimle bir bağlantı kurdu ve o zamanki kendini tehlikeden koruma kararının tazelenmesine karşılık geldi. L.'de uyandıktan sonra da duman kokusu aldığını iddia ederken bellek yanlıgısı söz konusu değilse eğer, benim “ateş olmayan yerden duman çıkmaz” sözümü rüyanın halihazırda mevcut olan biçimine gayet güzel bir şekilde uydurduğunu ve bu sözün son unsurun çoklu belirleniminde kullanıldığını kabul etmek durumundayız. Rüyanın son tekrarının vesilesi, annesinin yemek odasının kapısını kilitlemesi ve böylece erkek kardeşinin odasında hapis kalması kesinlikle tesadüftü ve odasının kapısını kilitleyemeyeceğini anlayınca kesin bir karara vardığı L.'de Bay K.'nin peşine takılmasıyla bağlantı kuruyordu. Erkek kardeşi eski rüyalarda belki yoktu ve “iki çocuğumun da” sözü bu son vesileden sonra rüya içeriğine dâhil olmuştu.

III

İkinci Rüya

Birinci rüyadan birkaç hafta sonra, çözümle nişinin tamamlanmasıyla analizin yarıda kesildiği ikinci rüya geldi. Bu rüya birincisi kadar açıklığa kavuşturulamasa da, hastanın ruhsal durumuna dair zorunlu bir varsayımın arzu edilen şekilde teyit edilmesini sağladı, bellekteki bir boşluğu doldurdu ve semptomlarından bir başkasının oluşumuna derinlemesine bakmamızı sağladı.

Dora rüyayı şöyle aktardı: *Bilmediğim bir şehirde yürüyorum, tamamen yabancı olduğu m caddeleri ve meydanları görüyorum.¹ Sonra yaşadığım eve varıyorum, odama çıkıyorum ve orada annemin mektubunu görüyorum. Mektupta şöyle yazmış: Anne babama haber vermeden evden ayrıldığımdan, babamın hastalandığını bana yazmak istemiş. Babam ölmüş ve, İstersen² gelebilirsin, diyor. Hemen tren garına gidiyorum ve neredeyse yüz kez, Gar nerede? diye soruyorum. Hep şu yanıtı alıyorum: Beş dakika ileride. Sonra önüme gür bir orman çıkıyor, içine giriyorum ve orada karşıma çıkan bir adama aynı soruyu soruyorum. O da*

1 Daha sonra buna şu önemli ilave geliyor: *Bu meydanların birinde bir anıt görüyorum.*

2 Daha sonra gelen ilave: *Bu sözcükten sonra bir soru işareti vardı: istersen?*

bana, Daha iki buçuk saat var, diyor.³ Bana eşlik etmeyi öneriyor. Bu teklifi reddederek tek başıma yola koyuluyorum. Önümde garı görüyorum ama bir türlü ulaşamıyorum. Bu esnada, rüyada herhangi bir ilerleme kaydedemeyince hissedilen kaygıya kapılıyorum. Sonra birden kendimi evde buluyorum, oraya arabayla gitmiş olmalıyım ama hatırlamıyorum. – Kapı görevlisine dairemizi soruyorum. Hizmetçi kız kapıyı açıyor ve şöyle diyor: Annen ve diğerleri mezarlıkta.⁴

Bu rüyanın yorumlanması çok da kolay olmadı. Rüyanın içeriğiyle yakından ilişkili olan ve analizi yarıda kesmemize yol açan özgül koşullar nedeniyle her şey aydınlatılmadı ve açıklamalarımın sırasının belleğimde aynı netlikte korunmamış olması da bununla yakından ilişkili. Bu rüya araya girdiğinde, devam etmekte olan analizin temel temasını önceden açıklamak istiyorum. Dora bir süredir eylemleriyle bu eylemleri teşvik ettiği varsayılan saikler arasındaki bağlantı hakkında sorular soruyordu. Bu sorulardan biri de şuydu: “Göl kenarındaki sahneden sonra neden birkaç gün bu konuda sessizliğimi korudum?” İkinci soru: “Sonra neden birden anne babama olanları anlattım?” Ben de, Dora’ya aşkını ilan etmenin Bay K. için havai bir baştan çıkarma girişiminden ibaret olmadığı izlenimi edinmeye başladığımdan, bu teklifin onu bu kadar gücendirmesinin nedeninin açıklığa kavuşturulması gerektiğini düşünüyordum. Anne babasını olaydan haberdar etmiş olmasını, hastalıklı bir intikam hırsıyla yapılmış bir eylem olarak açıklıyordum. Normal bir genç kızın bu tür hadiselerle kolaylıkla başa çıkabileceği görüşündeydim.

Dolayısıyla, bu rüyanın analizi için sunulan malzemeyi, belleğimde yer ettiği şekliyle, yani oldukça karmaşık bir sırada sunacağım.

3 Rüneyı tekrar ettiğinde ise, *İki saat*, diyor.

4 Bir sonraki senasta buna iki ilave geldi: *Merdivenden yukarı çıkışımı gayet net bir şekilde görüyorum ve bu yanıtı aldıktan sonra odama gidiyorum ama hiç üzgün değilim ve odamda masanın üzerinde duran büyük bir kitabı okuyorum.*

Yabancı bir şehirde yolunu kaybediyor, caddeler ve meydanlar görüyor. Bu şehrin, benim ilk tahminin aksine kesinlikle B. olmadığını, daha önce hiç görmediği bir yer olduğunu ısrarla vurguluyor. Bana en makul görünen tahminle devam ediyorum: Rüya imgelerini daha önce gördüğünüz resim ya da fotoğraflardan almış olabilirsiniz. Bu tespitim üzerine, bir meydanda anıtlar gördüğünü ekliyor ve hemen ardından bu görüntülerin kaynağı hakkında bilgi veriyor. Noel tatilinde kendisine Almanya'daki bir kür merkezinden manzara fotoğrafları içeren bir albüm hediye edilmiş ve önceki gün, misafirliğe gelmiş akrabalarına göstermek için albümü aramıştı. Albüm, yerini bilmediği bir resim kutusundaydı ve annesine, *Kutu nerede?* diye sormuştu.⁵ Fotoğraflardan birinde ortasında bir anıt bulunan bir meydan vardı. Ancak bu albümü kendisine hediye eden kişi, fabrikanın bulunduğu kentte yaşarken tanışıp kısa bir süre görüştüğü genç bir mühendisti. Genç adam, maddi bağımsızlığını hızla elde etmek amacıyla Almanya'da işe girmişti, kendini hatırlatmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyordu; adamın, işyerinde yükselince, Dora'nın karşısına bir teklifle çıkmayı planladığını tahmin etmek hiç de zor değildi. Ama buna daha zaman vardı, dolayısıyla bekliyordu.

Yabancı bir şehirde dolanıp durma edimi çoklu belirlenmişti. Vesilesi, gündüz gerçekleşen bir olaydı. Tatilde ziyarette gelen genç bir kuzinine Viyana'yı gezdirmesi gerekiyordu. Gündüz vaktinden kalma bu vesile elbette fazlasıyla ilgisizdi. Ancak bu kuzin ona Dresden'a ilk ziyaretini hatırlatmıştı. O zamanlar yabancı olduğu kentte gezmiş ve elbette meşhur sanat galerisini ziyaret etmeyi de ihmal etmemişti. Yanlarında bulunan ve Dresden'ı iyi bilen bir başka kuzini, galeride onlara rehberlik etmek istemişti. *Ama bu teklifi reddederek galeriyi tek başına gezmiş*, hoşuna giden resimler önün-

5 Rüya *Gar nerede?* diye soruyordu. Bu benzeşmeden, aşağıda ayrıntılı olarak aktaracağım bir sonuç çıkarmıştım.

de uzun uzun durmuştu. *Sistin Meryemi*⁶ tablosu önünde hayallere dalmış, *iki saat* boyunca sesini çıkarmadan hayranlıkla tabloyu incelemişti. Resmi bu kadar beğenmesinin nedenini sorunca net bir yanıt veremedi. En sonunda şöyle dedi: “Meryem figürü.”

Bu çağrışımların rüyayı oluşturan malzemeye dair olduğuna şüphe yok. Rüya içeriğinde değişmemiş halde bulduğumuz parçalar içeriyorlar (onu reddetti ve tek başına gitti – iki saat). “Resimlerin” rüya düşüncelerinin oluşturduğu ağda bir düğüm noktasına tekabül ettiğini hemen fark ettim (albümdeki resimler – Dresden’deki resimler). *Meryem*, yani bakire anne figürünü de daha etraflı bir soruşturma için ileride kullanacağım. Ama öncelikle, rüyanın bu ilk bölümünde kendini bir genç adamla özdeşleştirdiğini görüyorum. Bu adam yabancı bir yerde yolunu kaybediyor, bir hedefe ulaşmak için çaba-lıyor ama oyalanıyor, sabretmesi, beklemesi gerekiyor. Eğer burada aklında olan kişi genç mühendis ise, adamın hedefinin bir kadına, yani kendisine sahip olmak olduğu söylenebilir. Oysa rüyadaki hedef bir gardı – rüyadaki sorunun gerçekte sorulmuş soruyla ilişkisine bakarak, yerine bir *kutu* koyabileceğimiz bir gar. Bir kutu ve bir kadın, bu daha da uyumlu.

Neredeyse yüz kere soruyor... Bu da rüyaya neden olan, daha az alakasız bir başka vesileye götürüyor bizi. Önceki gece eve misafir geldiğinde babası ondan konyak getirmesini istemişti; konyak içmeden uykuya dalamıyormuş. Annesinden içki dolabının anahtarını istemiş ama annesi o sırada birisiyle sohbet ettiğinden kendisine yanıt vermeyince, sabırsız bir abartıyla, sana *yüz kere* anahtarın nerede olduğunu sordum, demiş. Gerçekte soruyu olsa olsa *beş kez tekrar etmişti*.⁷

6 [Raffaello’nun bir tablosu.]

7 Rüya içeriğinde beş sayısı zaman tümlecinde karşımıza çıkıyor: 5 dakika. Rüya yorumu üzerine kitabımda, rüya düşüncesinde öne çıkan sayıların rüyada nasıl ele alındığına dair pek çok örnek verdim; rüyalarda sayılar genellikle ilişkilerinden koparılmış ve yeni bağlamlara oturtulmuş halde çıkarlar karşınıza.

Anahtar nerede? sorusu “Kutu nerede?” sorusunun eril karşılığı gibi görünüyor bana (bkz. Birinci Rüya, s. 53). Yani bunlar cinsel organlarla ilgili sorulardır.

Aynı akrabalar toplantısında birisi babası için kadeh kaldırarak bir konuşma yapmış ve uzun ve sağlıklı bir ömür sürmesini dilemiş. Bu esnada babasının yüzündeki tuhaf bıkınlık mimiklerinden, baskılamak zorunda kaldığı düşünceleri kestirmiş. Zavallı hasta adamcağız! Kimbilir ne kadar ömrü kaldı.

Böylelikle rüyadaki *mektubun içeriğine* geliyoruz. Babası ölmüş, kız da başına buyruk davranarak evden uzaklaşmış. Rüyadaki mektup konusuna geldiğimizde hemen anne babasına yazdığı ya da en azından onların göreceği şekilde ortada bıraktığı veda mektubunu hatırlattım. Bu mektup babasını dehşete düşürerek Bayan K.’den ayrılmasını sağlama ya da en azından, onu buna teşvik etmese bile ondan intikam alma amaçlıydı. Bu noktada, kendi ölümü ve babasının ölümü temasına ulaşmış durumdayız (rüyanın sonlarına doğru ortaya çıkan *mezarlık*). Rüyanın öncephesini oluşturan durumun babadan intikam alma fantezisine karşılık geldiğini varsayarak yanılıyor muyuz? Önceki günden kalma acıma düşünceleri bununla gayet uyumlu olurdu. Ama fantezi şöyleydi: Evden ayrılarak yabancı bir yere gidiyor ve bunun üzerine ya kederden ya da ona duyduğu özleminden babasının kalbi kırılıyor. Artık konyak içmeden uyuyamayan babanın aslında neyin eksikliğini çektiğini gayet iyi anlıyordu.⁸

İntikam arayışını rüya düşüncelerinin daha ileri safhada-ki sentezinde kullanılacak yeni bir unsur olarak bir kenara not edelim.

Ancak mektubun içeriğinin daha başka belirlenimlere de geçit vermesi lazım. *İstersen?* ilavesinin kaynağı ne?

8 Cinsel tatmin kesinlikle en iyi uyku ilacı olduğu gibi, uykusuzluk da genelde tatminsizlikten kaynaklanır. Babası uyuyamıyordu çünkü âşık olduğu kadınla cinsel ilişkiye giremiyordu. Bunun için krş. aşağıda: “Eşimden hiçbir şey alamıyorum.”

Bu noktada “istersen” sözcüğünün sonunda bir soru işareti olduğunu hatırladı ve böylece bu sözlerin Bayan K.’nin (göl kenarındaki) L.’ye davet mektubundan bir alıntı olduğunu ayırt etti. Söz konusu mektupta, cümlelerin ortasındaki “eğer gelmek istersen?” arasözünün sonuna gayet dikkat çekici bir soru işareti eklenmişti.

Böylece yine göl kenarındaki sahneye ve ona bağlanan bilmeceye geliyoruz. Bana bu sahneyi bu sefer bütün ayrıntılarıyla anlatmasını rica ettim. İlk başta pek yeni bir şey söylemedi. Bay K. oldukça ciddi bir girizgâh yapmıştı konuya; ama o sözünü bitirmesine izin vermemişti. Konunun ne olduğunu anlar anlamaz, adamın yüzüne bir tokat indirmiş ve aceleyle oradan uzaklaşmıştı. Adamın hangi sözleri kullandığını öğrenmek istedim; sadece öne sürdüğü gerekçeyi hatırlıyordu: “Biliyorsunuz, eşimden hiçbir şey alamıyorum.”⁹ Bunun üzerine adamlar bir daha karşılaşmamak için gölün etrafından L.’ye doğru yürümeye başlamış ve *karşısına çıkan bir adama daha ne kadar yolu olduğunu sormuş*. “İki buçuk saat” yanıtı üzerine bu işten vazgeçmiş ve kısa bir süre sonra kalkacak gemiye gitmiş. Bay K. de oradaymış, kıza yaklaşmış, kendisini affetmesini ve olan bitenden kimseye bahsetmemesini dilemiş. Ama o, adamı yanıtlamamış. – Evet, rüyadaki *orman*, yeniden tarif edilen sahnenin vuku bulduğu göl kıyısındaki ormana çok benziyordu. Aynı gür ormanı önceki gün Sezession’daki¹⁰ sergiyi gezerken bir tabloda görmüştü. Resmin arka planında nemfler (*periler*) vardı.¹¹

9 Bu sözcükler bilmecelerimizden birinin çözülmesini sağlayacak.

10 [1897’de Gustav Klimt, Koloman Moser, Josef Engelhart, Ernst Stöhr ve Wilhelm List tarafından başlatılan avangart Ayrılık (*Secession*) akımının mimari manifestosu niteliğindeki sergi binası.]

11 Üçüncü kez tekrar ediyor: Resimler (kent resimleri, Dresden’deki galeri), ama bu sefer çok daha anlamlı bir bağlantı söz konusu. Tablo, resimde görülen şeyler (orman, nemfler) üzerinden bir *kadın imgesine* dönüşüyor.

Böylece kafamdaki bir şüphe kesinlik kazandı. Kadın cinsel organı yerine geçen *mezarlık ve gar*¹² yeterince dikkat çekiciydi ama benim daha keskinleşmiş dikkatim, benzer yapıdaki *dış avluya*¹³ yöneldi, kadın cinsel organının belirli bir bölgesi için kullanılan anatomik bir terimdi bu. Olsa olsa esprili bir hata olabilirdi. Ancak, “gür ormanın” arka planında görülen “periler” de işin içine girince, şüpheye yer kalmamıştı. Bu simgesel bir cinsel coğrafyaydı! Amatörler bilmez ama doktorlar, bu tabiri pek az kullansalar da, pubik tüylerin oluşturduğu “gür ormanın” ardındaki labyalara nemf dendiğini bilir. “Dış avlu” ve “nemf” gibi teknik adları kullanan biri bunları ancak kitaplardan, popüler kitaplardan da değil, anatomi ders kitaplarından ya da cinsel konulara duyduğu merakla içi içini yiyen gençliğin alışıldık son çaresi olan ansiklopedilerden öğrenmiş olabilir. Yani, şayet bu yorum doğruysa, rüyadaki ilk durumun ardında, erkeğin kadının cinsel organına duhul etmek için uğraştığı bir bekâret bozma fantezisi bulunuyordu.¹⁴

Çıkardığım sonuçları onunla paylaştım. Bu sonuçları ikna edici bulmuş olsa gerek çünkü rüyanın unuttuğu bir parçasını daha hatırladı hemen: *Sakince*¹⁵ odasına gidip yazı

12 “Gar” bir yandan da “trafikte” (*Verkehr*) kullanılır [*Verkehr* ise hem trafik hem cinsel ilişki anlamına gelir ve ayrıca “gar” (*Bahnhof*) ile “mezarlık” (*Friedhof*) arasında çağrışımı kolaylaştıracak bir ses benzerliği mevcuttur –çn.]. Bu olgu, tren yolu korkusunun ruhsal kılıfıdır.

13 [Almancası *Vorhof*, vestibül, yani boşluk içeren bir organın veya kanalın girişindeki dar alan anlamına da gelir.]

14 Bekâret bozma fantezisi bu durumun ikinci bileşenidir. Rüya da ilerleme konusundaki güçlüğün öne çıkarılması ve hissedilen kaygı, bir başka yerde “Sistin” üzerinden araştırılan ve severek vurgulanan bakireliğe işaret eder. Bu cinsel içerikli düşünceler, Almanya’da onu bekleyen talibine dair belki gizli tuttuğu istekleri için bilinçdışında bir zemin hazırlar. İntikam fantezisinin bu rüya durumunun ilk bileşeni olduğunu görmüştük ve bu ikisi tamamen değil, sadece kısmen örtüşür; daha da anlamlı olan üçüncü bir düşünce silsilesinin izleri daha sonra karşımıza çıkacak [bkz. s. 98, n.].

15 Bir başka seferde “sakince” yerine “hiç üzgün değilim” demişti (s. 84, n.4). Bu rüyayı, *Rüyaların Yorumu*’nda (VII. Bölüm, A, Studienausgabe, C. 2, s. 496 vd.) öne sürdüğüm, rüyanın ilk başta unutulmuş ve daha sonra ha-

masasının üzerinde duran büyük bir kitabı okumaya başlamıştı. Burada, iki ayrıntı öne çıkıyordu: sakince ve büyük kitap. Kitap ansiklopedi formatında mıydı, diye sordum. Evet, dedi. Şimdi, çocuklar ansiklopedilerdeki yasak konuları asla *sakince* okumazlar. Okurken titrerler ve can atarlar, gelen birileri var mı diye kaygıyla etraflarına bakıp dururlar. Anne babalar, genelde bu tür okumaların önünde engeldir. Ancak rüyanın istek gerçekleştirme gücü bu huzursuzluğu temelden iyileştirmişti. Babası ölmüştü ve diğerleri de çoktan mezarlığa gitmişti. İsteddiği şeyi sakince okuyabilirdi. Bu da, intikam isteğinin bir nedeninin de anne babanın baskısına isyan olduğu anlamına gelmez mi? Babası öldüğünde, ne isterse okuyabilir, istediği kişiyi sevebilirdi. Başlangıçta daha önce ansiklopedi okuyup okumadığını hatırlayamadı ama sonra birden, ilişkili bir anısının canlandığını itiraf etti ama elbette gayet masum bir anıydı bu. Sevgili halası ağır hastayken ve Viyana seyahati çoktan kararlaştırılmışken, bir amcası Viyana'ya gelemeyeceklerini, çocuklardan birinin, yani Dora'nın bir kuzininin tehlikeli bir apandis iltihabı olduğunu *mektupla* bildirmişti. İşte bunun üzerine ansiklopediden apandis iltihabının belirtilerine bakmıştı. Okuduklarından hatırladığı tek şey, karın bölgesindeki ağrının apandisit belirtisi olduğuydu.

Bunun üzerine, halasının ölümünden kısa bir süre sonra, Viyana'da kalırken apandisite yorulan bir kriz geçirdiğini hatırladım. Şimdiye kadar, bu hastalığını histerik performanslarından biri olarak sınıflandırmaktan çekinmiştim. İlk günler ateşinin çok yükseldiğini ve karnının alt kısmında ansiklopedide okuduğu ağrının aynısını hissettiğini anlattı. Soğuk kompres tedavisi görmüş ama buna dayanamamıştı; ikinci gün, hastalığından beri âdeti düzensizleşmiş olan genç

tırlanan parçalarının rüyayı anlamak açısından daima en önemli parçalar olduğu varsayımının doğruluğunu gösteren yeni bir kanıt olarak ele alabilirim. Orada, rüyaların unutulmasının da ruhsallık içi direnç üzerinden açıklanmayı gerektirdiği sonucuna varmıştım.

kız ağır sancılı âdet görmeye başlamıştı. O dönemde sürekli kabızlık çekiyordu.

Bu durumu salt histerik bir durum olarak ele almak doğru olmazdı. Histerik ateşlenmeler de muhakkak olur ama bu şüpheli hastalıktaki ateşlenmeyi organik, o zamanlar etkili olmuş bir neden yerine histeriyle ilişkilendirmek gayet keyfi görünüyordu gözüme. Tam ben bunun izini sürmeyi tekrar bırakmaya niyetlenmişken rüyaya son ilavesini yaparak bana yol gösterdi: *Merdivenden yukarı çıkışımı gayet net bir şekilde görüyorum.*

Bunun için elbette özel bir belirlenim aradım. Üst katta bulunan evine varmak için merdivenlerden çıkmak zorunda olduğu yolundaki çok da ciddi olmayan itirazını, rüyasında yabancı olduğu şehirden Viyana'ya gelmeye uğraşırken tren yolculuğunu ihmal edebiliyorsa, rüyasında merdivenlerden çıkışını da pekâlâ görmezden gelebileceğini söyleyerek kolayca reddettim. Bunun üzerine anlatmaya devam etti: Apandisitten sonra, sağ ayağını sürümek zorunda kaldığı için yürümekte zorlanmıştı. Bu ayak sürüme o kadar uzun sürmüş ki merdivenlerden özellikle kaçınmış. Şimdi bile arada bir sürürmüş. Babasının talebi üzerine kendisini muayene eden doktorlar, özellikle de vücuttaki sancı tekrar etmediği ve ayak sürümeye herhangi bir sancı eşlik etmediğinden, bir apandisitten artakalan bu araza şaşırıp kalmış.¹⁶

Öyleyse bu tam bir histeri semptomuydu. O zamanki ateşlenmenin organik bir nedeni de olabilirdi elbette –örneğin, belirli bir lokalizasyonu olmayan ve çok sık görülen nezlesi ateşlenmeye yol açmış olabilirdi– ama yine de, nevrozun bu tesadüfü ele geçirerek onu kendini dışavurmanın

16 Karın bölgesinde “ovaryumlarda” tespit edilen sancılarla, aynı taraftaki bacadaki yürüme bozukluğu arasında somatik bir bağlantı olduğunu varsaymamız gerekir ve bu bağlantı Dora vakasında gayet özel bir yoruma, yani ruhsal üst üste bindirme ve kullanıma dair bir yoruma konu olur. Krş. öksürük semptomlarının ve iltihaplı akıntıyla iştahsızlık bağlantısının çözümlenişinde yapılan benzer yorum [bkz. yukarıda s. 71, 72].

bir yolu olarak kullandığı kesinleşmişti. Yani, ansiklopediye bakarak hakkında bilgi edindiği bir hastalık üretmiş, bu okuma için kendini cezalandırmıştı; bu cezanın bu zararsız maddeyi okumuş olmasıyla ilişkili olamayabileceğini, bir yer değiştirme sonucunda ortaya çıktığını, bu masum maddenin ardından okuduğu o kadar da masum olmayan maddelerin belleğinde bu masum okumanın ardına gizlendiğini söyledim.¹⁷ Belki o zamanlar hangi konular hakkında okuma yaptığı da araştırılabilirdi.

O halde, bir peritifliti¹⁸ taklit etmek isteyen bu durumu ne anlama geliyordu? İltihaptan artakalan ve bir peritiflit- le pek uyumlu olmayan bir ayak sürümesi hastalık tablosunun gizli, örneğin cinsel anlamına daha uygun olabilirdi ve bu açıklığa kavuşturulursa, aradığımız anlama da ışık tutabilirdi. Bu bilmecenin çözümüne erişmenin bir yolunu aradım. Rüya da zamanlardan bahsetmişti; zaman bütün biyolojik süreçlerde hiç de önemsiz olmayan bir unsurdur. Ben de apandisit krizini ne zaman geçirdiğini, göl kenarındaki sahneden önce mi sonra mı rahatsızlandığını sordum. Bütün güçlükleri bir hamlede ortadan kaldıran yanıt şuydu: Dokuz ay sonra. Bu çok karakteristik bir süreydi. Yani sözde apandisit krizi, hastamın elinde bulunan az sayıda araçla, ağrıyla ve regl kanamasıyla bir *doğurma* fantezisini gerçekleştirmesini sağlamıştı.¹⁹ O da bu zamanlamanın anlamını hemen gördü ve o zamanlar ansiklopedide gebelik ve doğum konusunda bir şeyler okumuş olma olasılığını reddedemedi. Peki, ayağını sürümesi ne anlama geliyordu? Bu noktada bir tahminde bulunabilirdim. Ayak incinmesi böyle yürümeye

17 Görünürde cinsel konularla hiç ilişkili olmayan semptomların oluşumunun tipik bir örneği.

18 [Karınzan iltihabı -çn.]

19 Oluşumunu tamamlamış histeri semptomlarının büyük bölümünün, fantezisi kurulan bir cinsel yaşam durumunu, yani bir cinsel ilişki sahnesini, gebeliği, doğumu, loğusalığı vb. temsil ettiğini daha önce belirtmiştim [bkz. s. 34].

neden olur. Yani, göl kenarındaki sahneden dokuz ay sonra doğum yapsaydı gerçekten de bir “yanlış adım” atmış olacaktı. Ancak benim başka bir soru sormam gerekiyordu. Kişi –benim kanıma göre– bu tür semptomları, ancak onlar için *çocuksu* bir modele sahip olduğunda geliştirebilir. Şimdiye kadarki deneyimlerime dayanarak, çocukluktan sonraki dönemlere ait izlenimlerden kaynaklanan anıların kendilerini semptom olarak dışavurma gücü olmadığına ısrar etmek durumundayım. Ancak çocukluk yaşamından kalma bu malzemeyi bana vermesini ümit etmeyi göze alamıyordum çünkü yukarıdaki önermemin doğruluğuna inansam da, genelde geçerli olduğunu öne sürebilecek durumda değilim henüz. Yine de, beklediğim onay *anında* geldi. Evet, küçükken aynı ayağını bir kere incitmişti, B.’de *merdivenlerden inerken* bir basamakta ayağı kaymıştı; ayağı –daha sonra sürüdüğü ayağı– şişmiş, bandajlanmıştı ve birkaç hafta yatak istirahati yapması gerekmişti. Bu olay, sekizinci yaşında geçirdiği asabi astımdan kısa bir süre önce olmuştu.

Şimdi, bu fanteziye dair delillerin değerlendirilmesi gerekiyordu: Göl kenarındaki sahneden dokuz ay sonra doğum yapıp bu tökezlemenin sonuçlarıyla bugüne kadar başa çıkmak zorunda kaldıysanız, bu, bilinçdışınızda o sahnenin sonuçlarına esef ettiğinizi kanıtlar, dedim. Yani, bilinçdışı düşüncenizde bu sonucu düzelttiniz. Doğum fantezinizin önkoşulu da, o sırada bir şeyin olmuş olması,²⁰ daha sonra ansiklopediden okuyarak öğreneceğiniz şeyleri o zamanlar yaşayıp deneyimlemiş olmanız. Gördüğünüz gibi, Bay K.’ye olan aşkınız o sahneyle sona ermedi, benim daha önce varsaydığım üzere, bugüne kadar –siz bilincinde olmasanız da– devam etti. Bu noktada bana daha fazla itiraz etmedi.²¹

20 Bekâreti bozma fantezisi bu durumda Bay K.’ye uyarlanmış oluyor ve rüya içeriğinin bu kısmının göl kenarındaki sahneden malzeme (ret, iki buçuk saat, orman, L.’ye davet) içermesinin nedeni netleşiyor.

21 Buraya kadarki yorumlara sonradan yaptığım ilaveler: “Meryem”in burada kendisi olduğu açık, birincisi, kendisine resimleri gönderen “hayra-

İkinci rüyanın aydınlatılması çalışması iki saat sürdü. İkinci seansın sonunda elde ettiğimiz sonuçlardan duyduğum memnuniyeti ifade ettiğimde küçümser bir tavırla, Ne elde ettik ki? yanıtını verdi ve böylece beni daha sonra gelecek açıklamalara hazırladı.

Üçüncü seansı şu sözlerle açtı: “Doktor bey, bugün buraya son kez geliyorum, biliyor musunuz?” – Bana bunu daha önce söylemediğinize göre, bilmemin imkânı yok. – “Evet, buna en fazla yeni yıla kadar²² dayanmaya karar vermiştim;

nı” nedeniyle, ikincisi, Bay K.’nin aşkını çocuklarına annelik ettiği için kazanması nedeniyle ve son olarak, genç kızlığında kendisinin de, doğum fantezisine doğrudan göndermeyle çocuk sahibi olmuş olması nedeniyle. Bunun yanı sıra, “Meryem ana” Dora gibi cinsel suçluluk baskısı yaşayan genç kızlar için, çok sevilen bir karşı imge teşkil eder. Bu bağlantıyı ilk kez, psikiyatri kliniğinde hekimlik yaparken gördüğüm, damadın bir ithamına tepki olarak geliştiği anlaşılan ve çok hızlı ilerleyen varsanısal konfüzyon vakası sırasında keşfetmiştim.

Analiz devam etmiş olsaydı, muhtemelen çocuk sahibi olma özleminin eylemlerinin ardındaki karanlıkta kalmış ama çok güçlü bir saik olduğu ortaya çıkacaktı. – Son dönemde ortaya attığı çok sayıda soru, ansiklopediye bakarak gidermeye çalıştığı cinsel konulara olan merakının gecikmiş meyveleri gibi görünüyordu. Gebelik, doğum, bekâret ve benzer konularda araştırma yaptığını varsayabiliriz. – İkinci rüya durumu bağlamına oturtulacak sorulardan birini, rüyayı tekrar anlatırken unutmuştu. Bu, sadece şu soru olabilirdi: Bay *** burada mı yaşıyor? ya da Bay *** nerede yaşıyor? Masum görünen bu soruyu rüyasında gördükten sonra unutmasının bir nedeni olmalıydı. Ben bu nedenin, bir, hatta birçok karşı anlam da içeren, yani “çift anlamlı” bir sözcükle eşdeğer olan soyadı olduğunu düşünüyorum. “Çift anlamlı” ve “müstehcen” şeyleri gayet başarılı bir şekilde ifade eden bu adı maalesef açıklayamam. Malzemenin halanın ölümüne dair anılardan alındığı, “çoktan mezarlığa gittiler” cümlesinde de halanın *adına* dair bir sözcük oyunu içeren bir başka rüya bölgesi de bu yorumu destekler niteliktedir. Bu müstehcen sözcükler muhtemelen ikinci bir *sözlü* kaynağa işaret etmektedir çünkü sözlüklerde yer almamaktadırlar. Ona iftira atan Bayan K.’nin bu kaynak olduğunu duymak beni şaşırtmazdı. Öyleyse Dora, neredeyse sinsî bir intikam hissiyle herkesin peşine düşmüşken, Bayan K.’yi büyük bir alicenaplıkla esirgemiş sayılır; bu şekilde ortaya çıkan sayısız yer değiştirme dizisinin ardında, çok basit bir unsur, Bayan K.’ye beslediği derin eşcinsel aşk bulunduğu rahmin edilebilir.

22 O gün 31 Aralık’tı.

iyileşmek için daha fazla bekleyemem.” – İstedığınız zaman bırakma özgürlüğünüz olduğunu biliyorsunuz. Yine de bugün yapmamız gereken işler var. Ne zaman bu kararı verdiniz? – “Sanırım on dört gün önce.” – Bu bir hizmetçinin, bir mürebbiyenin işten ayrılma kararını on dört gün öncesinden bildirmesine benziyor. – “Göl kenarındaki L.’de onları ziyarete gittiğimde, K.’lerin evindeki bir mürebbiye de işten ayrılacağını bildirmişti.” – Öyle mi? Daha önce bundan hiç bahsetmemiştiniz. Lütfen şimdi anlatın.

“Evde çocukların mürebbiyeliğini yapan ve evin beyine karşı çok tuhaf tavırlar takınan bir genç kız vardı. Adama selam vermiyor, sorularını yanıtlamıyor, adam yemek masasında kendisinden herhangi bir şeyi uzatmasını rica ettiğinde asla uzatmıyor, uzun lafın kısası, orada yokmuş gibi davranıyordu. Ayrıca, adam da kıza pek nazik davranmıyordu. Göl kenarındaki sahneden bir veya iki gün önce kız beni bir kenara çekti; bana bir şey söylemek istiyormuş. Sonra bana, evin hanımının birkaç haftalığına seyahatte olduğu bir dönemde Bay K.’nin kendisine yaklaştığını, ona bayağı bir kur yaptığını ve kendisine nazik davranması için yalvardığını anlattı; eşinden hiçbir şey alamıyormuş, vs.” – Bunlar, göl kenarında size kur yaparken söylediği ve sonunda yüzüne tokat atmanıza yol açan sözlerin aynısı. – “Evet. Kız ona boyun eğmiş ama kısa bir süre sonra adam onunla hiç ilgilenmez olmuş ve o zamandan beri ondan nefret ediyormuş.” – Ve bu mürebbiye işten ayrılmış mı? – “Hayır, ayrılmak istemiş. Bana, terk edilmiş gibi hissettiği o dönemde, olan biteni gayet namuslu insanlar olan ve Almanya’da bir yerlerde yaşayan anne babasına anlattığını söyledi. Anne babası evi hemen terk etmesini istemişler, terk etmeyince de onunla bütün ilişkilerini kestiklerini ve artık eve gelemeyeceğini yazmışlar.” – Peki, neden hemen ayrılmamış? – “Bay K.’nin tavrını değiştirip değiştirmeyeceğini görmek için biraz daha beklemek istediğini söyledi. Bu şekilde yaşamaya

dayanamazmış. Eğer davranışlarında bir değişiklik görmezse hemen işi bırakıp oradan ayrılacakmış.” – Peki kıza ne oldu? – “Tek bildiğim oradan ayrıldığı.” – Bu maceradan bir çocuğu olmadı mı? – “Hayır.”

Böylece, analizin tam ortasında, daha önce ortaya çıkmış problemleri çözmeye yardım edecek ve gerçek hayattan alınma bir malzeme belirivermişti – bu sıklıkla olan bir şeydir. Dora’ya artık şunu söyleyebilirdim: Şimdi, size kur yapan adama neden tokat attığınızı biliyorum. Size yöneltilen uygunsuz beklentinin sizi incitmesi değil, kıskançlık nedeniyle intikam almak istemenizdi neden. Bu hanım size hikâyesini anlattığında, duygularınıza uymayan her şeyi bir kenara itme becerinize başvurdunuz. Bay K. bu hanıma söylediği sözlerin aynısını size de söylediğinde, eşimden hiçbir şey alamıyorum dediği anda içinizde yeni heyecanlar uyandı ve dengeler bozuldu. Kendinize şöyle dediniz: Bana bir mürebbiye gibi, bir hizmetçi gibi davranmaya nasıl cüret eder? Kıskançlık hissi ve üzerinde düşünülmüş bilinçli saiklere gururunuzun incinmesi eklendi: Bu da bardağı taşıran damlaydı.²³ Genç hanımın hikâyesinin sizi ne kadar etkilediğinin ispatı için hem rüyada hem de davranışlarınızda nasıl sürekli onunla özdeşleştiğinize bir bakın. Bunu şimdiye kadar anlayamamıştık ama durumu anne babanıza anlatışınız genç hanımın kendi anne babasına mektup yazmasıyla aynı. Tıpkı bir mürebbiye gibi, on dört günlük ihbar süresine uygun bir şekilde benimle tedavinizi bitirdiğinizi bildiriyorsunuz. Rüyada eve gelmenize izin veren mektup genç hanımın eve gelmesini yasaklayan anne babasının yazdığı mektuba karşılık geliyor.

“O zaman neden anne babama hemen anlatmadım?”

Aradan ne kadar zaman geçmesini beklediniz?

23 Bir kadın hakkında dile getirilen ve anlamını gayet iyi bildiği bu şikâyeti, babasının da annesi için dile getirdiğini duymuş olma ihtimali de muhtemelen önemsiz olmayan bir ayrıntıdır, nihayetinde ben de adamın ağzından bu sözlerin döküldüğünü bizzat duymuştum.

“Olay geçen sene Haziran ayında oldu; ben 14 Temmuz’da anneme anlattım.”

Yani yine, bir hizmetliye özgü olan on dört günlük sürenin geçmesini beklediniz! Şimdi sorunuzu yanıtlayabilirim. Siz zavallı kızı gayet iyi anlamıştınız. Bay K.’nin ilgisini tekrar kendine yöneltmesini umduğu, bunu beklediği için hemen ayrılamamıştı. Sizin de bu saikle hareket etmiş olmanız lazım. Teklifini yineleyip yinelemeyeceğini görmek için bu sürenin geçmesini beklediniz, yineleseydi ciddi olduğu ve sizinle mürebbiyeye oynadığı gibi oynamak istemediği sonucuna varacaktınız.

“Oradan ayrıldıktan birkaç gün sonra bir kartpostal gönderdi.”²⁴

Evet, ama devamında bir şey gelmeyince, intikam duygularını serbest bıraktınız. Hatta, o zamanlar, anne babanıza onu şikâyet ederken onu evinize getirtmek gibi gizli bir maksat güttüğünüzü bile sanıyorum.

“... İlk başta bize bunu teklif etmişti” diye ekledi. – O zaman ona olan özleminiz dinerdi – bu noktada, beklemediğim bir şey yaparak başıyla onayladı – ve o da size talep ettiğiniz telafiyi verirdi.

“Hangi telafiyi?”

Bay K.’yle aranızda geçenleri, şimdiye kadar belli ettiğinizden çok daha fazla önemsedığınızı artık görebiliyorum. K.’ler sık sık boşanmaktan bahsetmiyor muydu?

“Evet, önce karısı çocuklar yüzünden ayrılmak istemedi, şimdiyse istiyor ama adam artık istemiyor.”

“Sizinle evlenmek için karısından ayrılmak istediğini düşünmüş olamaz mısınız? Şimdiyse, karısının yerine koyacağı biri olmadığı için artık ayrılmak istemediğini? İki yıl önce elbette çok gençtiniz ama annenizin on yedi yaşında nişanlandığını, sonra da iki yıl nişanlısını beklediğini bana bizzat anlatmıştınız. Annenin aşk hikâyesi genelde kızı için bir model

²⁴ Rüyadaki ilk durumda, “Ben”in arkasına gizlenmiş mühendise gönderme.

teşkil eder. Yani siz de onu beklemek istediniz ve onun da, siz onun karısı olabilecek olgunluğa erişene kadar bekleyeceğini varsaydınız.²⁵ Bunun sizin için gayet ciddi bir gelecek planı olduğunu düşünüyorum. Bay K.'nin kesinlikle böyle bir niyeti olmadığını söyleme hakkınız yok, ve onun da benzer bir niyeti olduğunu doğrudan işaret eden yeterince şey anlattınız bana.²⁶ L.'deki davranışları da bununla çelişmiyor. Onun sözünü bitirmesine izin vermediniz ve size ne söylemek istediğini bilmiyorsunuz. Aradan geçen zamanda bu planı hayata geçirmek de olanaksız değildi. Büyük olasılıkla, babanızla Bayan K. arasındaki ilişkiyi sırf bu nedenle bu kadar uzun süre desteklediniz; bu ilişki sürdükçe kadının kocasından ayrılmayı kabul etmesi ihtimal dâhilindeydi ve babanız da zaten ne istesenez yapar. Evet, L.'deki baştan çıkarma farklı bir şekilde sonuçlanmış olsaydı, bu herkes için uygun tek çözüm olurdu. Bunun yanı sıra, olayın farklı bir şekilde sonuçlanmasının işte bu nedenle sizi bu kadar üzdüğünü ve apandis iltihabı olarak tezahür eden fantezinizde onu düzelttiğinizi varsayıyorum. Şikâyetinizin teklifin tekrarı yerine Bay K.'nin her şeyi inkâr etmesi ve size hakaret etmesiyle sonuçlanması sizde büyük bir hayalkırıklığı yaratmış olsa gerek. Sizi en çok hiddetlendiren şeyin göl kenarındaki sahnenin hayal ürününüz olduğuna inanılması olduğunu kabul ediyorsunuz. Şimdi size hatırlatılmasını istemediğiniz şeyin ne olduğunu biliyorum, teklifin ciddi olduğunu ve Bay K.'nin sizinle evlenene kadar sizden vazgeçmeyeceğini hayal ettiğinizin hatırlatılmasını istemiyorsunuz.”

Her zamankinin aksine, söylediklerimi hiç itiraz etmeden dinledi. Etkilenmiş gibi görünüyordu, yeni yıl için en iyi dileklerini sunarak çok cana yakın bir şekilde benimle vedalaştı – ve bir daha gelmedi. Beni birkaç kez daha ziyaret eden ba-

25 Hedefe ulaşana kadar beklemek, rüyadaki ilk durumun içeriğinde mevcuttur; gelinin beklendiği bu fantezide rüyanın yukarıda zikrettiğim üçüncü bileşeninin bir parçasını görüyorum. [bkz. s. 89]

26 Özellikle de, B.'de birlikte geçirdikleri son yıl kıza Noel'de bir mektup seti hediye ederken söyledikleri.

bası kızın tekrar geleceğinden şüphesi olmadığını söyledi; tedavinin devam etmesini ne kadar istediği çok belliymiş. Ama baba zaten hiçbir zaman tam manasıyla samimi olmamıştı. Dora'yı kendisiyle Bayan K. arasında arkadaşlıktan başka bir ilişki olduğu inancından "vazgeçireceğimi" ümit edebildiği sürece tedaviyi desteklemişti. Benim bunu başarmayı amaçlamadığımı anladığı anda ilgisi söndü. Dora'nın tekrar gelmeyeceğini biliyordum. Bunun bir intikam edimi olduğuna şüphe yoktu, tedavinin iyi bir şekilde sonlanmasına dair beklentilerimin hiç olmadığı kadar yükseldiği bir anda tedaviyi böyle beklenmedik bir şekilde sonlandırması ve bu umudu yok etmesi kesinlikle bir intikam edimiydi. Kendine zarar verme eğilimi de bu olan bitende pay sahibiydi. Benim gibi, insanın yüreğine çökmüş ve tam manasıyla ehlileştirilememiş kötü iblisleri, onlarla mücadele edebilmek için uyandıran birisi, bu mücadeleden hiç yara almadan çıkmayı bekleyemez. Burada kendimi bir role sokmuş olsaydım, gitmeyip kalmasının benim için önemini abartılı bir şekilde dile getirmiş ve ona sıcak bir ilgi göstermiş olsaydım, bir doktor olarak konumumu zayıflatsa bile, özlemini çektiği sevginin bir ikamesi işlevi görebilir miydi bu? Bilmiyorum. Direnç olarak karşımıza çıkan faktörlerin bir bölümü her vakada karanlıkta kaldığından, bir role girmekten her zaman kaçınmış ve çok daha gösterişsiz olan psikoloji sanatını icra etmekle yetinmişimdir. Tüm kuramsal ilgime ve bir hekim olarak tüm yardım çabalarıma rağmen, biri üzerinde uygulayabileceğim ruhsal etkiye mutlaka belli bir sınır koyulmasının zorunluluğunu savunurum ve hastanın iradesine ve görüşlerine saygı duyarım.

Yüzüne atılan tokadın Dora'nın nihai olarak "Hayır" dediği anlamına gelmediği, aksine, kızın en güçlü heyecanları hâlâ ondan yanayken, bu tokadın kızın ruhunda son kez uyanan kıskançlığa denk düştüğü kendisine açıklansaydı Bay K. daha fazlasını elde eder miydi, onu bilmiyorum. O ilk Hayır'a aldırmayıp kıza ikna edici bir tutkuyla kur yapmaya devam etseydi, kızın kendi içinde mücadele ettiği

bütün güçlüklerin duygularına yenik düşmesine yol açarak başarılı olabilirdi. Bununla birlikte, bu tavrın kızın adamdan intikam alma arzusunu daha da harlatmasının da mümkün olabileceğini düşünüyorum. Çatışan saikler söz konusu olduğunda kararın ne yönde verileceğini asla hesaplayamayız: Bastırma kaldırılacak mı, pekişecek mi? Aşkın *gerçek* taleplerini karşılama beceriksizliği nevrozun en asli niteliklerinden biridir; hastalar gerçeklikle fantezi arasındaki karşıtlıkların egemenliği altındadır. Fantezilerinde en yoğun şekilde özlemini çektikleri şeyle gerçek hayatta karşılaşırlarsa kaçarlar ve fantezilerinin gerçekleşmesinden artık korkmalarına gerek kalmadığında kendilerini fantezilere bırakırlar. Bastırmanın diktiği engeller gerçek nedenleri olan ateşli duyguların saldırısı karşısında yıkılabilir, bir nevroz gerçeklik tarafından alt edilebilir. Ancak böyle bir iyileşmenin kimde ve hangi araçlarla gerçekleşebileceğini genelde hesaplayamayız.²⁷

- 27 Yeterince ayrıntılı anlaşılmadığı için bir sentezini yapmaya kalkışamayacağımız bu rüyanın kuruluşu hakkında birkaç görüş eklemek istiyorum. Babadan intikam alma fantezisi, bir öncephe misali ileri çıkıyor: Kimseden izin almadan evden ayrılmış; babası hastalanmış, sonra ölmüş... Şimdi eve geri dönüyor, diğerleri mezarlığa gitmiş. Hiç üzgün hissetmeden odasına gidiyor ve sakince ansiklopediyi okuyor. Burada, anne babasının veda mektubunu bulmasını sağlayarak hayata geçirdiği diğer intikam edimine iki anıştırma var: Mektup (rüyada anneden gelen mektup) ve rol modeli kabul ettiği halasının defnedilmesinden bahsedilmesi. Bu fantezinin ardında bana karşı davranışlarında dışavurma fırsatı bulduğu Bay K.'den intikam alma düşünceleri gizli. Hizmetçi kız – davet – orman – iki buçuk saat, bunların kaynağı L.'de olan olaylar. Mürebbiyeyi ve onun anne babasına yazdığı mektubu hatırlaması, kendi veda mektubu unsuruyla birlikte rüya içeriğinde karşımıza çıkan ve eve dönmesine izin veren mektupla birleşiyor. Kendisine eşlik edilmesini reddetmesi, tek başına gitme kararı da şöyle tercüme edilebilir: Sen bana bir hizmetçi gibi davrandığın için seni terk ediyorum, kendi yoluma gidiyorum ve evlenmiyorum. – Bu intikam düşüncelerinin üzerini kapattığı, bilinçdışında Bay K. için beslemeye devam ettiği aşktan kaynaklanan sevgi dolu fantezilerden gelen malzeme başka noktalarda öne çıkıyor: Senin karın olana kadar seni bekledim – bekâret bozma – doğum yapma. Son olarak, bekâret bozma fantezisinin erkeğin bakış açısından temsil edilmesi (şimdi uzak bir yerde yaşayan aşıkla özdeşleşme), iki yerde çift anlamlı sözlerle yapılan çok net anıştırmalar (Bay *** burada mı yaşıyor) ve cinsel konulardaki bilgisinin sözlü olmayan kaynakları (ansiklopedi) dördüncü ve en gizli düşünce dizisiyle, Bayan K.'ye beslediği aşkla ilişkili. Zalim ve sadist heyecanlar bu rüyada gerçekleştiriliyor.

IV

Sonsöz

Başlangıçta bu bildirinin bir analizden parçalar içerdiğini beyan etmiştim; bu başlığın yol açacağı beklentiyi boşa çıkaracak ölçüde tamamlanmamış olduğunun okurun da dikkatini çektiğini zannediyorum. Hiçbir şekilde keyfi olmayan bu eksikliklerin ardındaki geçerli sebepleri açıklamakla yükümlüyüm.

Analizin bazı bulguları burada ele alınmadı çünkü analiz çalışması yarıda kesildiği sırada bunların bir kısmı yeterli bir kesinlikle teşhis edilmemişti, bir kısmı da genelgeçer bir sonuç elde edilene kadar analize tabi tutulmaya muhtaçtı. Uygun gördüğüm başka yerlerde, analizin sürdürülmesi durumunda tekil çözümlerin alacağı olası istikameti işaret ettim. Burada, çok değerli katıksız bilinçdışı düşünceleri hastanın çağrışımlarının hammaddesinden elde etmeyi mümkün kılan ve kendiliğinden aşikâr olmayan analitik tekniği tamamen dışarıda bıraktım, bu da okurun bu sunum sürecindeki yaklaşımımın doğruluğunu teyit edemeyecek olması dezavantajına yol açtı. Fakat bu noktada analizde uygulanan teknikle histeri vakasının içyapısını bir arada ele almanın mümkün olmadığını düşündüm; benim için başarması imkânsız bir

girişim, okur içinse kesinlikle tatsız bir deneyim olurdu bu. Analiz tekniği çeşitli vaka örnekleri üzerinden açıklama yapan ve söz konusu vakaların her birinde elde edilen sonucu hesaba katma mecburiyeti olmayan özel bir sunum gerektirir. Psişik fenomenlere dair betimlemelerimin açığa vurduğu psikolojik varsayımları da burada temellendirmeye girişmedim. Kısa bir temellendirme hiçbir işe yaramazdı; ayrıntılı bir temellendirme ise kendi başına bir çalışma gerektirirdi. Bununla birlikte, hiçbir psikolojik sisteme bağlı kalmadan, psikonevrotiklerin gözlemlenmesiyle elde edilen olguları yakından incelediğim ve konu hakkındaki fikirlerimi gözlemlenen vakaların özgül bağlamları hakkında bilgi verebilecek hale gelene kadar düzelttiğim konusunda teminat verebilirim. Spekülasyondan kaçınmış olmakla kesinlikle övünmüyorum ama bu hipotezlerin malzemesini çok kapsamlı ve zahmetli bir gözlem sonucunda elde ettim. Özellikle bilinçdışı meselesinde benimsediğim bakış açısından ödün vermeme konusundaki kararlılığım tepkiyle karşılanabilir çünkü bilinçdışı temsilleri, düşünce silsilelerini ve heyecanları, bilinçli olguları ele aldığım gibi, yani psikolojik bir incelemeye uygun ve kuşku duyulmaz nesneler olarak ele aldım; bununla birlikte, bu görüngüler sahasını aynı yöntemle araştırmaya girişecek her kim olursa olsun, bundan kaçınamayacağından, filozofların aksi yöndeki bütün ikazlarına rağmen aynı bakış açısını benimsemek zorunda kalacağından da eminim.

Benim histeri kuramımı salt psikolojik bir kuram olarak gören ve bundan dolayı patolojik bir sorunu çözme konusunda peşinen yetersiz bulan meslektaşlarım, bu incelemeyi okuduktan sonra bu suçlamalarının tekniğe dair bir özelliğin haksız yere kurama aktarılmasına dayandığı sonucuna varabilirler. Salt psikolojik olan tek unsur, terapötik tekniktir; kuram ise, nevrozun organik temelini işaret etmekten asla kaçınmamakla birlikte, bu temeli patolojik-anatomik bir değişimde aramaya ve teşhis etmeyi umduğu kimyasal değişim

bugün için kavranabilecek durumda olmadığından onun yerine geçici bir organik işlev koymaya yeltenmez. Hem histerinin hem psikonevrozların temeli olarak gördüğüm cinsel işlevin organik bir faktör olma niteliği inkâr edilemez elbette. Cinsel yaşama dair bir kuram, uyarıma yol açan belirli cinsel maddelerin varlığını kabul etmekten imtina edemez. Klinik eğitim sırasında karşılaştığımız bütün hastalık tabloları arasında, hakiki psikonevrozlara en yakın olanlar, belirli zehirli maddelerin kronik kullanımı sonucunda ortaya çıkan zehirlenmeye ve yoksunluğa bağlı etkilerdir.

“Somatik yatkınlık” hakkında, sapkınlıkların çocukluk-taki kökleri, erojen bölgeler ve biseksüelliğe yatkınlık hakkında bugün söylenebilecek şeyleri de bu bildiriye dâhil etmedim; analizin semptomların bu organik temellerine temas ettiği bölümlerine dikkat çekmekle yetindim. Tek bir vaka-da bundan daha fazlası yapılamazdı ve bu faktörleri kabaca tartışmaktan kaçınmamın ardında da, yukarıda belirttiğim nedenler bulunmaktadır. Bu bildiri, daha fazla sayıda analizi temel alacak geliştirme amaçlı çalışmalar için sayısız fırsat sunmaktadır.

Böylesine eksik olan bu bildiriye yayımlarken iki ayrı amacım vardı. Birincisi, rüyaların yorumu hakkındaki kitabımın tamamlayıcısı niteliğindeki bu bildiriyle, ruhsal yaşamın gizli ve bastırılmış unsurlarını ortaya çıkarmak dışında bir işe yaramayan bu sanatın nasıl kullanılabileceğini göstermeyi amaçladım; burada aktarılan iki rüyanın analizinde, psikanalitik teknikle benzer olan rüya yorumlama tekniği dikkate alınmıştır. İkincisi, sadece bu belirli yöntemin kullanımıyla keşfedilebilecek ve bugün bilimin tamamen yabancı olduğu bir dizi ilişkiye yönelik bir ilgi uyandırmak istedim. Histeride psişik süreçlerin karmaşıklığı, muhtelif uyarımların bir arada bulunması, karşıtlıkların karşılıklı bağlantısı, bastırmalar ve yer değiştirmeler vb. hakkında muhtemelen hiç kimse doğru bir fikir oluşturabilecek du-

rumda değildi. Janet'nin¹ bir semptomla dönüşen *idée fixe*'e yaptığı vurgu da, gerçekten cılız bir şemalaştırmadan öteye gidemiyor. Bilinçli hale gelme yetisi olmayan temsillere bağlı uyarılmaların birbirine başka türlü etki ettiği, başka türlü cereyan ettiği ve bizim "normal" dediğimiz ve temsil içeriğini bilinç düzeyinde bildiğimiz dışavurumlardan çok farklı bir şekilde dışavurulduğu varsayımını bir yana bırakmak da mümkün değildir. Buraya kadar öne sürülen hususlar net bir şekilde anlaşıldığında, ilk türdeki temsilleri normal temsillere dönüştürerek nevrotik semptomları ortadan kaldıracak bir terapi anlayışı önünde bir engel kalmaz.

Bir yandan da, cinselliğin histeriye özgü süreçlerin işleyişine müdahale etmek için sadece bir kereliğine beliren bir *deus ex machina* rolü oynamadığını, her tekil semptomun ve semptomun her tekil dışavurumunun ardındaki itici güç olduğunu göstermeye çabaladım. Hastalık belirtileri, en doğrudan ifadesiyle, *hastaların cinsel etkinliğidir*. Tek bir vaka, böylesi genelgeçer bir önermeyi kanıtlamak için yeterli olmayacaktır ama, her seferinde cinselliğin, hem psiko-nevrozların hem de bütün nevrozların anahtarı olduğunu bulduğumdan bunu daima tekrar etmekten çekinmem. Bu önermeyi küçümseyenler asla bir gelişme kaydedemeyecektir. Bu önermeyi çürütecek ya da sınırlayacak her araştırmayı samimiyetle beklemekteyim. Oysa şimdiye kadar bu önermeye karşı öne sürülenlerin hiçbiri, kişisel beğenmeme veya inançsızlığın ifadesi olmaktan öteye gidemedi, bunlara da Charcot'nun şu sözüyle karşı çıkmak yeterli olacaktır: "*Ça n'empêche pas d'exister.*"²

Hastalık ve tedavi öyküsünün bir parçasını burada yayımladığım vaka da, psikanalitik terapinin değerini doğru bir ışıktaki göstermek konusunda yeterli değildir. Üç ay sü-

1 [Pierre Janet (1859-1947).]

2 [Metinde Fransızca. Charcot'nun "La théorie, c'est bon, mais ça n'empêche pas d'exister" (Kuram iyi hoş da, bir şeyin kurama sığmaması varlığı önünde engel değildir) sözüne gönderme.]

ren tedavinin kısalığı değil sadece, vakaya içkin bir başka faktör de, bu kürün olağan durumda elde edilmesi beklenen ve hem hastanın hem de yakınlarının tasdik edeceği bir iyileşmeyle, şöyle ya da böyle tam bir şifaya yaklaşan bir iyileşmeyle bitirilmesini engellemiştir. Böyle memnuniyet verici bir başarı, hastalık belirtilerinin yalnızca cinsellikle ilişkili uyarımlar arasındaki iç çatışmaya bağlı olduğu durumlarda yakalanabilir. Bu vakalarda, hastanın ruhsal sorunlarının çözümüne patojen malzemenin normal malzemeye tercümesiyle katkıda bulunulduğu ölçüde, hastanın durumunda iyileşme görülür. Analizden önceki iki yıl boyunca Dora'ya olduğu gibi, semptomlar hastanın yaşamındaki dış faktörlerin hizmetine girdiğinde ise süreç farklı işler. Bu şaşırtıcıdır ve çalışmada kaydedilen büyük ilerlemeye rağmen hastanın durumunda gerçek bir değişim olmadığını görmek kolaylıkla kafa karıştırabilir. Gerçekte ise durum o kadar kötü değildir; semptomlar, çalışma sırasında olmasa da, bir süre sonra, doktorla bütün ilişkiler kesildiğinde ortadan kalkar. Tam bir iyileşmenin veya ilerlemenin ertelenmesinin esas nedeni, doktorun kendisidir.

Bu meseleyi daha anlaşılır kılmak için konuyu biraz daha açmam gerekiyor. Bir psikanalitik tedavi sırasında semptomların yeniden oluşumunun düzenli bir şekilde engellendiği söylenebilir. Gelgelelim, nevrozun üretkenliği bütünüyle son bulmamıştır, aksine, “aktarımlar” adını verebileceğimiz, çoğunlukla bilinçdışı olan özgün düşünce oluşumlarında işlemeye devam etmektedir.

Aktarımlar nedir? Daha önce hastanın hayatında olan bir kişinin yerine doktorun koyulması en belirleyici özelliği olan aktarımlar, analizin ilerlemesi esnasında uyandırılması ve bilinçli hale getirilmesi gereken uyarımların ve fantezilerin yeni basımları, onların taklitleridir. Bir başka deyişle: Hastanın daha önceki ruhsal yaşantıları geçmişte kalmış hadiseler halinde değil, hekimin kişiliğiyle kurulan güncel bir

ilişki olarak canlandırılır. İçeriği itibarıyla, ikame işlevi gören kişi haricinde, modelinden hiçbir şekilde farklı olmayan aktarımlar vardır. Bunlar, benzetmeyi sürdürecektir olursak, basit tıpkıbasımlar, hiçbir şekilde değiştirilmemiş yeni basımlardır. Başka aktarımlar ise daha ustalıkla imal edilmiştir, içerikleri hafifletilmiş, benim ifademle bir *yüceltmeye* tabi tutulmuşlardır ve hünerli bir değerlendirme sonucunda doktorun kişiliğinde veya koşullarında bulunan gerçek bir tikel özelliğe dayanarak bilinçli hale gelebilirler. Bunlar artık yeni tıpkıbasımlar değil, tekrar elden geçirilmiş eserlerdir.

Analiz tekniğinin kuramıyla iştigal edildikçe, aktarımın zorunlu olduğu anlaşılacaktır. En azından pratikte, aktarımdan hiçbir şekilde kaçınılamayacağı ve hastalığın bu son üretimi karşısında da, daha önceki üretimi karşısında verilen mücadelenin verilmesi gerektiği görülecektir. İşte bu, çalışmanın en güç bölümüdür. Rüyaların yorumlanması, hastanın çağrışımlarından bilinçdışı düşüncelerin ve anıların süzülmesi ve benzer tercüme sanatları kolaylıkla öğrenilebilir; bunlarda her zaman, hastanın kendisi metni verir. Aktarımı ise, gayet kıt ipuçlarından hareketle ve hiçbir şekilde keyfiliğe düşmeden, tamamen kendi başımıza keşfetmemiz gerekir. Aktarımdan kaçınılamaz çünkü malzemeyi kürün erişimine kapatacak engelleri inşa etmekte kullanılır ve analiz sırasında kurulan bağlantıların doğru olup olmadığına hasta ancak aktarımın çözülmesinden sonra kanaat getirilebilir.

Yeni tür hastalıklı psişik üretimlerle doktorun işinin daha da artırılmasını, zaten zorlu olan bir prosedürün büyük bir dezavantajı olarak görmeye ve hatta belki de aktarımların varlığından yola çıkarak analitik kürün hastaya zarar vereceği sonucuna varmaya meyledenler olacaktır. Bu yaklaşımların ikisi de hatalıdır. Hekimin işi aktarımlar yüzünden artmaz; hastanın ilgili heyecanının kendi kişiliği üzerinden mi bir başkasının kişiliği üzerinden mi aşılabacağını bir önemi yoktur. Bunun yanı sıra kür aktarımla hastaya, aksi takdirde

yerine getirmesi gerekmeyecek yeni bir görev de yüklemes. Psikanalitik tedavinin yapılmadığı hastanelerde de nevrozların iyileştirildiği görüldüğüne göre, hastanın hipnoz yoluyla telkinle semptomlarından kurtulmasını sağlamış hekime körü körüne tabi olup ona kalıcı bir bağıllık geliştirdiği durumlarda histerinin tedavisinin yöneme değil doktora bağlı olduğu söylenebilirse, bütün bunların bilimsel açıklaması, hastanın genelde doktorun kişiliğine yönelttiği “aktarımlarda” bulunabilir ancak. Psikanalitik kür aktarımı üretmez, ruhsal yaşamın gizli kalmış diğer unsurlarını ortaya çıkardığı gibi, aktarımı da sadece ortaya çıkarır. Aradaki tek fark, hastanın iyileşmek için sevecen ve dostane aktarımları kendiliğinden canlandırmasıdır; bu söz konusu olamadığında, pek de “sempatik” bulmadığı doktordan hiç etkilenmemiş halde, kendini olabildiğince hızla ondan koparır. Psikanalizde ise, saiklerin farklı biçimde kurulmasıyla bağlantılı olarak, düşmanca olanlar da dâhil bütün duygu ve heyecanlar uyandırılır, bilinç düzeyine çıkarılarak analiz için değerlendirilir ve bu esnada aktarım sürekli ortadan kaldırılır. Psikanalizin en büyük engeline dönüşmeye yazgılı olan aktarım, her seferinde başarıyla sezilip hastaya tercüme edilebilirse, onun en güçlü aracına dönüşür.³

Aktarımdan bahsetmem zorunluydu çünkü Dora’nın analizinin hususiyetlerini ancak bu faktör üzerinden açıklayabilirdim. Bu analizi avantajlı kılan ve giriş niteliğinde bir ilk yayına uygun hale getiren kendine özgü şeffaflığı, zamanından önce yarıda kesilmesine yol açan en büyük eksikliğiyle derinden ilişkilidir. Aktarıma zamanında hâkim olmayı başaramadım; Dora’nın kür sırasında patojen malzemenin bir bölümünü bana sunarken gösterdiği isteklilik yüzünden, aynı malzemenin benim bilmediğim bir başka bölümüyle

3 [1923’te eklenen not:] Burada aktarım hakkında söylenenlerin devamı “Übertragungsliebe” [Aktarım Aşkı, 1915] GW, X; Standart. Ed. 12; OCFP, XII] başlıklı teknik makalede bulunabilir.

hazırladığı aktarımın ilk işaretlerini göremedim. Başlangıçta, aramızdaki yaş farkı göz önüne alındığında gayet akla yatkın gözükten şey, yani fantezisinde beni babasının yerine koyduğu ortadaydı. Bilinçli olarak da beni sürekli onunla kıyaslıyordu, kaygıyla benim de ona karşı tamamen dürüst olup olmadığımdan emin olmaya çalışıyordu çünkü babası hep “gizliliği ve dolambaçlı işleri” tercih ederdi. Daha sonra, tıpkı zamanında Bay K.’nin evini terk ettiği gibi kürü de terk etmesi gerektiğini kendi kendine tembihlediği birinci rüya ortaya çıktığında, benim de bu ikazı anlamam ve ona şöyle söylemem gerekirdi: “Şimdi Bay K.’den bana aktarım yaptınız. Bay K.’ninkilere (doğrudan ya da herhangi bir yüceltmeye uğramış halde) benzer olan kötü emellerim olduğunu varsaymanıza yol açan bir şey mi gördünüz, yoksa, sizi o zamanlar Bay K.’ye olduğu gibi bana yakınlaşmaya zorlayan bir özelliğimi mi fark ettiniz veya ilk kez gördünüz?” Bunun üzerine dikkati, aramızdaki ilişkide, benim kişiliğimde veya ilişkilerimde, Bay K.’yi andıran ama çok daha önemli bir şeyin ardında gizlendiği herhangi bir ayrıntıya yönelecekti ve bu aktarımın çözümlenmesiyle analizde, muhtemelen gerçek olaylara dayanan yeni bir bellek malzemesine erişim sağlanacaktı. Ancak ben bu ilk uyarıyı duymazdan geldim ve aktarımın diğer aşamaları henüz baş göstermediğinden ve analizin malzemesi henüz tükenmediğinden yeterince zamanımız olduğunu düşündüm. İşte bu nedenle aktarım beni afallattı ve ona Bay K.’yi anımsatmama neden olan bir bilinmeyen faktör, bir X nedeniyle, Bay K.’den almak istediği intikamı benden aldı, onun tarafından hüsrana uğratıldığına ve terk edildiğine inandığından beni terk etti. Anılarının ve fantezilerinin böylesine önemli bir parçasını kürde tekrar üretmek yerine *eyleme döktü*. Bu X’in ne olduğunu elbette bilemem: Parayla ilgili olduğunu ya da tedavisi tamamlandıktan sonra ailemle ilişkisini sürdürmüş olan başka bir kadın hastaya yönelik kıskançlık olduğunu tahmin ediyorum. Aktarımlar

vaktinden önce analize dâhil olduklarında, izledikleri süreç belirsizleşir ve yavaşlar ama bununla birlikte aniden ortaya çıkan karşı konulamaz dirençlere daha dayanıklı olurlar.

Dora'nın ikinci rüyasında aktarım çok daha fazla sayıda net anıştırmayla ortaya çıkıyor. Bu rüyayı bana anlattığında, önümüzde çalışmak için sadece *iki saat* kaldığını bilmiyordum, bunu ancak iki gün sonra öğrendim; *Sistin Meryemi* tablosunun önünde de iki saat durmuştu ve rüyasını tekrar anlatırken [göl kenarındaki sahnede] eve dönmek için gölün etrafından dolansaydı ihtiyaç duyacağı süreyle ilgili (iki buçuk saat değil, iki saat) düzeltme yapmıştı. Rüyada gerek Almanya'daki genç adamla ilgili olan gerekse evlenebilecek yaşı gelene kadar Bay K.'yi beklemesinden kaynaklanan bütün o ümit ve beklentiler, bundan birkaç gün önce aktarımda dışavurulmuştu: Analizin ilk haftalarında tam olarak iyileşmesinin yaklaşık bir yıl alacağını ona bildirdiğimde benzer bir itirazda bulunmadan söylediklerimi dikkate almış olmasına rağmen, o gün kürün çok uzun sürdüğünü, bu kadar uzun süre bekleyecek sabrı olmadığını söyledi. Rüyada, yine Dresden'daki galeri ziyaretinden yola çıkarak refakat teklifini reddediyor ve tek başına gitmeyi tercih ediyordu; ben de kendisinden bu sözleri, önceden belirlediği günde duydum. Şöyle düşünüyordu muhtemelen: "Bütün erkekler bu kadar iğrençse, evlenmemeyi tercih ederim. İşte intikamımı alıyorum."⁴

4 Analizin sonlanması üzerinden zaman geçtikçe, teknik hatamın şu ihmalden kaynaklandığına giderek daha da ikna oluyorum: Bayan K.'ye duyduğu eşcinsel (jinekofil) [kadın sevici -çn.] aşk heyecanının ruhsal yaşamının en kuvvetli bilinçdışı akımlarından biri olduğunu zamanında görerek hastaya aktaramadım. Kızın cinsel konulardaki bilgisinin esas kaynağının Bayan K.'den, yani daha sonra onu bu konulara çok meraklı olmakla itham eden kişiden başkası olamayacağını tahmin etmeliydim. Bütün müstehcen meselelerden haberdar olması ve bunları nereden bildiğini asla hatırlayamadığını iddia etmesi yeterince dikkat çekiciydi. Bu bilmecenin peşine düşmeli, bu tuhaf bastırmanın ardındaki nedeni ortaya çıkarmalıydim. Daha sonra ikinci rüya bu nedeni bana gösterecekti. Bu rüyada dışavurulan fütursuz intikam arzusu, karşıt akımı, yani sevgili arkadaşının ihanetini affederken ve daha sonra, kendisinin ahlaksızlıkla itham edilmesine neden olacak cinsel konu-

Yaşamda semptomların devam ettirilmesi için işe koşulan zalimlik duyguları ve intikam saikleri, kür sırasında, bunların izini kaynağına kadar sürerek kendi kişiliğinden koparma fırsatı bulamamış olan doktora aktarıldığında, hastanın sağlık durumunun, doktorun terapötik çabalarından hiç etkilenmemiş gibi görünmesi şaşırtıcı değildir. Hasta, doktorun ne kadar âciz ve beceriksiz olduğunu kendi üzerinden göstermekten daha etkili bir intikam alabilir mi? Ben yine de, Dora'nın gibi parçalı tedavilerin terapötik değerini küçümseme taraftarı değilim.

Tedavinin sonlanmasından ve bu tutanakların yazılmasından ancak bir sene üç ay sonra hastamın durumundan ve bununla birlikte kürün sonucundan haberdar olabildim. Hiç de önemsiz olmayan 1 Nisan gününde –onun için tarihlerin hiç önemsiz olmadığını biliyoruz– hikâyesini sonlandırmak ve yeniden yardım istemek için çıkageldi: Ancak yüz ifadesine bir kez bakmak bile bu yardım isteğinde pek ciddi olmadığını anlamama yetti. Tedaviyi bıraktıktan sonraki dört veya beş hafta boyunca “allak bullak” olduğunu söyledi. Daha sonra büyük bir iyileşme baş göstermiş, nöbetler seyrekleşmiş, morali yükselmişti. Geçtiğimiz yılın mayıs ayında K. çiftinin sürekli hastalanan çocuklarından biri ölmüştü. Bu ölümü fırsat bilerek K.'lere başsağlığı ziyaretine gitmiş ve son üç yılda aralarında hiçbir şey geçmemiş gibi karşılanmıştı. Bu ziyaretinde onlarla barışmış, onlardan intikamını almış ve meseleyi kendi açısından memnun edici bir sonuca ulaştırmıştı. Kadına şöyle demiş: *Babamla ilişkin olduğunu biliyorum*; o da onu yalanlamamış. Adamdan da daha önce reddettiği göl kenarındaki sahnenin gerçek olduğu itirafını koparmayı başarmış ve kendisini doğrulayan bu haberi babasına iletmiş. Daha sonra aileyle bir daha görüşmemiş.

larla kendisini tanıştıranın da Bayan K. olduğunu herkesten gizlerken sergilediği alıcınaplığı gizlemeye fazlasıyla uygundu. Psikonevrotiklerde eşcinsel akımın önemini teslim etmemin öncesinde, vakaların tedavisinde sıklıkla bir çıkmaza giriyor ya da tamamen yolunu şaşınyordum.

Ekim ayının ortalarına kadar her şey gayet iyiymiş ama tam o dönemde altı hafta süren bir sesyitimi nöbeti baş göstermiş. Bu söylediğine şaşırarak bunun bir nedeni olup olmadığını sordum ve nöbetin çok kuvvetli bir korkunun ardından baş gösterdiğini öğrendim. Yolda giderken birinin bir arabanın altında kaldığına tanık olmuş. En sonunda kaza geçiren kişinin Bay K. olduğunu söyledi. Bir gün sokakta karşılaşmışlar; adam yoğun sokak trafiğinde kıza doğru ilerlemeye başlamış, tam karşısına geldiğinde kafası karışmış gibi durakalmış ve dalgın bir halde yolda dikilen adama bir araba çarpmış.⁵ Kız adamın kazadan çok hasar almadığından emin olmuş. Babasıyla Bayan K. arasındaki ilişki hakkında bir şey duyduğunda hâlâ kendi kendine heyecanlanıyormuş ama ilişkiye karışmıyormuş. Çalışmalarını tutkuyla devam ettiriyor, evlenmeyi düşünmüyormuş.

Şimdi gece gündüz devam eden sağ taraflı bir yüz nevroz için yardımımı istiyormuş. Ne zamandan beri? “Tam on dört gün.”⁶ Kendimi tutamayarak gülümsedim çünkü tam on dört gün önce gazetede benimle ilgili bir haber okuduğundan emindim, ki o da okuduğunu hemen teslim etti (1902).

Bu sözde yüz nevroz, o zamanlar Bay K.’ye attığı şamar için duyduğu pişmanlıktan ve ona bağlı olarak bana yönlendirilmiş intikam aktarımından dolayı kendi kendini cezalandırmasıydı. Benden nasıl bir yardım talep ettiğini bilmiyorum ama ıstırabından çok daha etraflı bir şekilde kurtulmasını sağlamanın tatminini elimden aldığı için onu affettiğime söz verdim.

Bu ziyaretin üzerinden de yıllar geçti: Aradan geçen zamanda genç kız, bu yöndeki bütün göstergeler beni yanıltmıyorsa, ikinci rüya çözümünün başlangıcında çağrışımla-

5 *Psychopathologie des Alltagslebens* [Günlük Yaşamın Psikopatolojisi] kitabımda ele aldığım dolaylı intihar girişimine ilgi çekici bir katkı.

6 Bkz. İkinci rüyanın analizinde bu tarihin anlamı ve intikam temasıyla ilişkisi.

rında karşımıza çıkan genç adamla evlendi. Birinci rüya sevilen adamdan babaya dönmeye, yani yaşamdan hastalığa kaçmaya işaret ederken, ikincisi de babasından kopacağını ve yaşamını yeniden kazanacağını bildiriyordu.

Dizin

- afoni (*Aphonie*) 14, 27-28, 40
ağabey 5-6, 8, 60, 70
ağız 35, 39, 65-66, 96
ağrı 3, 8, 25, 63, 66-67, 90, 92
aile 5-9, 11-12, 16, 19-20, 23, 108, 110
 aile içi çatışmalar 7
akım 31, 47-50, 73, 78, 80, 88, 109-10
 bilinçdışı akım 109
 duygu akımı 49, 78
 eşcinsel akım 47, 48, 110
 psşik akım 31
akıntı 8, 11, 63-64, 66, 69-73, 76, 78-80, 91
 fluor albus (vajinal akıntı) 11, 64, 66, 69-71, 73, 78-80
 genital akıntı 71
aktarım 58, 107-9
algı 5, 16-17, 19, 25, 45-46
alışkanlık 17, 31, 39, 62, 69-70
 emme alışkanlığı 39
 mastürbasyon alışkanlığı 64, 69-70
 yatak ıslatma alışkanlığı 69, 70
amnezi 4, 50
analiz 2-3, 5, 7, 9-11, 13, 15, 17, 19, 21-23, 25, 27, 29, 31-35, 37, 39-41, 43, 45, 47-49, 51-53, 55-57, 59, 61, 63, 65, 67, 69, 71, 73, 75-77, 79-81, 83-85, 87, 89, 91, 93-97, 99, 101-3, 105-9, 111
 analiz çalışması 2
anamnez 58
anı 3-4, 10, 17-18, 53, 60, 68-69, 74, 78-79, 93-94, 106, 108
anne baba (ebeveyn) 5, 10, 22-23, 31, 37, 43, 68, 79, 83-84, 87, 90, 95-97, 100
annelik 94
anormal 13, 43, 72
antisifilitik kür 6
apandis iltihabı 90, 98
apandisit 9, 90-92
arzu 21, 31, 67, 100, 109
asabi astım 60, 67-68, 93
asabi öksürük 34
asabiyet 9, 13
aşırı-güçlü düşünce 41-43
aşk 11-13, 19-20, 25-26, 34-35, 43-47, 50, 58, 60, 74-78, 80, 84, 93-94, 97, 100, 107, 109
ayartı/ayartma 44, 58, 61-62, 73-80
bakım/bakıcı 4-5, 8, 19, 30, 44, 70, 79, 81
baskılama 28, 31, 38, 45-46, 48, 50, 67, 73-75, 77-78, 87
bastırma 2, 4, 16-18, 38, 42-43, 45-46, 55, 57-58, 61, 69, 75-76, 100, 103, 109
 bastırılan düşünce 61
 bastırma semptomu 17
baştan çıkarma 75, 84, 98
bebeklik 17, 39, 79
beden 16-17, 28-29, 37, 41, 49, 52, 71-72
bekâret/bakirelik 73, 86, 89, 93-94, 100
belirlenim 11, 18, 27-28, 47, 81, 85, 87, 91
 çoklu belirlenim 18, 47, 81, 85

- belirtiler 5-6, 8-10, 14, 22, 40, 90, 104-5
- bellek 4-5, 53, 69, 81, 83, 108
- bellek boşlukları 4
- bellek deposu 4
- bellek malzemesi 108
- bellek yanılırları 4, 81
- belsoğukluğu 63
- bilim 2, 103, 107
- bilinç 1-2, 5, 10, 17, 19, 22, 32, 34, 37, 42-43, 45-46, 49, 66-67, 70, 73, 93, 104, 107
- bilinç bulanıklığı 5
- bilinç düzeyi/bilinç düzeyine çıkarma 2, 32, 42-43, 45, 49, 66-67, 73, 104, 107
- bilinç kaybı 10
- bilinçli 3-4, 32, 37, 41-43, 46, 48, 64, 69, 96, 102, 104-6, 108
- bilinçli algı 46
- bilinçli bellek 69
- bilinçli düşünce 4, 37
- bilinçli olan 32, 48, 108
- bilinçli olgular 102
- bilinçli saikler 96
- bilinçli tutum 64
- bilinçli zihin 64
- bilinçdışı 28-29, 32, 34, 36-38, 40-43, 45-46, 49-50, 55, 62-65, 67, 73-77, 89, 93, 100-102, 105-6, 109
- bilinçdışı aşk ilişkileri/yaşamı 43, 50
- bilinçdışı düşünce 28, 34, 37, 40, 42, 64, 73, 93, 101, 106
- bilinçdışı düşünce içeriği 28
- bilinçdışı fantezi 38
- bilinçdışı istek 75
- bilinçdışı malzeme 63
- bilinçdışı olan 32, 50, 105
- bilinçdışı psikik süreçler 29
- bilinçdışı temsil 102
- bilinçdışı sapkın uyarımlar 38
- bilinçsiz 3, 64
- biseksüellik 103
- boşanma 97
- büyüme çağı 21
- canlanma 16, 40, 45, 59, 80, 106-7
- anının canlanması 73-74, 90
- baba aşkının canlanması 58, 77
- bastırılmış algının yeniden canlanması 17
- çocukluk aşkının canlanması 45, 76, 78, 80
- ceza/cezalandırma 11, 33, 69-70, 92, 111
- cilt 10
- cinsel 8, 11-12, 14-15, 17-18, 23, 34-41, 43-44, 48, 57, 63, 65, 67-72, 76, 78-80, 87, 89, 92, 94, 100, 103-4, 109
- cinsel dürtü 37
- cinsel düşünceler 79
- cinsel haz 76
- cinsel içerik 34, 68, 89
- cinsel ilişki 11, 35, 38, 67-68, 71, 78-80, 87, 89, 92
- cinsel libido 48
- cinsel nesneler 37, 39
- cinsel suçluluk 94
- cinsel tatmin 35, 87
- cinsel travma 14
- cinsel uyarılma 15, 17, 41, 68
- cinsel uyarım 17
- cinsel yapılanma 38
- cinsel yaşam 17-18, 23, 36-37, 69-70, 92, 103
- cinsellik 18, 38, 43, 68-69, 77, 104-5
- cinsiyet 47
- coitus interruptus 67
- çağırışım 18, 26, 41, 52, 54, 57, 78, 80, 86, 89, 101, 106
- çalışma
- analiz çalışması 2, 34, 101
- psikanalitik çalışma 34
- vaka çalışması 14
- yorumlama çalışması 55
- çatışma 7, 11, 21, 30, 45, 47, 49, 105
- çekingenlik 3, 17-18

- çocuk 5, 7-9, 11-12, 15, 19, 21-24, 31-32, 40, 42-44, 48-49, 51, 59-60, 62-63, 68-71, 74, 80-81, 90, 94-97, 110
 çocukluk 5, 14, 31-32, 39, 43-44, 48, 51, 55, 59-62, 64, 66, 69-70, 74-78, 80, 93, 103
 çocukluk arzuları 31
 çocukluk aşkı 74-76, 78
 çocukluk istekleri 74
 çocuklukta yatak ısıtma 76, 78
 çocukluk çağı 74
 çocuktu 21, 70
 çökkünlük/çökkün ruh hali (*Vers-timmung*) 9-10, 17, 42
 dehşet 10, 17, 21, 29, 35-37, 87
 deliryum 10
 demiryolu makası 52 (ayrıca bkz. ray makası)
 dışkılama ile cinsellik bağlantısı 18
 direnç (*Widerstand*) 1, 31, 67, 76, 90, 99, 109
 doğum 92-94, 100
 dudak 15-17, 39
 duhul etmek (bkz. fantezi - bekâret bozma fantezisi)
 duman 61, 80-81
 duygu 11, 15, 24, 62, 96-97, 100, 110
 duygulanım 11, 15, 37
 duygulanım çatışması 11
 duygulanımın tersine dönmesi (*Affektverkehrung*) 15
 duyum 15-18, 43-44, 61
 duyumların yer değiştirmesi (*Verschiebung der Empfindung*) 15
 duyusal varsanı (*Empfindungshallu-zination*) 16
 düşmanca heyecanlar (bkz. heyecan)
 düşünce 1, 4, 9, 13, 19, 22, 28-29, 34, 37, 40-43, 46-48, 50, 55-56, 58, 60, 63-64, 68-70, 73-78, 80, 87, 89, 93, 100, 102, 105
 aşırı-güçlü düşünce 41-43, düşünce dizisi 78, 80, 100
 düşünce içeriği 28
 düşünce oluşumları 105
 düşünce silsilesi 22, 41-42, 47, 50, 58, 63, 68, 73-75, 89, 102
 rüya düşüncesi 59, 78, 86
 eğilim 38, 41, 44, 47-48, 56, 68, 72, 77, 99
 elektroşok 9
 emme 17, 38-40, 62
 enfeksiyon 6-7, 63, 70
 genital enfeksiyon 72
 ereksiyon 17-18
 ergenlik 44, 47
 eril 87
 erkek 7, 16-18, 34, 37, 39, 42, 44, 47-48, 50, 70, 72, 75, 78, 81, 89, 100, 109
 erkeksi 50, 70
 erojen 17, 39, 71, 103
 erojen bölge 17, 39, 71, 103
 eşcinsel 47-48, 94, 109-10
 eşcinsel akım 47-48, 110
 eşcinsel aşk 94
 eşcinsel eğilimler 48
 eşcinsel yönelim 47
 etiyoloji 7-8, 27, 62-63, 68-69
 evlilik 48, 67
 evlilikdışı 11
 eyleme dökme 108
 fantezi 13, 34, 37-40, 43, 87, 89, 92-94, 98, 100, 105, 108
 bekâret bozma fantezisi 89, 100
 doğum fantezisi 93
 doğurma fantezisi 92
 penis emme fantezisi 40
 sevgi dolu fanteziler 100
 felç 5, 7, 32
 frengi felci 6
 fluor albus (bkz. akıntı)
 frengi 3, 6-7, 63
 gar 83-86, 89
 gebelik 11, 92, 94

- genital 16, 18, 44, 71-72
 genital bölge 18
 genital duyum 16, 44
 gerçeklik 22, 47, 100
- hafıza 39, 68
 haset (*Neid*) 25
 hastalık
 hastalığa sığınma/kaçma 30, 112
 hastalık belirtileri/semptomları (*Krankheitserscheinungen*) 1, 4, 40, 104-5
 hastalığın (birincil ve ikincil) getirileri (*Krankheitsgewinn*) 30
 hastalık öyküsü 2-5, 10, 14, 70
 hastalık saikleri (*Krankheitsmotive*) 30
 hastalık tablosu 1, 70, 92, 103
 hatırlama 16, 24, 27, 39, 44, 46, 52, 58, 60, 63-64, 67-68, 75-76, 84-85, 87-88, 98, 100, 109
 yanlış hatırlama (*Fehlerinnern*) 4
 heyecan 25, 36, 44-45, 47, 65, 77, 96, 99-100, 102, 106-7, 109, 111
 düşmanca heyecanlar 77
 zalim ve sadist heyecanlar 100
 hezeyan 22
 hiddet 21, 24, 35, 98
 hidroterapi 9
 hipnoz 13-14, 28, 65, 107
 histeri 3, 7, 10-11, 14-15, 18, 27-28, 32-33, 36, 40, 42, 67, 71, 91-92, 101-2
 erkek histerisi 48
 histerik ateşlenmeler 91
 histerik fobi 18
 histerik kadın 48
 histerik kusma 11
 histerik performans 90
 histerik semptom 6, 14, 18, 28-29, 37-38, 41, 67, 71
 histeri kuramı 11, 102
 histerinin etiyojisi 7
 histeri semptomları 27, 40, 91-92
 histeri tedavisi 36
 hüsrân 50, 108
- ıslaklık/ıslatma 59-60, 62, 66-67, 69-70, 74, 76-79
 ıstırap 30-31, 33, 111
- idealleştirme 18
 idée fixe 104
 iğrenme/iğrenç 26, 37, 62, 72, 109
 imge 40, 78-79, 85, 88, 94
 incinme 13, 50, 72, 77, 92-93, 96
 intihar 10, 13, 20, 43, 111
 intikam 29, 49, 77, 84, 87, 89-90, 94, 96-97, 99-100, 108-11
 istek 31, 41, 55, 59, 74-75, 89-90
 istek gerçekleştirme 90
 isteklerin temsili 56
 işlev 18, 27, 31, 37, 40, 52, 72, 78, 99, 103, 106
 itiraf 6, 15, 62, 64, 70, 90, 110
 itiraz 21, 39, 42, 53, 62, 91, 93, 98, 109
 itkiler 64
- kalıtım-sal 5, 7, 38, 63
 karakter 21, 41
 karakter değişimi 9
 karakter özellikleri 5
 karın 25, 63, 66-67, 90-91
 karın ağrısı 25, 66-67
 katarrh (bkz. akıntı)
 ketlenme 37
 ketlenmiş gelişme 38
 kıskançlık 25, 36, 43, 46-47, 50, 76-80, 96, 99, 108
 kilit 10, 52, 54, 76, 81
 klitoris (bkz. organ - cinsel organ)
 kokain 67
 konfüzyon 5, 94
 konfüzyon nöbeti 5
 varsanısal konfüzyon 94
 konversiyon 41

- kusma 11, 72
 kutu 51, 56-59, 65, 79-80, 85-87
 kür 10, 15, 58, 85, 106-8, 110
 psikanalitik kür 107

 libido 44, 47-48, 67, 71
 loğusalık 92

 marasmus hastalığı 6
 mastürbasyon 11, 44, 62, 64-70, 80
 çocukluk mastürbasyonu 64, 67, 69
 melankoli 42
 meme 39-40
 migren 8, 10
 müstehcen 16, 25, 40, 42, 63, 94, 109

 nefes darlığı (*Dyspnoe*) 8, 10, 67-69
 nemf 89
 nevroz 3, 7, 15, 41, 44, 68, 91, 100, 102, 104-5, 107
 nöbet 8-10, 13, 26, 68, 110-11
 astım nöbeti 68
 bayılma nöbeti 29
 hastalık nöbetleri 26
 histerik kusma nöbetleri 11
 konfüzyon nöbeti 5
 öksürük nöbeti 8, 26
 öksürük ve afoni nöbetleri 28
 öksürük ve ses kısıklığı nöbeti 71
 sesyitimi nöbeti 111

 obsesyon 7, 43, 69
 el yıkama zorlantısı 69
 obsesyon nevrozu 7
 yıkama ve temizlik obsesyonu 7
 Oidipus miti 44
 organ 18
 cinsel organ 16-18, 38-40, 57, 65, 72, 78-79, 89
 erkek-kadın cinsel organı 17, 39, 65, 89
 orgazm 68
 öfke 25, 44, 46, 49
 öksürük 8-10, 14, 20, 26, 28, 34-35, 38, 40, 43, 70-71, 91
 öpücük/öpüşme 15-18, 39, 47, 61-62, 72-74, 80
 özdeşleşme 25, 43, 63, 66, 71, 86, 96, 100

 patojen 1-2, 11, 32, 50, 76, 105, 107
 penis (bkz. organ - cinsel organ)
 perhiz 11, 67
 peri (nemf) 88-89
 peritiflit 92
 pişmanlık 33, 111
 problem 1, 18, 49, 96
 psikanalist 1
 psikanaliz 4, 26, 28, 42, 48, 107
 psikanalitik tedavi 22, 107
 psikanalitik teknik 103
 psikanalitik terapi 32, 104
 psikanalitik yorumlama 28
 psikiyatri 94
 psikolog 47
 psikoloji 99
 nevroz psikolojisi 15
 psikolojik açıdan anormal 13
 psikolojik bir kuram 102
 psikolojik histeri kuramı 11
 psikolojik inceleme 102
 psikoterapi 1, 3, 6, 41
 psikoz 6
 ev kadını psikozu 6
 psişik 2, 10, 14, 27, 29, 31, 41, 62, 75, 102-3, 106
 psişik cinsel uyarılma 41
 psişik fenomenler 102
 psişik malzeme 2
 psişik masraflar 75
 psişik semptomlar 10
 psişik sonuçlar 62
 psişik süreçler 2, 14, 29, 103

 ray makası 70, 79
 regl 92
 retina dekolmanı 5, 63

- ruhsal 1, 5, 9, 11, 13, 27-28, 30-31, 45, 47, 55, 71-72, 83, 89, 91, 99, 103, 105, 107, 109
 ruhsal anlam 28
 ruhsal çatışma 30
 ruhsal durum 47, 83
 ruhsal düzey 30
 ruhsal heyecan 47
 ruhsal kılıf 71-72, 89
 ruhsal koşullar 11
 ruhsal kökenli 27
 ruhsal malzeme 28, 31
 ruhsal rahatsızlıklar 5
 ruhsal travma 11, 13
 ruhsal yaşam 1, 27, 30-31, 45, 55, 103, 105, 107, 109
 ruhsallık 71, 90
 rüya 1-2, 18, 25, 33, 43, 51-59, 61-62, 66, 73-81, 83-87, 89-90, 93-94, 100, 103, 106, 108-9, 111-12
 rüya analizi 51-52
 rüya çalışması 76
 rüya düşünceleri 59, 61, 78, 81, 86-87
 rüya imgesi 78, 85
 rüya kuramı 58, 62
 rüyanın çözümü 111
 rüya içeriği 1, 52, 74, 77-78, 80-81, 86, 93, 100
 rüya oluşturma 55, 74-77
 rüya yorumu (rüya yorumlama) 1-2, 52, 55, 86, 103
 sabitleme 17, 44, 71, 76, 79
 sağaltım 1
 sahne 2, 12, 15-16, 18, 20, 23, 25, 33, 39, 44-45, 51, 62, 72, 76, 80, 84, 88, 92-93, 95, 98, 109-10
 saik 30-33, 45, 47, 64-65, 77, 84, 94, 96-97, 100, 107, 110
 samimiyetsizlik 3
 sapkın 37-38, 40
 sapkın uyarımlar 38
 sapkınlık 37-38, 47, 76, 103
 sapkın eğilimler 38
 seans 10, 19, 58, 62, 65-66, 94
 sembolik 27, 54, 60
 semptom 1, 4, 6, 8-11, 14-18, 27-28, 30-31, 33-35, 37-38, 40-41, 45, 63, 66-71, 73, 83, 91-93, 103-5, 107, 110
 semptom grubu 71
 semptom oluşumu 14, 17, 30
 semptomun anlamı 28, 40
 sentez 76, 87, 100
 ses kaybı (*Stimmlosigkeit*) 9, 14, 26
 ses kısıklığı (*Heiserkeit*) 9, 71
 sesyitimi (bkz. ayrıca afoni) 10, 111
 silsile
 düşünce silsilesi 22, 41-42, 50, 58, 73, 102
 aşırı-güçlü düşünce silsilesi 42
 baskın düşünce silsilesi 41, 50
 bilinçdışı düşünce silsilesi 73
 kaygılı düşünce silsilesi 68
 simgeleştirme/simgesel 8, 77, 89
 simülasyon (hastalık simülasyonu) 29
 sindirim kanalı 16
 sinir 13, 20, 28, 61
 sinirsel 8, 72
 sinirsel işlevler 72
 sinirsel öksürük 8
 sinirsel semptomlar 8
 somatik 4, 10, 15, 17, 27-29, 39, 41, 91, 103
 sosyal kaygı (*Gesellschaftsängst*) 18
 suç/suçlama/suçluluk 11-13, 22, 25, 29, 32-34, 36, 45, 49-50, 57, 62-64, 66, 70-71, 74, 94, 102
 suçluluk duygusu (*Schuldgefühl*) 11
 sütanne 39-40
 şefkat 2, 31, 44, 73
 taciz 76
 taedium vitae 10, 14
 taklit 7, 25, 40, 71, 92, 105

- tatmin/tatminsizlik 21, 35, 39, 67, 87, 111
- tedavi 2-11, 15-17, 20, 22, 32-33, 36, 51, 66-67, 70, 80-81, 90, 96, 99, 104-5, 107-8, 110
- teknik 34, 36, 89, 101, 107, 109
- terapötik teknik 102
- tekrar 3, 17, 20, 22, 28, 31, 39-42, 45, 47-48, 50-55, 58-59, 61, 64, 68, 71, 73, 76-77, 80-81, 84, 86, 88, 91, 94, 97-99, 104, 106, 108-9
- telkin 107
- temiz 7, 28, 71, 74, 78
- temsil 2, 34, 54-55, 60-61, 65, 71, 74, 76-79, 92, 100, 104
- bilinçdışı temsiller 102
- temsil değeri 79
- temsil dizisi 78
- temsil içeriği 104
- temsil işlevi 78
- terapi 28, 32, 36, 104
- terapötik 7, 72, 102, 110
- teşhis 6, 8-9, 27, 69, 101-2
- tiksinti 15-18, 37, 72-73, 76, 78, 80
- travma 11, 13-14
- travma kuramı 14
- tussis nervosa 8, 14
- tüberküloz 5
- unutma 4, 10, 18, 31-32, 37-38, 61-62, 89-90, 94
- utanç 3, 45, 78
- uyarılma/uyarıcı 15-17, 39, 41, 68, 71, 80, 104
- cinsel uyarılmışlık 17
- uyarım 103, 105
- cinsel uyarım 17
- uyku 55-56, 60, 73, 86-87
- vajina 11, 72
- yangın 32, 51-53, 59, 61, 77-78
- yanılgı (bellek yanılgısı) 4, 81
- yansıtma 22, 73, 75
- yasak 13, 59, 68, 90, 96
- yatak ıslatma 60, 62, 66-67, 69-70, 76, 78
- yazgı 25, 32, 107
- yer değiştirme (*Verschiebung*) 16-17, 79-80, 92, 94, 103
- yetişkin 6, 22, 32, 67-68, 76, 78
- yıkama/yıkanma 7, 69
- yorum 1, 12, 27-28, 30, 34-35, 40, 46-47, 55-56, 58, 61, 75, 89, 91, 93
- rüya yorumu 2, 58, 61, 84, 103, 106
- Rüyaların Yorumu* 1, 43, 52, 55, 73, 75, 86, 89, 94, 103
- yüceltme (*Sublimierung*) 38, 106, 108
- zalimlik 100, 110
- zihin/zihinsel 35, 64, 75, 78
- ziynet 49, 51, 56-60, 65, 79-80
- ziynet eşyası 49, 56-58, 79
- ziynet kutusu 51, 56-58, 60, 65, 79-80
- zorlantı 17, 69

İsim Dizini ve Kaynakça

Bloch, Iwan, 38

(1902-3) *Beiträge zur Ätiologie der Psychopathia sexualis* (2 vols.),
Dresden [*Cinsel Psikopatinin Etiyolojisine Katkı*, 2 cilt, Dresden]

Breuer, Josef, 11, 13, 14.

(1895) Sigmund Freud ile *Studien über Hysterie*, Vienna [*Histeri Üze-
rine Çalışmalar*, Viyana]

Charcot, Jean-Martin, 26, 104.

Erb, Wilhelm, 7.

Fließ, Wilhelm, 67.

Fournier, Alfred 7.

Goethe, Johann Wolfgang von, 2 n.

Janet, Pierre, 104.

Julliarn, Louis, 7.

Krafft-Ebing, Richard von, 38

Mantegazza, Paolo, 12, 50.

(1875) *Fiziologia dell'amore* 2nd ed., Milano [*Aşkın Fizyolojisi* 2. bas-
kı, Milano]

Sanzio, Raffaello, 86 n.

Schiller, J. C. Friedrich von, 46 n.

Schnitzler, Arthur, 31.

(1898) *Paracelcus*, Berlin.

Tarnowsky, Veniamim, 7 n.

Wernicke, Carl, s. 41.

(1900) *Grundriss der Psychiatrie*, 41 n.

Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi

1. J. Austen, GURUR VE ÖNYARGI, Çev. H. Koç
2. Novalis, GECEYE ÖVGÜLER, Çev. A. Cenal
3. O. Wilde, MUTLU PRENS - Bütün Masallar, Bütün Öyküler-, Çev. R. Hakmen - F. Özgüven
4. H. C. Andersen, SEÇME MASALLAR, Çev. M. Alpar
5. KEREM İLE ASLI, Haz. Çev. İ. Öztürk
6. H. James, YÜREK BURGUSU, Çev. N. Aytür
7. R. M. Rilke, DUINO AĞITLARI, Çev. Z.A. Yılmaz
8. H. de Balzac, MODESTE MIGNON, Çev. O. Rifat - S. Rifat
9. F. G. Lorca, KANLI DÜĞÜN, Çev. R. Hakmen
10. Şeyh Galib, HÜSN Ü AŞK, Çev. A. Gölpınarlı
11. J. W. von Goethe, YARAT EY SANATÇI, Çev. A. Cenal
12. Platon, GORGLAS, Çev. M. Rifat - S. Rifat
13. E. A. Poe, DEDEKTİF (AUGUSTE DUPIN) ÖYKÜLERİ, Çev. M. Fuat - Y. Salman - D. Hakyemez
14. G. Flaubert, ERMIŞ ANTONIUS VE ŞEYTAN, Çev. S. Eyüboğlu
15. G. Flaubert, YERLEŞİK DÜŞÜNCELER SÖZLÜĞÜ, Çev. S. Rifat - E. Gökteke
16. C. Baudelaire, PARİS SIKINTISI, Çev. T. Yücel
17. Juvenalis, YERGİLER, Çev. Ç. Dürüşken - Alover
18. YUNUS EMRE, HAYATI VE BÜTÜN ŞİİRLERİ, Haz. A. Gölpınarlı
19. E. Dickinson, SEÇME ŞİİRLER, Çev. S. Özpababıyıklar
20. A. Dumas, fils, KAMELYALI KADIN, Çev. T. Yücel
21. Ömer Hayyam, DÖRTLÜKLER, Çev. S. Eyüboğlu
22. A. Schopenhauer, YAŞAM BİLGELİĞİ ÜZERİNE AFORİZMALAR, Çev. M. Tüzel
23. M. de Montaigne, DENEMELER, Çev. S. Eyüboğlu
24. Platon, DEVLET, Çev. S. Eyüboğlu - M.A. Cimcoz
25. F. Rabelais, GARGANTUA, Çev. S. Eyüboğlu - V. Günyol - A. Erhat
26. İ. A. Gonçarov, OBLOMOV, Çev. S. Eyüboğlu - E. Güney
27. T. More, UTOPIA, Çev. S. Eyüboğlu - V. Günyol - M. Urgan
28. Herodotos, TARİH, Çev. M. Ökmen

29. S. Kierkegaard, KAYGI KAVRAMI, Çev. T. Armaner
30. Platon, ŞÖLEN - DOSTLUK, Çev. S. Eyüboğlu - A. Erhat
31. A. S. Puşkin, YÜZBAŞININ KIZI -Bütün Romanlar, Bütün Öyküler-, Çev. A. Behramoğlu
32. A. S. Puşkin, SEVİYORDUM SİZİ, Çev. A. Behramoğlu
33. G. Flaubert, MADAME BOVARY, Çev. N. Ataç - S. E. Siyavuşgil
34. İ. S. Turgenyev, BABALAR VE OĞULLAR, Çev. E. Altay
35. A. P. Çehov, KÖPEĞİYLE DOLAŞAN KADIN, Çev. E. Altay
36. A. P. Çehov, BÜYÜK OYUNLAR, Çev. A. Behramoğlu
37. Molière, CİMRİ, Çev. S. Eyüboğlu
38. W. Shakespeare, MACBETH, Çev. S. Eyüboğlu
39. W. Shakespeare, ANTONIUS VE KLEOPATRA, Çev. S. Eyüboğlu
40. N. V. Gogol, AKŞAM TOPLANTILARI, Çev. E. Altay
41. Narayana, HİTİPADEŞA, Çev. K. Kaya
42. Feridüddin Attâr, MANTIK AL-TAYR, Çev. A. Gölpinarlı
43. Yamamoto, HAGAKURE: SAKLI YAPRAKLAR, Çev. H.C. Erkin
44. Aristophanes, EŞEKARILARI, KADINLAR SAVAŞI VE DİĞER OYUNLAR, Çev. S. Eyüboğlu - A. Erhat
45. F. M. Dostoyevski, SUÇ VE CEZA, Çev. M. Beyhan
46. M. de Unamuno, SİS, Çev. Y.E. Canpolat
47. H. Ibsen, BRAND - PEER GYNT, Çev. S. B. Göknil - Z. İpşiroğlu
48. N. V. Gogol, BİR DELİNİN ANI DEFTERİ, Çev. M. Beyhan
49. J. J. Rousseau, TOPLUM SÖZLEŞMESİ, Çev. V. Günyol
50. A. Smith, MİLLETLERİN ZENGİNLİĞİ, Çev. H. Derin
51. J. de La Fontaine, MASALLAR, Çev. S. Eyüboğlu
52. J. Swift, GULLIVER'İN GEZİLERİ, Çev. İ. Şahinbaş
53. H. de Balzac, URSULE MIROUËT, Çev. S. Rifat - S. Rifat
54. Mevlânâ, RUBAİLER, Çev. H.Â. Yücel
54. Seneca, MEDEA, Çev. Ç. Dürüşken
56. W. Shakespeare, JULIUS CAESAR, Çev. S. Eyüboğlu
57. J. J. Rousseau, BİLİMLER VE SANAT ÜSTÜNE SÖYLEV, Çev. S. Eyüboğlu
58. M. Wollstonecraft, KADIN HAKLARININ GEREKÇELENDİRİLMESİ, Çev. D. Hakyemez
59. H. James, KISA ROMANLAR, UZUN ÖYKÜLER, Çev. N. Aytür - Ü. Aytür
60. Mirze Elekber Sabir, HOPHOPNAME (Seçmeler), Çev. İ. Öztürk
61. F. M. Dostoyevski, KARAMAZOV KARDEŞLER, Çev. N.Y. Taluy
62. Şudraka, TOPRAK ARABACIK (Mriçchakatika), Çev. K. Kaya
63. J. J. Rousseau, DİLLERİN KÖKENİ ÜSTÜNE DENEME, Çev. Ö. Albayrak
64. D. Diderot, AKTÖRLÜK ÜZERİNE AYKIRI DÜŞÜNCELER, Çev. S.E. Siyavuşgil
65. J. P. Eckermann, YAŞAMININ SON YILLARINDA GOETHE İLE KONUŞMALAR, Çev. M. Kahraman

66. Seneca, PHAEDRA, Çev. Ç. Dürüşken
67. M. de Unamuno, ABEL SANCHEZ -Tutkulu Bir Aşk Hikâyesi-
TULA TEYZE, Çev. Y.E. Canpolat
68. W. Shakespeare, PERICLES, Çev. H. Koç
69. L. N. Tolstoy, SANAT NEDİR, Çev. M. Beyhan
70. W. Shakespeare, III. RICHARD, Çev. Ö. Nutku
71. Mevlânâ, DÎVÂN-I KEBİR, Çev. A. Gölpinarlı
72. T. De Quincey, BİR İNGİLİZ AFYON TİRYAKİSİNİN İTİRAFLARI,
Çev. B. Boran
73. W. Shakespeare, ATİNALI TIMON, Çev. S. Eyüboğlu
74. J. Austen, AKIL VE TUTKU, Çev. H. Koç
75. A. Rimbaud, ILLUMINATIONS, Çev. C. Alkor
76. M. de Cervantes Saavedra, YÜCE SULTAN, Çev. Y.E. Canpolat
77. D. Ricardo, SİYASAL İKTİSADIN VE VERGİLENDİRMEİNİN
İLKELERİ, Çev. B. Zeren
78. W. Shakespeare, HAMLET, Çev. S. Eyüboğlu
79. F. M. Dostoyevski, EZİLENLER, Çev. N.Y. Taluy
80. A. Dumas, BİNBİR HAYALET, Çev. A. Özgüner
81. H. de Balzac, EVDE KALMIŞ KIZ, Çev. Y. Avunç
82. E. T. A. Hoffman, SEÇME MASALLAR, Çev. İ. Kantermir
83. N. Machiavelli, HÜKÜMDAR, Çev. N. Adabağ
84. M. Twain, SEÇME ÖYKÜLER, Çev. Y. Salman
85. L. N. Tolstoy, HACI MURAT, Çev. M. Beyhan
86. G. Galilei, İKİ BÜYÜK DÜNYA SİSTEMİ ÜZERİNE DİYALOG,
Çev. R. Aşçıoğlu
87. F. M. Dostoyevski, ÖLÜLER EVİNDEN ANILAR, Çev. N.Y. Taluy
88. F. Bacon, SEÇME AFORİZMALAR, Çev. C.C. Çevik
89. W. Blake, MASUMİYET VE TECRÜBE ŞARKILARI, Çev. S.
Özpalabıyıklar
90. F. M. Dostoyevski, YERALTINDAN NOTLAR, Çev. N.Y. Taluy
91. Prokopios, BİZANS'IN GİZLİ TARİHİ, Çev. O. Duru
92. W. Shakespeare, OTHELLO, Çev. Ö. Nutku
93. G. de Villehardouin - H. de Valenciennes, IV. HAÇLI SEFERİ
KRONİKLERİ, Çev. A. Berktaş
94. UPANİSHADLAR, Çev. K. Kaya
95. M. E. Han Galib, GALİB DÎVÂNI, Çev. C. Soydan
96. J. Swift, ALÇAKGÖNÜLLÜ BİR ÖNERİ, Çev. D. Hakyemez
97. Sappho, FRAGMANLAR, Çev. Alovera
98. W. Shakespeare, KURU GÜRÜLTÜ, Çev. S. Sanlı
99. V. B. Ibañez, MAHŞERİN DÖRT ATLISI, Çev. N.G. Işık
100. H. James, GÜVERCİNİN KANATLARI, Çev. R. Hakmen
101. G. de Maupassant, GEZGİN SATICI, Çev. B. Onaran
102. Seneca, TROIALI KADINLAR, Çev. Ç. Dürüşken
103. H. de Balzac, BİR HAVVA KIZI, Çev. B. Kuzucuoğlu

104. W. Shakespeare, KRAL LEAR, Çev. Ö. Nutku
105. M. Shikibu, MURASAKİ SHİKİBU'NUN GÜNLÜĞÜ, Çev. E. Esen
106. J. J. Rousseau, EMİLE, Çev. Y. Avunç
107. A. Dumas, ÜÇ SİLAHŞOR, Çev. V. Yalçıntoklu
108. İ. S. Turgenyev, RUDİN - İLK AŞK - İLKBAHAR SELLERİ, Çev. E. Altay
109. L. N. Tolstoy, SIVASTOPOL, Çev. M. Beyhan
110. J. W. von Goethe, YAŞAMIMDAN ŞİİR VE HAKİKAT, Çev. M. Kahraman
111. L. N. Tolstoy, DİRİLİŞ, Çev. A. Hachasanoğlu
112. H. de Balzac, SUYU BULANDIRAN KIZ, Çev. Y. Avunç
113. A. Daudet, PAZARTESİ HİKÂYESLERİ, Çev. S.E. Siyavuşgil
114. W. Shakespeare, SONELELER, Çev. T.S. Halman
115. K. Mansfield, KATİKSİZ MUTLULUK, Çev. O. Dalgıç
116. Ephesoslu Hipponaks, BÜTÜN FRAGMANLAR, Çev. Alovera
117. F. Nietzsche, ECCE HOMO, Çev. M. Tüzel
118. N. V. Gogol, MÜFETTİŞ, Çev. K. Karasulu
119. Nizamü'l-Mülk, SİYASETNAME, Çev. M.T. Ayar
120. H. de Balzac, TILSIMLI DERİ, Çev. V. Yalçıntoklu
121. F. M. Dostoyevski, STEPANÇIKOVO KÖYÜ, Çev. N.Y. Taluy
122. G. Sand, THÉRÈSE VE LAURENT, Çev. V. Yalçıntoklu
123. W. Shakespeare, ROMEO VE JULIET, Çev. Ö. Nutku
124. F. Nietzsche, TRAGEDYANIN DOĞUŞU, Çev. M. Tüzel
125. Ovidius, AŞK SANATI, Çev. Ç. Dürüşken
126. P. J. Proudhon, MÜLKİYET NEDİR?, Çev. D. Çetinkasap
127. H. de Balzac, PIERRETTE, Çev. Y. Avunç
128. L. N. Tolstoy, KAFKAS TUTSAĞI, Çev. M. Beyhan
129. N. Copernicus, GÖKSEL KÜRELERİN DEVİNİMLERİ ÜZERİNE, Çev. C.C. Çevik
130. N. V. Gogol, TARAS BULBA VE MİRGOROD ÖYKÜLERİ, Çev. E. Altay
131. W. Shakespeare, ON İKİNCİ GECE, Çev. S. Sarılı
132. A. Daudet, SAPHO, Çev. T. Yücel
133. F. M. Dostoyevski, ÖTEKİ, Çev. T. Akgün
134. F. Nietzsche, PUTLARIN ALACAKARANLIĞI, Çev. M. Tüzel
135. É. Zola, GERMINAL, Çev. B. Onaran
136. J. O. y Gasset, KİTLELERİN AYAKLANMASI, Çev. N.G. Işık
137. Euripides, BAKKHALAR, Çev. S. Eyüboğlu
138. W. Shakespeare, YETER Kİ SONU İYİ BİTSİN, Çev. Ö. Nutku
139. N. V. Gogol, ÖLÜ CANLAR, Çev. M. Beyhan
140. Plutarkhos, LYKURGOS'UN HAYATI, Çev. S. Eyüboğlu - V. Günyol
141. W. Shakespeare, YANLIŞLIKLAR KOMEDYASI, Çev. Ö. Nutku
142. H. von Kleist, DÜELLO -Bütün Öyküler-, Çev. İ. Kantemir
143. L. de Vega, OLMEDO ŞÖVALYESİ, Çev. Y. E. Canpolat

144. F. M. Dostoyevski, EV SAHİBESİ, Çev. T. Akgün
145. W. Shakespeare, KRAL JOHN'UN YAŞAMI VE ÖLÜMÜ, Çev. H. Çalışkan
146. H. de Balzac, LOUIS LAMBERT, Çev. O. Rifat - S. Rifat
147. Mahmûd-ı Şebüsterî, GÜLŞEN-İ RÂZ, Çev. A. Gölpınarlı
148. Molière, KADINLAR MEKTEBİ, Çev. B. Tuncel
149. Catullus, BÜTÜN ŞİİRLERİ, Çev. Ç. Dürüşken - Alovera
150. Somadeva, MASAL IRMAKLARININ OKYANUSU, Çev. K. Kaya
151. Hafız-ı Şirâzî, HAFİZ DÎVÂNİ, Çev. A. Gölpınarlı
152. Euripides, YAKARICILAR, Çev. S. Sandalcı
153. W. Shakespeare - J. Fletcher, CARDENIO, Çev. Ö. Nutku
154. Molière, GEORGE DANDIN, Çev. S. Kuray
155. J. W. von Goethe, GENÇ WERTHER'İN ACILARI, Çev. M. Kahraman
156. F. Nietzsche, BÖYLE SÖYLEDİ ZERDÜŞTİ, Çev. M. Tüzel
157. W. Shakespeare, KISASA KISAS, Çev. Ö. Nutku
158. J. O. y Gasset, SİSTEM OLARAK TARİH, Çev. N.G. Işık
159. C. de la Barca, HAYAT BİR RÜYADIR, Çev. B. Sabuncu
160. F. Nietzsche, DİONYSOS DİTHYRAMBOSLARI, Çev. A. Cernat
161. L. N. Tolstoy, ANNA KARENİNA, Çev. A. Hachhasanoğlu
162. G. de Maupassant, GÜZEL DOST, Çev. A. Özgüner
163. Euripides, RESOS, Çev. S. Sandalcı
164. Sophokles, KRAL OİDİPUS, Çev. B. Tuncel
165. F. M. Dostoyevski, BUDALA, Çev. E. Altay
166. W. Shakespeare, KRAL VIII. HENRY, Çev. H. Çalışkan
167. D. Diderot, KÖRLER ÜZERİNE MEKTUP - SAĞIRLAR ÜZERİNE MEKTUP, Çev. A. Cerngil - D. Cerngil
168. T. Paine, AKIL ÇAĞI, Çev. A.İ. Dalgıç
169. W. Shakespeare, VENEDİK TACİRİ, Çev. Ö. Nutku
170. G. Eliot, SILAS MARNER, Çev. F. Kâhya
171. H. de Balzac, MUTLAK PEŞİNDE, Çev. S. Rifat - O. Rifat - S. Rifat
172. W. Shakespeare, BİR YAZ GECEŚİ RÜYASI, Çev. Ö. Nutku
173. A. de Musset, MARIANNE'İN KALBI, Çev. B. Tuncel - S. Eyüboğlu
174. F. M. Dostoyevski, ECİNNİLER, Çev. M. Beyhan
175. A. S. Puşkin, BORİS GODUNOV, Çev. Ö. Özer
176. W. Shakespeare, HIRÇIN KIZ, Çev. Ö. Nutku
177. İ. S. Turgenyev, DUMAN, Çev. E. Altay
178. Sophokles, ELEKTRA, Çev. A. Erhat
179. J. Austen, NORTHANGER MANASTIRI, Çev. H. Koç
180. D. Defoe, ROBINSON CRUSOE, Çev. F. Kâhya
181. W. Shakespeare - J. Fletcher, İKİ SOYLU AKRABA, Çev. Ö. Nutku
182. Platon, SOKRATES'İN SAVUNMASI, Çev. A. Çokona
183. L. N. Tolstoy, İNSAN NEYLE YAŞAR?, Çev. K. Karasulu
184. N. V. Gogol, EVLENME - KUMARBAZLAR, Çev. K. Karasulu

- 185-1. F. Nietzsche, İNSANCA, PEK İNSANCA, Çev. M. Tüzcl
- 185-2. F. Nietzsche, KARIŞIK KANILAR VE ÖZDEYİŞLER, Çev. M. Tüzcl
- 185-3. F. Nietzsche, GEZGİN VE GÖLGESİ, Çev. M. Tüzcl
186. A. P. Çehov, AYI -Dokuz Kısa Oyun-, Çev. T. Akgün
187. J. M. Keynes, PARA ÜZERİNE BİR İNCELEME, Çev. C. Gerçek
188. H. Fielding, JOSEPH ANDREWS, Çev. F.B. Aydar
189. C. Brontë, PROFESÖR, Çev. G. Varım
190. Kalidasa, MALAVİKA VE AGNİMİTRA, Çev. H.D. Can
191. W. Shakespeare, NASIL HOŞUNUZA GİDERSE, Çev. Ö. Nutku
192. Aiskhylos, ZİNCİRE VURULMUŞ PROMETHEUS, Çev. S. Eyüboğlu
- A. Erhat
193. E. Rostand, CYRANO DE BERGERAC, Çev. S.E. Siyavuşgil
194. É. Zola, YAŞAMA SEVİNCİ, Çev. B. Onaran
195. F. M. Dostoyevski, KUMARBAZ, Çev. K. Karasulu
196. S. Kierkegaard, FELSEFE PARÇALARI ya da BİR PARÇA FELSEFE,
Çev. D. Şahiner
197. Cicero, YÜKÜMLÜLÜKLER ÜZERİNE, Çev. C.C. Çevik
198. D. Diderot, RAMEAU'NUN YEĞENİ, Çev. A. Cemgil
199. W. Shakespeare, KRAL V. HENRY, Çev. H. Çalışkan
200. L. N. Tolstoy, KREUTZER SONAT, Çev. A. Hacıhasanoğlu
201. S. Kierkegaard, BAŞTAN ÇIKARICININ GÜNLÜĞÜ, Çev. N. Beier
202. Aisopos, MASALLAR, Çev. İ. Çokona
203. W. Shakespeare, CYMBELINE, Çev. Ö. Nutku
204. Aristoteles, ATİNALILARIN DEVLETİ, Çev. A. Çokona
205. V. Hugo, BİR İDAM MAHKÛMUNUN SON GÜNÜ, Çev. V. Yalçınoklu
206. D. Diderot, FELSEFE KONUŞMALARI, Çev. A. Cemgil
207. W. Shakespeare, VERONALI İKİ SOYLU DELİKANLI, Çev. Ö.
Nutku
208. Molière, İNSANDAN KAÇAN, Çev. B. Tuncel
209. L. N. Tolstoy, ÜÇ ÖLÜM, Çev. G.Ç. Kızılırmak
210. Stendhal, KIRMIZI VE SIYAH, Çev. B. Onaran
211. Feridüddin Attâr, İLÂHİNAME, Çev. A. Gölpınarlı
212. D. Diderot, KADERCİ JACQUES VE EFENDİSİ, Çev. A. Cemgil
213. V. Hugo, NOTRE DAME'İN KAMBURU, Çev. V. Yalçınoklu
214. W. Shakespeare, CORIOLANUS'UN TRAGEDYASI, Çev. Ö. Nutku
215. Euripides, MEDEA, Çev. A. Çokona
216. W. Shakespeare, TROILUS VE CRESSIDA, Çev. S. Eyüboğlu - M.
Urgan
217. H. Bergson, GÜLME, Çev. D. Çetinkasap
218. W. Shakespeare, KIŞ MASALI, Çev. Ö. Nutku
219. Homeros, İLYADA, Çev. A. Erhat - A. Kadir
220. Homeros, ODYSSEİA, Çev. A. Erhat - A. Kadir
221. W. Shakespeare, KRAL IV. HENRY - I, Çev. H. Çalışkan
222. W. Shakespeare, KRAL IV. HENRY - II, Çev. H. Çalışkan

223. L. N. Tolstoy, İVAN İLYİÇ'İN ÖLÜMÜ, Çev. M. Beyhan
224. W. Shakespeare, AŞKIN EMEĞİ BOŞUNA, Çev. Ö. Nutku
225. W. Shakespeare, AŞK VE ANLATI ŞİİRLERİ, Çev. T.S. Halman
226. C. Goldoni, SEVGİLİLER, Çev. N. Adabağ - L. Tecer
227. F. M. Dostoyevski, BEYAZ GECELER, Çev. B. Zeren
228. Sophokles, ANTİGONE, Çev. A. Çokona
229. W. Shakespeare, TITUS ANDRONICUS, Çev. Ö. Nutku
230. L. N. Tolstoy, ÇOCUKLUK, Çev. A. Hacıhasanoğlu
231. M. Y. Lermontov, HANÇER -Seçme Şiir ve Manzumeler-, Çev. A. Behramoğlu
232. Sophokles, TRAKHİSLİ KADINLAR, Çev. A. Çokona
233. W. Shakespeare, II. RICHARD, Çev. Ö. Nutku
234. Sun Zi (Sun Tzu), SAVAŞ SANATI, Çev. P. Otkan - G. Fidan
235. W. Shakespeare, KRAL VI. HENRY - I, Çev. Ö. Nutku
236. W. Shakespeare, KRAL VI. HENRY - II, Çev. Ö. Nutku
237. W. Shakespeare, KRAL VI. HENRY - III, Çev. Ö. Nutku
238. J. W. von Goethe, ALMAN GÖÇMENLERİN SOHBETLERİ, Çev. T. Tayanç
239. W. Shakespeare, WINDSOR'UN ŞEN KADINLARI, Çev. H. Çalışkan
240. GILGAMIŞ DESTANI, Çev. S. Maden
241. C. Baudelaire, ÖZEL GÜNCELER -Apaçık Yüreğim-, Çev. S. Maden
242. W. Shakespeare, FIRTINA, Çev. Ö. Nutku
243. İbn Kalânisî, ŞAM TARİHİNE ZEYL, Çev. O. Özatağ
244. Yusuf Has Hacıb, KUTADGU BİLİĞ, Çev. A. Çakan
245. L. N. Tolstoy, İLKGENÇLİK, Çev. A. Hacıhasanoğlu
246. Sophokles, PHİLOKTETES, Çev. A. Çokona
247. K. Kolomb, SEYİR DEFTERLERİ, Çev. S. Maden
248. C. Goldoni, LOKANTACI KADIN, Çev. N. Adabağ
249. Plutarkhos, THESEUS - ROMULUS, Çev. İ. Çokona
250. V. Hugo, SEFİLLER, Çev. V. Yalçınoklu
251. Plutarkhos, İSKENDER - SEZAR, Çev. İ. Çokona
252. Montesquieu, İRAN MEKTUPLARI, Çev. B. Günen
253. C. Baudelaire, KÖTÜLÜK ÇİÇEKLERİ, Çev. S. Maden
254. İ. S. Turgenyev, HAM TOPRAK, Çev. E. Altay
255. L. N. Tolstoy, GENÇLİK, Çev. A. Hacıhasanoğlu
256. Ksenophon, ANABASIS -On Binler'in Dönüşü-, Çev. A. Çokona
257. A. de Musset, LORENZACCIO, Çev. B. Günen
258. É. Zola, NANA, Çev. B. Onaran
259. Sophokles, AİAS, Çev. A. Çokona
260. Bâkî, DİVÂN, Çev. F. Öztürk
261. F. Nietzsche, DAVID STRAUSS, İTİRAFÇI VE YAZAR, Çev. M. Tüzel
262. F. Nietzsche, TARİHİN YAŞAM İÇİN YARARI VE SAKINCASI, Çev. M. Tüzel
263. F. Nietzsche, EĞİTİCİ OLARAK SCHOPENHAUER, Çev. M. Tüzel

264. F. Nietzsche, RICHARD WAGNER BAYREUTHTA, Çev. M. Tüzel
265. A. de Musset, ŞAMDANCI, Çev. B. Tuncel - S. Eyüboğlu
266. Michelangelo, CENNETİN ANAHTARLARI, Çev. T.S. Halman
267. D. Diderot, RAHİBE, Çev. A. Cerngil
268. Edib Ahmed Yükneki, ATEBETÜ'L-HAKAYIK, Çev. A. Çakan
269. İ. S. Turgenyev, BAŞKANIN ZİYAFETİ - PARASIZLIK - BEKÂR, Çev. N.Y. Taluy
270. Aristoteles, POETİKA -Şiir Sanatı Üzerine-, Çev. A. Çokona - Ö. Aygün
271. Hippokrates, AFORİZMALAR, Çev. E. Çoraklı
272. G. Leopardi, ŞARKILAR, Çev. N. Adabağ
273. Herodas, MİMOGLAR, Çev. Alover
274. Molière, HASTALIK HASTASI, Çev. B. Günen
275. Laozi, TAO TE CHİNG -Dao De Jing-, Çev. S. Özbey
276. BÂBİL YARATILIŞ DESTANI-Enuma Eliş-, Çev. S.F. Adalı - A.T. Görgü
277. M. Shelley, FRANKENSTEIN YA DA MODERN PROMETHEUS, Çev. Y. Yavuz
278. Erasmus, DELİLİĞE ÖVGÜ, Çev. Y. Sivri
279. A. Dumas, SAINTE-HERMINE ŞÖVALYESİ, Çev. H. Bayrı
280. Sophokles, OİDİPUS KOLONOSTA, Çev. A. Çokona
281. A. Dumas, SİYAH LALE, Çev. V. Yalçınoklu
282. A. Sewell, SİYAH İNCİ, Çev. A. Berktaş
283. C. Marlowe, PARİSTE KATLİAM, Çev. Ö. Nutku
284. F. Nietzsche, İYİNİN VE KÖTÜNÜN ÖTESİNDE, Çev. M. Tüzel
285. C. Marlowe, KARTACA KRALİÇESİ DİDO, Çev. Ö. Nutku
286. Hesiodos, THEOGONİA -İŞLER VE GÜNLER, Çev. A. Erhat - S. Eyüboğlu
287. Horatius, ARS POETICA -Şiir Sanatı-, Çev. C.C. Çevik
288. W. Shakespeare, ÇİFTE İHANET, Çev. Ö. Nutku
289. Molière, KİBARLIK BUDALASI, Çev. B. Günen
290. Semonides ve Altı İambos Şairi, ŞİİRLER VE BÜTÜN FRAGMANLAR, Çev. Alover
291. D. Defoe, VEBA YILI GÜNLÜĞÜ, Çev. İ. Kantemir
292. O. Wilde, ÖNEMSİZ BİR KADIN, Çev. P.D. Deveci
293. L. N. Tolstoy, EFENDİ İLE UŞAĞI, Çev. A. Hacıhasanoğlu
294. H. de Balzac, VADİDEKİ ZAMBAK, Çev. V. Yalçınoklu
295. C. Marlowe, MALTALI YAHUDİ, Çev. Ö. Nutku
296. H. Melville, KATİP BARTLEBY, Çev. H. Koç
297. Cicero, YASALAR ÜZERİNE, Çev. C.C. Çevik
298. E. T. A. Hoffman, MATMAZEL DE SCUDÉRY, Çev. G. Zeytinoglu
299. SÜMER KRAL DESTANLARI, Çev. S.F. Adalı - A.T. Görgü
300. L. N. Tolstoy, SAVAŞ VE BARİŞ, Çev. T. Akgün
301. Plutarkhos, DEMOSTHENES - CİCERO, Çev. İ. Çokona
302. Farabi, İDEAL DEVLET, Çev. A. Arslan
303. C. Marlowe, II. EDWARD, Çev. Ö. Nutku

304. Montesquieu, KANUNLARIN RUHU ÜZERİNE, Çev. B. Günen
305. Cicero, YAŞLI CATO VEYA YAŞLILIK ÜZERİNE, Çev. C.C. Çevik
306. Stendhal, PARMA MANASTIRI, Çev. B. Onaran
307. A. Daudet, DEĞİRMENİMDEN MEKTUPLAR, Çev. S.E. Siyavuşgil
308. Euripides, İPHİGENİA AULİSTE, Çev. A. Çokona
309. Euripides, İPHİGENİA TAURİSTE, Çev. A. Çokona
310. Pascal, DÜŞÜNCELER, Çev. D. Çetinkasap
311. M. de Staël, ALMANYA ÜZERİNE, Çev. H.A. Karahasan
312. Seneca, BİLGENİN SARSILMAZLIĞI ÜZERİNE - İNZİVA ÜZERİNE, Çev. C.C. Çevik
313. D. Hume, İNSANIN ANLAMA YETİSİ ÜZERİNE BİR SORUŞTURMA, Çev. F.B. Aydar
314. F. Bacon, DENEMELER -Güvenilir Öğütler ya da Meselelerin Özü-, Çev. C.C. Çevik -M. Çakan
315. BABİL HEMEROLOJİ SERİSİ -Uğurlu ve Uğursuz Günler Takvimi-, Çev. S.F. Adalı - A.T. Görgü
316. H. Walpole, OTRANTO ŞATOSU, Çev. Z. Avcı
317. İ. S. Turgenyev, AVCININ NOTLARI, Çev. E. Altay
318. H. de Balzac, SARRASINE, Çev. A. Berktaş
319. Farabî, MUTLULUĞUN KAZANILMASI, Çev. A. Arslan
320. M. Luther, DOKSAN BEŞ TEZ, Çev. C.C. Çevik
321. F. Rabelais, PANTAGUREL, Çev. N. Yıldız
322. Kritovulos, KRİTOVULOS TARİHİ, Çev. A. Çokona
323. C. Marlowe, BÜYÜK TİMURLENK, Çev. Ö. Nutku
324. Alunedî, İSKENDERNÂME, Çev. F. Öztürk
325. M. Aurelius, KENDİME DÜŞÜNCELER, Y.F. Ceren
326. Cicero, DOSTLUK ÜZERİNE, Çev. C.C. Çevik
327. DEDE KORKUT HİKÂYESLERİ, Çev. A. Çakan
328. Aristophanes, PLOUTOS, Çev. F. Gören - F. Yavuz
329. É. Zola, HAYVANLAŞAN İNSAN, Çev. A. Özgüner
330. RİGVEDA, Çev. K. Kaya
331. S. T. Coleridge, YAŞLI DENİZCİNİN EZGİSİ, Çev. H. Koçak
332. A. Dumas, MONTE CRISTO KONTU, Çev. V. Yalçınoklu
333. L. N. Tolstoy, KAZAKLAR, Çev. M. Beyhan
334. O. Wilde, DORIAN GRAY'IN PORTRESİ, Çev. D.Z. Batumlu
335. İ. S. Turgenyev, KLARA MİLİÇ, Çev. C.D. Akyüz
336. R. Apollonios, ARGONAUTİKA, Çev. A. Çokona
337. S. Le Fanu, CARMILLA, Çev. Y. Yavuz
338. Seneca, MUTLU YAŞAM ÜZERİNE - YAŞAMIN KISALIĞI ÜZERİNE, Çev. C.C. Çevik
339. F. Engels, AİLENİN, DEVLETİN, ÖZEL MÜLKİYETİN KÖKENİ, Çev. M. Tüzel
340. T. L. Peacock, KARABASAN MANASTIRI, Çev. Y. Yavuz
341. H. von Kleist, AMPHİTRYON, Çev. M. Kahraman

342. H. de Balzac, EUGÉNIE GRANDET, Çev. V. Yalçın Toklu
343. W. Whitman, ÇİMEN YAPRAKLARI-I, Çev. F. Öz
344. Montesquieu, ROMALILARIN YÜCELİK VE ÇÖKÜŞÜNÜN
NEDENLERİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER, Çev. B. Günen
345. Beaumarchais, SEVILLA BERBERİ, Çev. B. Günen
346. W. James, PRAGMATİZM, Çev. F.B. Aydar
347. Euripides, ANDROMAKHE, Çev. A. Çokona
348. Farabî, İLİMLERİN SAYIMI, Çev. A. Arslan
349. G. Büchner, DANTON'UN ÖLÜMÜ, Çev. M. Tüzell
350. GILGAMIŞ HİKÂYESLERİ, Çev. S.F. Adalı - A.T. Görgü
351. Aristophanes, KADIN MEBUSLAR, Çev. E. Gören - E. Yavuz
352. S. Empiricus, PYRRHONCULUĞUN ESASLARI, Çev. C.C. Çevik
353. H. de Balzac, GORIOT BABA, Çev. V. Yalçın Toklu
354. G. E. Lessing, DÜZYAZI FABLAR, Çev. Z. Aksu Yılmazzer
355. Epiktetos, ENKHEIRIDION, Çev. C.C. Çevik
356. DHAMMAPADA, Çev. K. Kaya
357. Voltaire, SADIK VEYA KADER -Bir Doğru Masalı-, Çev. B. Günen
358. Platon, PHAİDROS, Çev. A. Çokona
359. Beaumarchais, FIGARO'NUN DÜĞÜNÜ, Çev. B. Günen
360. J. Cazotte, ÂŞIK ŞEYTAN, Çev. A. Terzi
361. V. Hugo, DENİZ İŞÇİLERİ, Çev. V. Yalçın Toklu
362. SUTTANİPĀTA, Çev. K. Kaya
363. T. Paine, SAĞDUYU, Çev. Ç. Öztekin
364. B. de Saint Pierre, PAUL İLE VIRGINIE, Çev. İ. Atay
365. F. Hebel, JUDITH, Çev. A. Fırat
366. Leukippos - Demokritos, ATOMCU FELSEFE FRAGMANLARI,
Çev. C.C. Çevik
367. G. W. Leibniz, MONADOLOJİ, Çev. D. Çetinkasap
368. C. Dickens, DAVID COPPERFIELD, Çev. M. Arvas
369. G. Apollinaire, İKİ KIYININ AVARESİ, Çev. N. Özyıldırım
370. Aristoteles, RETORİK, Çev. A. Çokona
371. Herakleitos, FRAGMANLAR, Çev. C.C. Çevik
372. P. Lafargue, TEMBELLİK HAKKI, Çev. A. Berktaş
373. PAPAĞANIN YETMİŞ MASALI -Şukasaptati-, Çev. K. Kaya
374. C. Dickens, İKİ ŞEHRİN HİKÂYESİ, Çev. Z. Batumlu
375. R. Descartes, YÖNTEM ÜZERİNE KONUŞMA, Çev. M. Erşen
376. Euripides, KYKLOPS, Çev. A. Çokona
377. Voltaire, SAFDİL, Çev. B. Günen
378. Descartes, RUHUN TUTKULARI, Çev. M. Erşen
379. L. N. Tolstoy, ŞEYTAN - PEDER SERGİ, Çev. G.Ç. Kızılırmak
380. SUVARNABHĀSA SŪTRA -Altın Işık Sūtrası-, Çev. K. Kaya
381. J. Austen, EMMA, Çev. H. Koç
382. P. Corneille, EL CID, Çev. B. Bilgiç

383. Antisthenes - Diogenes, KİNİK FELSEFE FRAGMANLARI, Çev. C.C. Çevik
384. W. Whitman, ÇİMEN YAPRAKLARI-II, Çev. F. Öz
385. F. Schiller, WILHELM TELL, Çev. B. Gönülşen
386. L. N. Tolstoy, AİLE MUTLULUĞU, Çev. A. Hasanoglu
387. Ksenophon, OİKONOMİKOS -İktisat Üzerine-, Çev. A. Çokona
388. Zhuangzi, ZHUANGZİ METİNLERİ, Çev. G. Fidan
389. Voltaire, CAHİL FİLOZOF, Çev. B. Günen
390. C. Dickens, BİR NOEL ŞARKISI, Çev. Ç. Eriş
391. A. Conway, EN KADİM VE MODERN FELSEFENİN İLKELERİ, Çev. F.B. Aydar
392. S. Freud, TOTEM VE TABU, Çev. Z.A. Yılmaz
393. S. Freud, KÜÇÜK HANS, Çev. A. Fırat
394. Cicero, KADER ÜZERİNE, C.C. Çevik
395. Euripides, ORESTES, Çev. A. Çokona
396. Şāntideva, BODHİÇARYĀVATĀRA -Aydınlanma Yoluna Giriş-, Çev. K. Kaya
397. D. Defoe, KAPTAN SINGLETON, Çev. Z. Avşar
398. Stendhal, FEDER YA DA PARAGÖZ KOCA, Çev. F. Akkoç
399. P. Marivaux, KÖLELER ADASI, Çev. B. Günen
400. Konfüçyüs, KONUŞMALAR, Çev. G. Fidan
401. Tyanalı Apollonios, MEKTUPLAR, Çev. C.C. Çevik
402. Süleyman Çelebi, VESİLETÜ'N NECÂT -Mevlit-, Çev. F. Öztürk
403. P. Merimée, CARMEN, Çev. B. Günen
404. C. Dickens, BÜYÜK UMUTLAR, Çev. D. Zeynep Batınlı
405. A. Daudet, TARASCONLU TARTARIN, Çev. K. Kahveci
406. L. N. Tolstoy, TİPİ -Seçme Öyküler ve Masallar-, Çev. E. Taştan
407. Euripides, HERAKLES, Çev. A. Çokona
408. G. Flaubert, BOUVARD İLE PÉCUCHE, Çev. V. Yalçınoklu
409. Loukianos, HAKİKİ HİKÂYELER, Çev. E. Gören - E. İnanç
410. J. Payot, İRADE EĞİTİMİ, Çev. A. Berktaş
411. G. Apollinaire, KATLEDİLEN ŞAİR, Çev. N. Özyıldırım
412. W. James, HAKİKATİN ANLAMI, Çev. F.B. Aydar
413. Guiguizi, İKNA SANATI, Çev. G. Fidan
414. J. S. Mill, OTOBİYOGRAFİ, Çev. Ö. Orhan
415. İbn Tufeyl, HAYY BİN YAKZÂN, Çev. O. Özatağ
416. İ. S. Turgenyev, KÖYDE BİR AY, Çev. E. Altay
417. H. Melville, MOBY DICK, Çev. S. Aral Akçora
418. Loukianos, FİLOZOF YAŞAMLARININ SATIŞI - DİRİLEN ÖLÜLER VEYA BALIKÇI, Çev. C.C. Çevik
419. L. de Vega, FUENTE OVEJUNA, Çev. S.S. Coşkun Adıgüzel, E. Kılıç
420. Euripides, HERAKLES OĞULLARI, Çev. A. Çokona

Freud (1856-1939): Histerinin cinsel kökenleri ve rüyaların bilinçdışı çatışmaları aydınlatmada oynadığı rolün güzel bir örneği olacağını düşündüğü Dora vakası Freud için başarısızlıkla sonuçlanır. 18 yaşında bir genç kız olan Dora on bir hafta süren bir analiz sürecinin ardından aniden tedaviyi bırakır. Bu başarısızlık Freud'u "aktarım" kavramını daha derinlemesine düşünmeye itecektir. Hastanın geçmişindeki önemli figürlerin psikanaliste yansıtılması demek olan aktarım, psikanalizin başat kavramlarından ve tedavinin kilit unsurlarından biridir. Yineleme otomatizmi ancak aktarımın yorumlanıp işlenmesiyle aşılabılır.

SIGMUND FREUD - BÜTÜN ESERLERİ: 3

Şeyda Öztürk: Viyana Üniversitesi'nde felsefe ve İngiliz dili ve edebiyatı öğrenimi gördü. YKY cogito dergisi ve düşünce kitapları dizisi editörü. Almanca ve İngilizceden teori ve edebiyat metinleri çeviriyor. Çevirdiği kitaplardan bazıları: Theodor W. Adorno (Rüya Kayıtları, Sahicilik Jargonu, Negatif Diyalektik, Müzik Yazıları: Bir Seçki, Yeni Sağ Radikalizmin Veçheleri), Fredric Jameson (Jameson Jameson'ı Anlatıyor), Judith Butler (Savaş Tertipleri), Byung-Chul Han (Zamanın Kokusu, Eros'un İstirabı), Thomas Mann (Majesteleri Kral), Philip Roth (Öfke), Patrick Süskind (Aşk ve Ölüm Üzerine).

9 786254 290183